

les festes
populars i
tradicionals
catalanes
a l'esplai

**OBRIM PER
FESTES!**

campanya
2003-2004

Les festes a l'esplai: Diada Nacional de Catalunya

11 de setembre

«(...) El poble català en el temps de lluita va anar assenyalant una diada, la de l'onze de setembre, com a Festa de Catalunya. Diada que, si bé significava el dolorós record de la pèrdua de les llibertats, l'onze de setembre de 1714, i una actitud de reivindicació i resistència activa enfront de l'opressió, suposava també l'esperança d'un total recobriment nacional (...)»

La festa a l'esplai:

- Donar a conèixer la Història de Catalunya als infants i joves.
- Conèixer la simbologia catalana.
- Desenvolupar accions positives a partir del fet català.

Contingut:

- a. Història i tradició
- b. La Diada Nacional de Catalunya a l'esplai
- c. Recursos
 1. La simbologia catalana
 2. Jocs d'empaïtar
 3. Gran Joc de la Història de Catalunya
 4. Excursió: Els escenaris de l'11 de setembre
 5. Excursió al pic del Canigó: La Fomentada
 6. Taller: Corones de flors amb el logo de l'esplai
 7. Endevinalles
 8. Poemes i cançons
- d. Bibliografia

a. Història i tradició

Els precedents

Malgrat el clima bèl·lic predominant a Europa, Catalunya va viure, el darrer terç del segle XVII, un període de dinamització. La producció i la productivitat agràries van créixer arreu; a més, les comarques litorals van iniciar un procés d'especialització, centrat en la vinya i en l'elaboració d'aiguardents; aquest procés es consolidaria després de la guerra. A les ciutats, una burgesia més activa debatia projectes d'expansió comercial.

L'exemple més representatiu d'aquest canvi d'actitud és Narcís Feliu de la Penya, autor de l'obra Fénix de Catalunya, on defensava la creació d'una gran companyia de comerç. El dinamisme econòmic català contrastava més i més amb la decadència de Castella i de l'imperi hispànic.

El 1700, el testament de Carles II, forçat per França en favor de Felip d'Anjou, nét de Lluís XIV, de la casa de Borbó, va generar, dins l'àmbit internacional, un ampli front de rebuig antiborbònic, que es va concretar en la Gran Aliança de l'Haia. Els estats aliats (l'Imperi austríac, Anglaterra, Holanda, alguns estats alemanys, Portugal i Savoia) pretenien imposar el candidat austríac: l'arxiduc Carles, nebot de la reina d'Espanya, Mariana de Neuburg. El 1702 s'iniciava, doncs, un conflicte bèl·lic internacional al voltant de la successió a la monarquia hispànica.

Tot i que Felip V va reunir corts a Barcelona i va jurar les Constitucions, a Catalunya es va estendre, clandestinament, un important corrent de simpatia cap a l'arxiduc Carles. Felip ja havia violat les Constitucions catalanes, mentre que l'arxiduc Carles oferia garanties de respectar-les. El juny de 1705, representants de l'oposició antiborbònica catalana van signar amb Anglaterra el pacte de Gènova. Entre altres punts, la monarquia anglesa s'hi comprometia a garantir que, fos quin fos el resultat de la guerra, Catalunya no perdria les seves Constitucions. Al novembre d'aquell mateix any, l'arxiduc Carles entrava a Barcelona i era proclamat rei pels catalans. Des d'aquest moment, la Guerra de Successió esdevenia també una guerra civil dins la Península i Catalunya quedava alineada amb els aliats europeus.

La Guerra

Tot i alguns èxits inicials, els aliats van ser durament derrotats a Almansa (1707). A conseqüència d'aquesta batalla, les tropes borbòniques van ocupar els regnes de València i d'Aragó i algunes comarques del Principat. Els furs d'aquells territoris van ser abolits. Malgrat tot, els aliats aconseguiren importants èxits militars fora de la Península.

El 1711 moria el pare de l'arxiduc Carles, l'emperador Leopold I, i va accedir a la successió l'arxiduc. El tractat d'Utrecht (1713) va segellar la pau entre les potències bel·ligerants; Felip V s'hi consolidava com a rei d'Espanya, a canvi, però, d'importants concessions territorials i econòmiques als estats aliats. Des d'aquell moment, Catalunya va restar sola davant l'enorme potencial bèl·lic dels exèrcits francocastellans.

La Resistència i l'onze de setembre de 1714

La Junta de Braços va acordar la resistència, sota la direcció del general Villarroel i el conseller Rafael Casanova. Però només dues places fortes podien resistir durant alguns mesos el setge: Barcelona i Cardona. La capital del Principat va ser assetjada per uns 40.000 homes, castellans i francesos. La Coronela, o milícia urbana, es va encarregar d'organitzar la resistència, sota les ordres del Consell de Cent. D'altra banda, en diverses comarques es van emprendre accions de guerrilla. En total, les tropes defensores de la ciutat eren formades per 5.300 homes. La resistència de Barcelona va durar tretze mesos i va provocar l'admiració d'una bona part de l'opinió pública europea.

A les cinc de la matinada del dia 11 de setembre de 1714, uns 20.000 soldats van iniciar l'assalt a la ciutat, a través de set bretxes de la muralla obertes per l'artilleria. La resistència, arreu, va obligar el duc de Berwick, cap de l'exèrcit atacant, a fer entrar en combat les tropes de reserva. La resistència va continuar carrer per carrer i es va saldar amb prop de 4.000 víctimes. A primera hora de la tarda, la ciutat va capitular després d'haver pactat amb el duc de Berwick la rendició sense represàlies. Res d'això no fou respectat.

Les conseqüències de la desfeta

El 1714 es va instal·lar a Catalunya un règim d'ocupació. Les institucions catalanes -Corts, Generalitat, consells municipals, Coronela, etc.- van ser abolides. La Reial Audiència va ocupar solemnement la Casa dels Diputats del General, o Palau de la Generalitat. Les fortaleses van ser enderrocades i el poble, desarmat. Molts dels oficials i soldats que havien participat en la resistència dels anys 1713-1714 van ser empresonats o es van haver d'exiliar (en particular, a la

cort de Viena). A Barcelona, l'exèrcit borbònic es va fer construir la Ciutadella militar per assegurar-se el control i la submissió de la ciutat. Les obres, iniciades el 1716, van implicar l'enderroc de 1.200 habitatges del barri de Ribera. Tots els estudis universitaris de Catalunya -Lleida, Barcelona, Tarragona, Girona, Solsona, Tortosa i Vic- van ser tancats i al seu lloc es va crear una nova universitat a Cervera (1717). La repressió, en la seva brutalitat, però també en la seva execució sistemàtica i funcional, va prendre de vegades trets gairebé esperpèntics. Així, la campana anomenada Honorata de la seu de Barcelona va ser despenjada i fosa perquè «havia tocat en tots els moviments de les sedicions». I els bans d'interdicció d'armes als naturals del país van arribar fins i tot a prohibir la possessió de ganivets de punta.

El Decret de Nova Planta

El règim d'ocupació militar va ser confirmat, des d'un punt de vista jurídic, pel Decret de Nova Planta (1716). Aquest abolia les Constitucions de Catalunya i imposava les lleis de Castella. El govern del Principat va quedar en mans d'un capità general que presidia la Reial Audiència i disposava de dotze corregidors, amb seu a les principals ciutats catalanes. Totes les institucions municipals de caràcter representatiu van ser abolides. Al seu lloc hom va imposar un sistema d'alcaldes i regidors, nomenats directament pel rei o pel capità general. En definitiva, la Nova Planta va imposar un sistema de govern absolutista en què tots els nomenaments i les decisions s'organitzaven de dalt a baix i tenien per últim responsable el mateix monarca.

b. La Diada Nacional de Catalunya a l'esplai

L'Onze de Setembre, Diada Nacional de Catalunya, és fonamentalment la commemoració d'una data històrica, l'aniversari de la qual sempre ha estat aprofitat per reivindicar els drets nacionals. Per tant, no es tracta d'una festa o una celebració, sinó que és un dia de reivindicació que es fa coincidir amb la derrota més sonada del territori català.

Políticament, l'Onze de Setembre va comportar la destrucció total de les institucions autonòmiques, l'assimilació absoluta de l'estructura administrativa i econòmica de Catalunya a la de Castella, la repressió violenta a tots els nivells dels catalans que s'havien compromès en la resistència contra els exèrcits de Felip V i, en definitiva, l'inici de la lluita dels catalans per recobrar llur identitat.

Cal recordar com l'Onze de Setembre ha esdevingut un fet simbòlic de la nacionalitat catalana pel que representa de voluntat de superació enfront dels tropells.

Les grans manifestacions, la penjada de senyeres als balcons de Catalunya, les ofrenes florals als monuments de Rafel Casanovas, els pregons al fossar de les moreres a Barcelona, les jornades de portes obertes a la Generalitat, etc. són actes oficials d'aquests fets que avui dia conformen la seva celebració.

A partir d'aquests actes, a l'esplai podem treballar la simbologia catalana. Els símbols propis del nostre territori poden portar a la reflexió, crítica i anàlisi de la pròpia celebració: l'escut de Catalunya, l'himne nacional, el senyal de la Generalitat, la bandera, la llengua catalana, etc.

Però, també, per continuar la comprensió i els anàlisis dels fets, cal que parlem i aprofundim sobre les institucions catalanes (la Generalitat, el Parlament...) i també és necessari que presentem els personatges històrics de Catalunya (homes públics de la localitat, de la comarca, científics, humanistes...).

Tot i que molts pensen que l'himne nacional de Catalunya ve dels fets històrics de 1714. Els Segadors (que és l'himne nacional de Catalunya des de final del segle XIX) data d'altre moment històric: el 1640, amb la guerra dels Segadors. Històricament, el rei Felip (de Castella) va posicionar un exèrcit a Catalunya per llançar una ofensiva militar contra França. Aquestes tropes castellanes es van establir després de l'enfrontament a Catalunya i van assolir el país amb les seves depredacions. Això va comportar que el 22 de maig de 1640 segadors catalans entressin a Barcelona amb la finalitat d'alliberar les actuacions de les tropes castellanes. Aquests fets van portar a tota una revolta que va finalitzar amb el Corpus de Sang: la Generalitat va trencar les seves relacions amb el govern castellà i l'exèrcit català va derrotar l'espanyol a la Batalla de Montjuïc (26 de gener de 1641).

L'actual text literari dels Segadors és d'Emili Guanyavents i data de 1899. Utilitza elements de la tradició oral que ja havia recollit anteriorment l'escriptor i filòleg Manuel Milà i Fontanals el 1882. La versió musical és de Francesc Alió, que la compongué l'any 1892 adaptant la melodia d'una cançó ja existent.

El senyal de la Generalitat

La Generalitat de Catalunya, institució política integrada pel Parlament, el Govern i el President, té el seu propi símbol, anomenat senyal de la Generalitat.

El símbol va ser creat l'any 1932 i està format per un oval que porta inscrits pals vermells sobre fons groc o or, emmarcat per rams de fulles de llorer.

Va ser oficialitzat pel Decret de 2 d'abril de 1981.

La bandera catalana

La bandera de Catalunya és una bandera de les anomenades heràldiques, sorgida de la translació del senyal de l'escut dels comtes de Barcelona a un teixit. Possiblement la bandera, penó o estendard dels comtes fou anterior a l'escut. No en tenim referència documental fins al segle XIII, però és una de les més antigues d'Europa.

Al principi, els pals de l'escut eren representats a la bandera, ja verticalment, ja horitzontalment. Aquesta darrera disposició fou la que acabà imposant-se i és la bandera oficial de la nació catalana: faixada amb cinc faixes grogues i quatre de vermelles, totes del mateix gruix.

jocs d'empaitar

Edat dels participants	6-14
Núm. de participants	Tants com vulguin
Material	Guixos, 2 pilotes i foulards per tapar els ulls
Espai	Exterior

Desenvolupament

Els jocs d'empaitar poden ser un recurs útil per tal de treballar la Diada Nacional de Catalunya. Podem aprofitar l'ampli ventall de jocs per simbolitzar els fets de 1714: les batalles entre les tropes catalanes i castellanes, els diferents personatges històrics...

A continuació, us presentem alguns jocs que podeu aprofitar:

El bulldog

Un jugador fa de bulldog i es posa sobre una línia feta amb guix que divideix en dos el camp de joc. El bulldog només pot desplaçar-se per sobre de la línia. Quan aquest diu: "Passeu!", tots els jugadors intentaran creuar la ratlla d'una banda a l'altra sense que els agafi. Quan el bulldog agafa algú, ha d'aconseguir que toqui el terra amb el cul. Si ho aconsegueix abans que s'escapi, el jugador passa a ser un altre bulldog i es queda a la ratlla per ajudar-lo a atrapar la resta de jugadors. En el moment que un bulldog atrapa un altre jugador, tots els altres bulldogs corren a ajudar-lo per fer seure a qui acaba d'agafar. El joc s'acaba quan tots els jugadors han estat transformats en bulldogs.

Rescat

Al terreny de joc es marca una ratlla que el divideixi en dues meitats i un cercle en el centre. A cada costat es marquen també una "casa" i una "presó", de manera que quedin en angles oposats. Es divideixen els jugadors en dos equips i cadascun tria un capità. Tot seguit, cada equip se situa a la seva casa. El capità de l'equip que comença diu el nom d'un dels jugadors i aquest corre fins al cercle central per cridar: "Aquí!". En aquell moment, el capità de l'altre equip diu el nom d'un jugador que s'encarregarà d'empaitar-lo. Tan bon punt el jugador surt de casa seva, el primer capità n'hi assigna un altre perquè l'empaiti, i així, successivament. Un jugador capturat és conduït a la presó, d'on pot ser rescatat per un company lliure. Dins la casa no es pot capturar. El joc s'acaba quan un equip complet és capturat. L'equip contrari és el guanyador.

El redol

Es tria un conductor del joc; la resta de jugadors formen dos equips. Els components d'un equip fan una rotllana, s'agafen de les mans i aixequen els braços. En resposta a un senyal del conductor, l'altre equip comença a creuar la rotllana entrant i sortint per sota dels braços dels qui la formen. Quan el conductor diu: "avall!", els qui formen la rotllana abaixen els braços, amb la qual cosa tots els que són a dins queden atrapats i s'uneixen a la rotllana. Com que aquesta rotllana és cada vegada més gran, es fa més difícil creuar-la. Quan tots han estat agafats, els equips canvien els papers.

El refugi

Es marca el terreny de joc dibuixant dues línies paral·leles, amb una separació d'uns deu metres. Un cop les tinguem fetes, els jugadors es divideixen en dos equips amb el mateix nombre de participants. Es decideix per sorteig quin dels dos equips se situa entre les dues línies i quin darrere d'una d'elles. L'equip que ocupi la posició central intentarà agafar els altres quan creuin el seu camp. L'equip que ha de creuar acordarà un senyal per sortir corrent; en fer-lo, tots creuen la zona central tan de pressa com puguin, esquivant l'altre equip. Els jugadors "tocats" en creuar queden eliminats. Per cadascun dels participants que aconsegueixi arribar, l'equip guanya un punt. Es fan corregudes de banda a banda fins que tots han estat agafats. Quan ja no queden jugadors per creuar, es comproven els punts aconseguits, i els dos equips es canvien els papers per tal de veure quants punts aconsegueix l'altre.

Les pilotes

Es divideixen els jugadors en dos equips. Cada equip rep una de les dues pilotes. Una serà l'empaitada i l'altra la que empaita. Qui porti la pilota que empaita intentarà agafar qui porti la pilota perseguida per intentar canviar-se els papers. En qualsevol moment, qui porta la pilota empaitada pot passar-la a un company del seu equip per evitar ser capturat. El jugador que porta l'empaitadora pot també passar la pilota als seus companys perquè intentin agafar el que porta l'empaitada. El joc s'acaba quan els participants ja estan cansats de córrer, i per tant, aquí no hi ha guanyadors.

gran joc de la
història de
Catalunya

Edat dels participants	12-16
Núm. de participants	20 o més
Material	Un guix per a cada nen, 10 rotllanes de cartolina per a cadascú, una pilota per a cada 4 nens, un tornavis, un foulard per tapar els ulls de cada participant i corda per lligar.
Espai	Exterior

Desenvolupament

El Joc que es presenta a continuació vol ser una proposta per treballar a l'esplai la Història de Catalunya. A continuació, detallarem 9 proves a desenvolupar relacionades cronològicament amb els fets més importants que han format part de la Història de Catalunya.

Cada prova té una explicació de la història a partir del llibre del Toni Soler: *Història de Catalunya (modèstia a part)* i una prova a desenvolupar. El/la monitor/a haurà de fer la dinamització que us proposem per a cada prova tot disfressant-se d'un personatge:

- per a la prova 1: el/la monitor/a serà un àrab
- per a la prova 2: Guifré (primer comte català)
- per a la prova 3: Peronella (filla d'un rei de la Corona d'Aragó)
- per a la prova 4: Jaume I (el Conqueridor català)
- per a la prova 5: una disfressa que representi el mar Mediterrani o Europa
- per a la prova 6: l'esperit de Martí l'Humà
- per a la prova 7: un home amb la pesta
- per a la prova 8: Pau Claris
- per a la prova 9: Rafel Casanovas

El grup d'infants es dividirà en 2 subgrups. L'ordre de les proves ha de ser cronològic: començant per la 1 i acabant per la 9. Així, un grup inicia el joc, i l'altre ha d'esperar-se 15 minuts per començar (moment aproximat en el qual el primer grup ha d'acabar la primera prova).

Cada infant, a més a més, portarà una cartolina quadrada on el monitor de cada prova li signarà d'una forma o altra; en algunes, només el millor obtindrà la signatura del monitor i en d'altres tot el grup o un subgrup d'aquest (tot això ho trobareu especificat a cada prova). Els infants s'han d'esforçar per obtenir el major nombre de signatures possibles.

Les proves són les següents:

1. Oh, els bàrbars! Oh, els moros!

Explicació per al monitor/a

Quan diem que algú és un bàrbar volem dir una certa cosa. No gaire bona, per cert. En canvi, quan d'algú diem que és un sant o que és un bon cristià, en volem dir una de molt diferent. Perquè vegeu que fàcil és penjar etiquetes! El cert és que uns i altres, cristians i bàrbars, van arribar a Catalunya més o menys a la mateixa època, encara que per motius diferents, i que van acabar per fusionar-se en un tot que va esdevenir l'embrió de la Catalunya actual. Bàrbars i moros van conviure durant segles en les nostres terres.

Joc: el territori és meu!

Es fan dos grups i cada un es situa d'esquena a l'altre formant així dues files rectes. Entre les files hi haurà una distància d'uns 50 cm. Els participants no podran utilitzar ni els braços ni les mans durant el joc, i hauran de mantenir-los creuats sobre el pit. A la senyal del monitor/a, hauran d'arribar a la paret contrària intentant impedir el pas de l'equip contrari, però només podran avançar d'esquena. El joc acabarà quan tothom hagi arribat a les parets. El monitor signarà a la cartolina de cada infant posant el nom de "Catalunya".

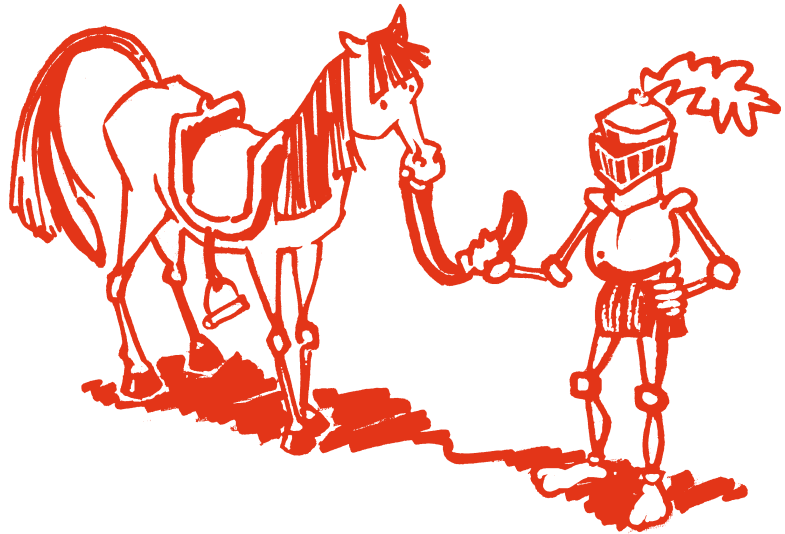
2. Guifré, pels pèls i la dinastia...

Explicació per al monitor/a

El progrés àrab a Espanya es va aturar al nord, on els residus visigòtics van començar a organitzar-se en petits regnes independents. A Catalunya, però, aquests residus visigòtics es van fondre immediatament amb els enèsims nousvinguts: els francs (de la França). Catalunya, la marca hispànica, quedà repartida en diferents territoris on diferents comtes hi van governar. Tots ells van lluitar i fer força per conquerir els territoris dels uns i d'altres: Guifré, Borrell II, Ramon Borrell, Berenguer Ramon, Ramon Berenguer, Ramon Berenguer II, Berenguer Ramon II, Ramon Berenguer III, etc. En definitiva, tota una dinastia de comtes que van anar configurant el mapa territorial català. El comte era qui manava en el seu territori.

Joc: El Pal d'en Guifré

Es tria un jugador que farà de Guifré (primer comte català). La resta de jugadors fa una rotllana agafant-se de les mans. Guifré es col·loca en el centre de la rotllana i, quan faci un senyal, tots els jugadors comencen a girar al seu voltant. I així, els anirà donant ordres que els del cercle hauran de realitzar: "a poc a poc, gireu ràpid, saltant, cap a la dreta, cap a l'esquerra, ajupits...", però ara, quan Guifré diu: "a estirar!", sense deixar de girar, els jugadors estiren al màxim els braços intentant allunyar-se'n. Se segueix estirant fins que algú toca Guifré o trenca la rotllana; en aquest cas, aquests jugadors queden eliminats i deixen la rotllana. El joc s'acaba quan quedi només una persona a la rotllana.

El monitor només escriurà a la cartolina de la persona que hagi quedat a la rotllana i hi posarà el nom de "comte Guifré".

3. Nosaltres i els aragonesos

Explicació per al monitor/a

En el present, els aragonesos són poca cosa més que els nostres veïns. Parlen castellà, són tossuts i ballen la jota. Res a veure. Però durant una colla de segles van ser els nostres socis, els nostres aliats, i el cert és que aquesta aventura comuna –la Corona d'Aragó– ens va anar prou bé, tant a nosaltres com a ells. Des de la unitat, els dos regnes més orientals d'Espanya van poder plantar cara a la poderosa Castella i bastir un imperi mediterrani que feia goig de veure. I és que el següent fill de la dinastia, Ramon Berenguer IV (comte de Catalunya) es va casar amb Peronella (filla del rei d'Aragó), convertint-se així en príncep d'Aragó i heredant les seves terres. La Corona d'Aragó no va ser més que la unió entre els dos territoris: Catalunya i Aragó.

Joc: Els dracs de la corona

Es fan dos equips: un serà el poble català, i l'altre, el poble aragonès. Cada equip fa una fila índia posant les mans sobre la cintura del següent. Cadascun dels dracs (poble català i poble aragonès) es col·loca en un cantó del terreny de joc. En fer-se un senyal acordat, surten a empaitar l'altre drac. Si el cap d'un drac, que és el primer, toca la cua d'un altre, l'últim s'incorpora com a cap al drac que l'ha tocat. El joc s'acaba quan tothom forma part del mateix drac: poble català i aragonès junt.

El monitor escriurà en la cartolina de cada infant "Aragó".

4. Jaume I, dit i fet

Explicació per al monitor/a

Jaume I és possiblement el personatge més carismàtic de la història de Catalunya. La seva figura ha fet vessar rius de tinta, i ja gairebé es troba a faltar una sèrie a TV3 sobre la seva vida i miracles. En ell conflueixen les virtuts d'un gran polític i militar, i també les febleses i les passions d'un home que va viure la vida intensament. Amb el seu regnat, Catalunya va obrir-se les portes de la Mediterrània (va conquerir València, Mallorca i Eivissa), va reformar la moneda, va afavorir el comerç marítim, va ser responsable del primer aparell estatal català (les Corts i el Consell de Cent) i va fer-se així un lloc al món.

Joc: Duel de guixos

Cada jugador rep un guix i 10 rodones de cartolina que faran de monedes. A continuació, tots els jugadors es dispersen pel camp i busquen un lloc on amagar-se. Quan es produeixi un senyal prèviament acordat, un xiulet per exemple, cada jugador intentarà localitzar algun company. Quan el trobi, haurà de pintar-lo amb el guix. Aquest pot defensar-se intentant pintar el primer. El primer jugador que aconsegueixi pintar l'altre crida: "Tocat!" i es dona per finalitzat el combat. Si la ratlla ha estat feta en els braços o cames, el jugador pintat li dona una moneda a l'altre. Si la ratlla està feta en el cos, n'hi donarà dues. No es permet pintar més amunt de les espatlles. Quan un jugador, després de ser trobat i pintat repetides vegades, perd totes les seves monedes, queda eliminat del joc. Mentre dos jugadors estan intentant pintar-se, un tercer pot pintar-los a ells; en aquest cas, obtindrà les monedes corresponents. Cap jugador no pot pintar l'altre mentre està rebent una moneda o comprovant on ha pintat al company. Finalitzat el temps de joc, es fa un recompte de les monedes de cadascun dels jugadors per veure qui ha estat el que més n'ha acumulat durant la partida.

El monitor escriurà en la cartolina de l'infant que tingui més monedes "València", en el segon amb més monedes, "Mallorca", i en el tercer, "Eivissa".

5. Quan erem els dolents

Explicació per al monitor/a

Quan Jaume I es va morir, la Corona d'Aragó es trobava en una mena de paradoxa vital: tenia totes les condicions per a la seva expansió, però no podia dur-la a terme per terra: la reconquesta peninsular se li havia acabat, segons els acords amb Castella; i Occitània havia quedat en mans dels francesos. L'única via per al creixement era el mar. Per sort, l'empenta mercantil a Barcelona i una successió de reis espavilats van fer possible que Catalunya edificués, en poc menys d'un segle, tot un imperi mediterrani. Evidentment que sona estrany, tal com són les coses ara, però en aquella època els naturals de la Corona, i els catalans en particular, eren vistos a Europa com l'enemic a batre, els buscabregues prepotents i imperialistes (ja que, durant un temps, Sicília, Sardenya, Atenes, Neopàtria... van passar a mans catalanes), els dolents de la pel·lícula, en certa manera.

Joc: La pilota enemiga

Es formen dos equips i es decideix per sorteig quin dels dos perseguirà i quin serà el perseguit. L'equip perseguit agafarà les pilotes que hi ha per jugar (1 per cada 4 jugadors). Qui en tingui una no podrà ser tocat. Durant el joc, els perseguidors intentaran tocar els jugadors de l'equip contrari. Aquests hauran de passar una pilota al company que estigui a punt de ser tocat per evitar que l'atrapin. Quan un jugador és atrapat, passa a formar part de l'equip dels perseguidors i es retira una pilota del joc, fins que només en queda una. El joc és dona per finalitzat quan només queda un jugador perseguit amb l'última pilota.

A aquest últim jugador se li escriurà a la targeta "mar Mediterrani".

6. La fi?

Explicació per al monitor/a

Després d'una crisi econòmica, la Corona d'Aragó entrà en una crisi dinàstica. La mort de Martí l'Humà suposà posar fi a cinc segles de Govern dels successors de Guifré. Però, ara, l'imperi mediterrani sobreviuria encara unes dècades. El règim medieval català es regia per una fórmula relativament autòctona que garantia l'equilibri de forces entre la monarquia i les classes privilegiades del país. Això s'ha conegut tradicionalment com a pactisme. No deixa de ser cert que durant molts segles el govern de Catalunya es va dur a terme a través del consens i el diàleg, i això, pel que sembla, ha acabat marcant la nostra personalitat col·lectiva. La Generalitat es va iniciar com una funció bàsicament recaptatòria, però va acabar esdevenint l'autèntic govern de Catalunya.

Joc: Torre de control

Es fan parelles, un membre de les quals farà d'avió i l'altre de "torre de control". El joc s'ha de realitzar en una pista. El que fa d'avió es tapa els ulls i es situa en un extrem de la pista; la torre de control es situa a l'altre part de la pista. Es tracta que l'avió arribi amb els ulls tapats fins a la torre de control a partir de les indicacions i guies que doni aquesta darrera (a la dreta, a l'esquerra...). Es poden posar obstacles pel camí perquè sigui més difícil (cadires, taules...).

El monitor posarà una creu a aquells que ho hagin fet més ràpid.

7. Tan d'hora?

Explicació per al monitor/a

Les alegries duren poc a la casa del pobre. A Catalunya, van durar cent anys i escaig. El segle XV és l'època de les grans crisis: social, política i cultural. És el preludi de la Decadència, una mena de depressió col·lectiva que va durar, en el terreny econòmic, tres-cents anys. I en el terreny polític, segons com, encara dura. El punt d'inflexió és la mort sense descendència de Martí l'Humà. Amb el compromís de Casp, Catalunya, desorientada i minada per les lluites internes, va perdre el timó de la Corona d'Aragó, que poc després es deixaria engolir per una Castella que ja mirava cap a l'Atlàntic.

Joc: Roba terreny

Es marca un quadrat a terra i es divideix en tantes parts com jugadors hi hagi. Cadascun d'aquests ha de tenir un espai de mig pas per un peu. El primer entra al seu territori i intenta clavar un tornavís en el terreny del company. Si ho aconsegueix, es queda amb la meitat de territori del company i allarga la seva línia de territori. En cas de no guanyar terreny, es passa torn a l'altre. Quan als jugadors no els toca jugar, romanen fora del quadrat. Un jugador queda eliminat quan té un espai tan petit que no hi pot entrar ni de puntetes.

El monitor trencarà la meitat de la cartolina a aquells infants que quedin eliminats. L'infant se'n quedarà una meitat, i el monitor, l'altra.

8. Pau Claris

Explicació per al monitor/a

El canonge Claris, president de la Generalitat, en coordinació permanent amb l'històric òrgan de govern de Barcelona, va agafar el toro per les banyes el 1640 i va portar Catalunya a una nova guerra per a la defensa de les seves constitucions. L'objectiu, aquest cop, era la independència: en l'Europa convulsa del segle XVIII, Portugal i Holanda van fer el mateix. A nosaltres, però, no ens va funcionar l'invent, Catalunya no tenia una casa reial pròpia, ni un imperi colonial al darrere (va anar perdent terres), ni tan sols podia comptar amb la solidaritat dels antics socis de la corona: Aragó i València, que van seguir a la Corona de Castella. Es presenta un moment de mal rotllo general i, amb aquestes circumstàncies, els segadors de Barcelona van fer una gran revolta perquè les tropes espanyoles, allotjades gratis, robant, fent actes sacrílegs, fent el brètol... s'havien posat en contra seu, volien el territori català.

Joc: Control remot

Es divideix el grup en dos, de forma que cadascú tingui la seva parella. Una meitat dels participants ocupa el centre, i se'ls tapen els ulls i se'ls enrotllen amb corda les cames i les mans (perquè no es puguin moure). L'altra meitat, a una

certa distància, són els/les que guien. Hauran de guiar la seva parella, perquè els trobin, només dient el seu nom i sense poder tocar-la (els que guien es poden moure i han de procurar que la parella no arribi a agafar-los). En acabar el joc (en un temps estipulat per l'educador/a) cal plantejar: Com s'han sentit? Han tingut dificultats per orientar-se? Han tingut algun sentiment important durant el joc?

Si algun infant no ha trobat la seva parella, el monitor/a li trencarà la meitat de la targeta i se'n quedaran un tros cada un.

9. Per què la Diada de l'11 de setembre?

Explicació per al monitor/a

En això no es pot negar que som originals: la Diada Nacional de Catalunya la fem coincidir amb la derrota més sonada de la nostra història. És per demostrar –diuen– que Catalunya ha sobreviscut fins i tot a les patacades més inapel·lables. I la de l'11 de setembre de 1714 ho va ser. Les institucions del país, que havien superat la crisi de 1640, van aprofitar una nova guerra entre potències europees per forçar un cop de timó en la política espanyola. Ja no es tractava de separar-se, sinó de fer un Estat espanyol a la mida de les aspiracions catalanes. El resultat va ser just el contrari.

El monitor de la prova demanarà les targetes dels participants i les trencarà totes. Els dirà que han perdut. A continuació, calmarà els infants i els farà tapar-se els ulls i tombar-se al terra. Així, els explicarà el conte...

Això és el que va passar...

L'any 1700 mor El Hechizado, rei de la corona d'Aragó, sense hereu al tro. Però les seves dues germanes s'havien casat, respectivament, amb els borbons francesos i amb la branca alemanya de la casa d'Àustria. Pels francesos es presentava el senyor Felip i pels àustries el senyor Carles. El rei, abans de morir, s'inclinava pel senyor Felip, però ningú no volia saber res d'aquest senyor perquè ja governava França (un lloc prou gran) com per també fer-ho a Castella. Què va passar? Doncs que finalment Carles va ser coronat rei de Castella; València i Aragó van quedar annexades a Castella; i les tropes castellanofranceses no van parar de lluitar a Catalunya per conquerir-la. Rafael Casanovas és un dels exemples més valents de Catalunya. Va lluitar fort contra les tropes que no paraven d'assassinar i destruir persones, cases, etc. provocant així destrucció, i més destrucció, i més morts i més ferits. Rafael va caure ferit, el seu gest va enardir els defensors, que van perllongar la resistència durant hores, fins que, finalment, l'11 de setembre de 1714, Catalunya va ser derrotada.

Aquell territori que va ser conqueridor, aquell territori que va patir amb la successió des de Guifré fins a Martí l'Humà, aquell territori que va lluitar per tenir poder polític, per millorar el comerç, per millorar l'economia, perquè la gent tingués un sentiment de pertinença al territori, va quedar derrotat per les tropes castellanofranceses, que van annexar Catalunya al seu territori.

Finalitzat el joc, cal fer una reflexió sobre com s'han sentit al llarg d'aquest. Cal preguntar-los com han viscut que uns guanyessin signatures i altres no, que a alguns se'ls hagués trencat la targeta i a altres no... Cal fer-los reflexionar sobre el contingut del joc tot relacionant-lo amb les targetes que portaven durant les diferents proves.

3/8

excursió:
els escenaris de
l'11 de setembre

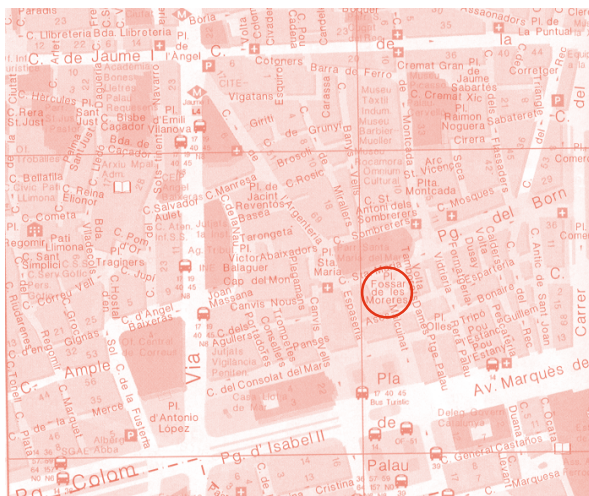
Edat dels participants	6 - 16
Núm. de participants	Tot l'esplai
Espai	Exterior

Desenvolupament

A continuació, presentem tres escenaris importants que formen part de la història de Catalunya i que, amb els infants i joves, podeu visitar per donar contingut al treball de la Diada Nacional.

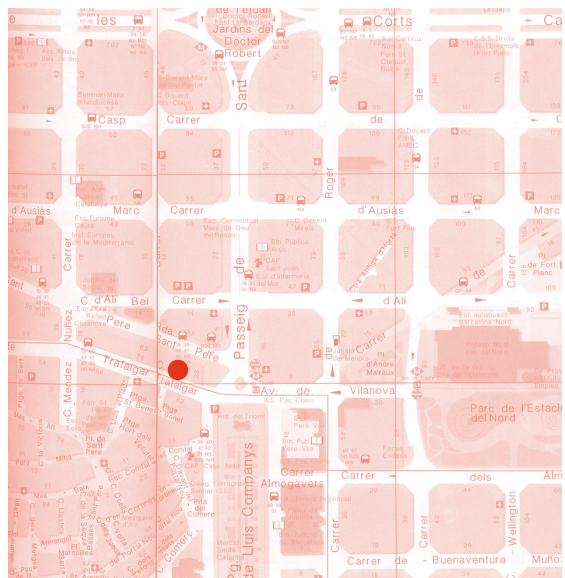
El Fossar de les Moreres

El Fossar de les Moreres (entre la plaça Santa Maria i el Passeig del Born) és el memorial dedicat als herois caiguts en la defensa de la ciutat comtal, cap i casal de la nació catalana. Va succeir durant el ferotge setge infligit per espanyols i francesos el setembre de 1714. Per commemorar aquests fets, es fan ofrenes florals en aquesta plaça quan se celebra la Diada.

Monument de Rafel Casanovas

El monument de Rafel Casanova que es troba ubicat a Barcelona, a la Ronda de Sant Pere, 51, també és un punt important. Allà es disposen rams i corones de flors perquè, com ja sabreu, Rafel Casanova és un personatge simbòlic de la història de Catalunya. Va ser un guerrer fidel al seu territori català i es va enfrontar a les tropes castellanofranceses durant l'11 de setembre.

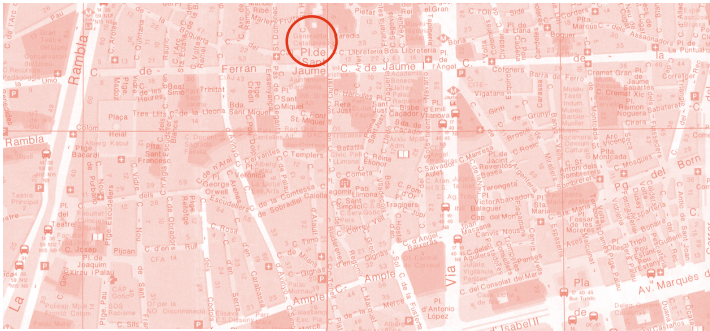

Palau de la Generalitat de Catalunya

Amb la reinstauració de la democràcia a Espanya es va obrir el camí cap a la recuperació de les institucions d'autogovern de Catalunya. Les eleccions democràtiques espanyoles de 1977, el restabliment de la Generalitat provisional el mateix any, la promulgació de la Constitució espanyola de 1978 i de l'Estatut d'autonomia de Catalunya de 1979, i, finalment, les eleccions legislatives catalanes de 1980, foren les fites que conduïren a la reinstauració del poder polític autònom català en la Generalitat de Catalunya.

La Generalitat es configura, com estableix l'Estatut d'autonomia, en tres òrgans essencials: "Està integrada pel Parlament, el president de la Generalitat i el Consell executiu o Govern". Les lleis de Catalunya, d'acord amb la Constitució i l'Estatut, "ordenaran el funcionament" de les institucions -puntualitza el mateix Estatut-.

El palau de la Generalitat de Catalunya es troba a la Plaça Sant Jaume, entre el c/Ferran i el c/Jaume I de Barcelona.

excursió al pic
del Canigó:
La Fomentada

Edat dels participants	12 -16
Núm. de participants	Tot l'esplai
Espai	Exterior

Desenvolupament

La Fomentada és una caminada cívica que surt cada any d'un poble diferent i que ens porta al pic del Canigó. S'arriba a la pica la matinada de l'11 de setembre per veure el sol aixecar-se. Aquesta activitat és motiu també per trobar-se entre companys, compartir una caminada, xerrar, menjar i beure.

El Foment 11 de setembre és l'associació que l'organitza. Aquesta associació de Perpinyà té com a principals objectius: enfortir la consciència catalana, pirinenca, mediterrània i europea; fomentar la solidaritat amb tots els pobles que lluiten per la reconeixença dels seus drets; i promoure el respecte a la vida i al medi ambient.

Cada any, per la Fomentada, redacten un manifest on recullen els esdeveniments que els han semblat més importants en l'any transcorregut.

Us proposem així fer una excursió al pic del Canigó, però, per fer-la i per formar part d'aquesta caminada és important que, amb l'esplai, contacteu amb Miquel Mayol 0033 68 67 28 94 o Esteve Carrera 0033 68 54 71 13, o bé via email a estevecarrera@teletelone.es

Per pujar al Canigó podeu fer la següent ruta:

REFUGI DE MERIALLES - PICA DEL CANIGÓ,

per la vall del Cadí - Pirineu - Conflent-Vallespir

■ **0.00 h. Refugi de Merialles, 1.718 m.**

S'hi arriba per una pista de 13 km en bon estat des de la població de Castell -Casteil- situada a 2 km de la població turística de Vernet dels Banys. Rètols en totes direccions. Refugi amb una capacitat de 60 places, guardat en temporada, de recent creació, situat en un magnífic paratge d'alta muntanya. Hi ha també dos petits refugis lliures als voltants. Font pròxima i àrea de pícnic. La pista continua -ara només apta per a vehicles tot terreny- fins a les rodalies del Pla Guillem, situat a 5 km, popular pla envoltat molt sovint de broma.

Deixeu el camí del Pla Guillem, i baixeu per un petit caminet que va per l'esquerra en paral·lel al torrent de la Llipodera. Trobeu marques blanques i vermelles del GR 10 i unes fletxes grogues de la cursa del campionat del Canigó.

■ **0.10 h. Torrent de la Llipodera, 1.685 m.** Es creua el torrent per una palanca i es puja seguidament per l'obaga de la muntanya amb alguna giragonsa per dintre d'un magnífic bosc de pi negre i roig amb alguna avetosa.

■ **0.45 h. Coll Verd, 1.861 m.** Petit pas a una corba del camí. El bosc s'acaba i s'obre l'accés a la Josa de Cadí. Es passen un parell de tanques per al bestiar. Passeu també per alguna petita esllavissada al costat del camí. La vegetació ara és formada per bàlecs i nerets.

■ **1.20 h. Riera de Cadí, 1.965 m.** Pas a gual a la riera. S'ha d'anar amb compte en èpoques de desgel o de fortes pluges. Es puja per un petit bosc.

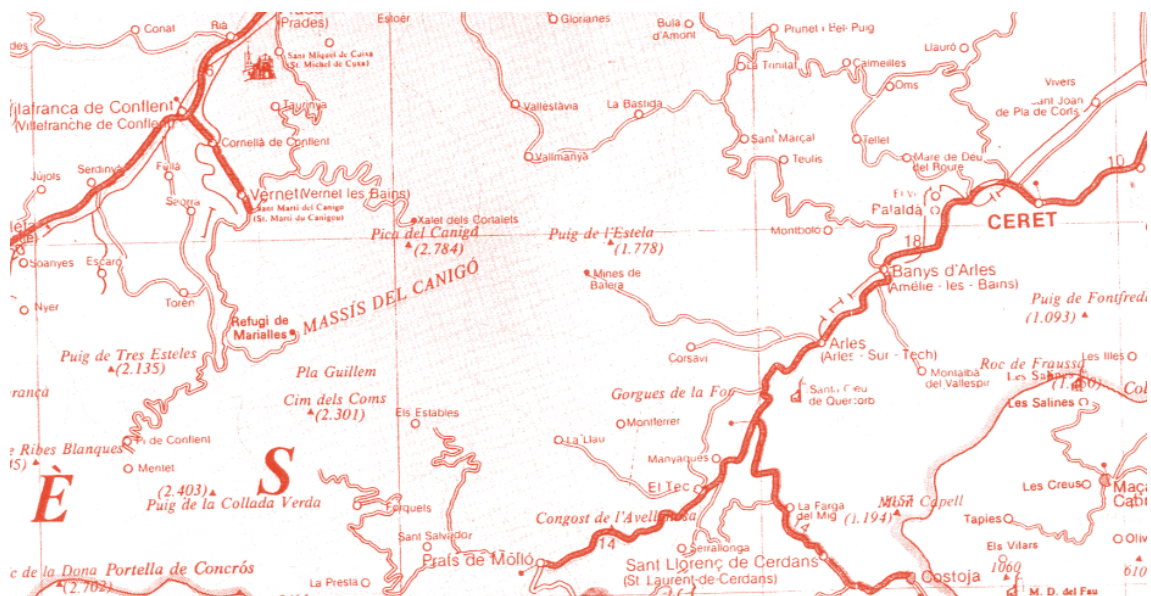
■ **1.35 h. Cruïlla, 2.015 m.** Rètol. Deixeu a l'esquerra les marques del GR 10 cap al refugi de la Bonaigua i seguieu cap a la dreta planejant cap al proper refugi d'Aragó enmig de ginebres i bàlecs amb algun que altre pi negre.

■ **2.00 h. Refugi d'Aragó, 2.125 m.** Cabana de pedra en mal estat de conservació a l'esquerra del camí. Pot ser útil en cas d'aixopluc d'emergència. Disposa d'una petita llar de foc i espai per dormir-hi, en cas de necessitat, fins a 6 persones. Normalment, darrere la cabana està ple de deixalles. A la dreta del camí hi ha una important font.

El sender és molt fressat i segueix a partir d'ara una vall típicament alpina, en direcció al Puig Sec.

- 2.40 h. Plans de Cadí, 2200 m. A la dreta s'obre la solitària coma dels gorgs de Cadí. Enfront sobresurt per primer cop la pica del Canigó. El camí continua ara fent giragonses per la desfeta tartera en direcció a la portella de Vallmanya. Cal estar amatents a les fites i als senyals. No cal arribar a la portella, sinó que podeu continuar avançant cap al Nord per terreny inclinat.
- 3.25 h. Bretxa Durier, 2.696 m. Sorprenent esquerra que cau a la gelera de Balag amb neu tot l'any. És un paratge plenament alpi. Dirigiu-vos de dret cap a la paret del cim. Seguiu ara uns senyals vermells procedents del Xalet de Cortalets i del pic de Barbet.
- 3.35 h. S'inicia l'ascensió per la canal dreta -uns 80 m- coneguda com la Xemeneia. S'ha de grimpar buscant els millors passos entre les roques. Cal anar amb compte de no fer caure pedres. Els últims metres són molt drets, però amb precaució es passa sense problemes. Aquest pas a l'hivern, evidentment, s'ha de fer amb piolet, grampons i corda.
- 3.55 h. Pica del Canigó, 2.784 m. Creu de ferro i taula d'orientació. Àmplia visió de muntanyes i pobles des de la mar Mediterrània a Narbona, de les muntanyes de Madres i Vilafranca i Vernet als seus peus, fins al Carlit i el Pirineu de Núria, etc. La història relata que el primer de pujar al cim va ésser el rei Pere el Gran l'any 1285. L'ascensió del primer excursionista conegut va ésser Vicent de Chausenque i Arbanere l'any 1823. És la muntanya símbol dels catalans i lloc d'inspiració del famós poema Canigó de Jacint Verdaguer, que tan bé narrà tots aquests paratges del Pirineu. Per fer una interessant travessa de muntanya de tipus circular, podrieu baixar en un parell d'hores per bon camí, fins al refugi de la Bonaigua 1.745 metres -en bon estat, amb capacitat per a 12 persones, disposa de lliteres, taula i una font- i a l'endemà seguir els senyals del GR 10 a l'inrevés fins al refugi de Merialles.

taller: corones
de flors amb el
logo de l'esplai

Edat dels participants	10-16
Núm. de participants	10 o més
Material	Llapis, ganivet, mossi sec (de 50x50cm), flors fresques i molsa seca
Espai	Interior

Desenvolupament

Agafeu el bloc de mossi sec de 50x50cm i dibuixeu amb un llapis el logo de l'esplai.

A continuació, amb el ganivet, retalleu la línia que heu traçat amb el llapis per tal d'obtenir un logo de l'esplai només de mossi sec.

Ara es tracta que seleccioneu les flors que més us agradin per decorar el logo, i alhora, aquelles que tinguin el tall més resistent. Elimineu qualsevol fullatge de la part inferior i tal·leu els traçats de la mateixa mida.

Inseriu així les flors en el mossi sec i col·loqueu-les de la forma més junta possible. Les flors només s'han de posar a sobre de la cara de mossi sec on veiem el nostre logo.

Finalment, utilitzeu molsa seca per tapar el mossi sec pels costats. També podeu retallar altres flors, com, per exemple, roses seques, i les inseriu en el mossi formant la línia del vostre logo.

endevinalles

Quatre rius vermells
flamegen al vent
i sobre groc camp de blat
fan tremolar la gent.

(la senyera)

Em saps dir què és una cosa
que no és barra i que no és tina,
i en canvi un se la posa,
i té barra i té tina.

(la barretina)

Som dues germanes
de tot ben iguals
que'ns venen al poble
per molts poquets rals.
El que'ns porta ens lliga
sense compassió
i l'anar per terra és nostra missió.

(les espardenyets)

Moltes germanetes irreverents
que fan "botifarra"
i tronar a la gent

(mongetes amb botifarra)

Sempre sóc hoste d'honor
a la taula catalana;
qui vulgui parlar amb mi
ha de mirar cap enlaire.

(el porró)

poemes i cançons

La Humanitat

Jo.
Jo i una altra persona som un parell.
Molts com nosaltres formen un nombre
de gent.
Gran nombre de persones són una multitud.
Una multitud de gent, un poble.
Un poble, una nació.
Moltes nacions, un continent.
Els continents, la Humanitat.
(Joan Brossa)

La guerra de Successió

Trompetes de plata,
soldats d'or i d'escarlata.
Ja torna la guerra...
Que trista n'és la cançó !
Les tropes de França
també seran a la dansa
i mou l'Anglaterra
la pólvora i el canó.
Ai, quin dolor
que sento, Déu meu Senyor!
Ai, quin dolor
La Guerra de Successió!
El vencedor tindrà
tota la terra, del mar al pla.
Li hem de besar la mà
que és senyor nostre i el sobirà.
Ja cau Barcelona
perd la corona
del seu comtat.
El fum i la glòria
ja són història
de la ciutat.
El vencedor tindrà
tota la terra del mar al pla.
Li hem de besar la mà

que és senyor nostre i el sobirà.
Repiquen timbales,
se senten xiular les bales.
El pretendent d'Àustria
recula vers l'horitzó.
A dins la muralla
no piula ni la quitxalla.
A l'ombra del claustre
no hi sóna ni una remor.
Ai, quin dolor
que sento, Déu meu Senyor!
Ai, quin dolor
La Guerra de Successió!
El vencedor tindrà
tota la terra del mar al pla.
Li hem de besar la mà
que és el senyor nostre i el sobirà.
(Adaptació: La Trinca)

d. Bibliografia

GAIRÍN, J.; IBÁÑEZ, R.; ORTEGA, R.; PEIRON, M. LL.: *Festes i tradicions a l'escola (primavera – estiu)*. Edicions CEAC. 1985.

SOLER, T.: *Història de Catalunya (Modèstia a part)*. Ed. Columna. 1998.

SOUTER, G.: *Cómo hacer regalos y objetos con elementos naturales*. Ed. Cúpula. 1996.

ALLUÉ, J. M.: *Jocs d'exterior*. Ed. Parramón. 1999.

ALLUÉ, J. M.: *Jocs per a l'estiu*. Ed. Parramón. 1999.

ALLUÉ, J. M.: *Jocs per a la tardor*. Ed. Parramón. 1999.

VALLS, F.: *Història de Catalunya*. Ed. Planeta. 1979-1983.

ALBAREDA, J.: *La Guerra de Successió i l'Onze de Setembre*. Ed. Empúries. 2000.

BALCELLS, A.: *La història de Catalunya a debat: els textos d'una polèmica*. Ed. Curial. 1994.

LA TERANYINA GIRONINA, el portal més antic de totes les pàgines web de Girona
<http://www.teranyina.net/diada.ct/idiomes/catala.htm>

GENCAT, web de la Generalitat de Catalunya
<http://www.gencat.es/catalunya/diada.htm>

CATALUNYA INFORMACIÓ
<http://www.catalunyainformacio.com/especials/diada11S/>

Associació Foment 11 de Setembre
<http://www.webpersonal.net/11desetembre/>

INICI.COM una producció de BINRED, Serveis Telemàtics
<http://inici.com/especials/set.html>

Les festes a l'esplai: Tots Sants

1 de novembre

(...) Antigament, per Tots Sants i en molts pobles es feia la castanyada en comú i, al voltant d'una foguera, es menjaven les castanyes i es bevia vi, costum que encara perdura. Aquesta celebració col·lectiva sembla ésser un aspecte residual de l'àpat funerari que envolta el culte als morts (...)

La festa a l'esplai:

- Moment de retrobar-se: vida i sentit de grup.
- Treballar la gastronomia i la natura de l'època.
- Desenvolupar una pedagogia de la mort.

La festa de Tots Sants forma part del cicle dels morts. Però, també, un dels cicles on podem incloure la seva celebració (ja que es tracta d'una festa de tardor) és el cicle de les fires. En aquesta època, els pobles acostumaven a fer les seves fires, on venien els productes excedents de la collita. S'aprofitava per vendre els productes excedentaris, i alhora, es feia festa després del període de treball, celebrant així el descans posterior. La natura donava els seus fruits, i això era motiu de festa.

Contingut:

- a. Història i tradició
- b. Tots Sants a l'esplai
- c. Recursos
 1. Fanals de paper
 2. Activitats per treballar el dol
 3. Pastís de castanyes
 4. Bavaresa de castanyes
 5. Panellets
 6. Jocs de nit: buscant la castanyera
 7. Les vetllades a l'esplai
 8. Conte de la Castanyera
 9. Fira de la Castanya de Viladrau
 10. Endevinalles
 11. Poemes
 12. Cançons
- d. Bibliografia

a. Història i tradició

Des de temps remots, diferents cultures i civilitzacions han celebrat una festa dedicada al record i la relació amb els difunts. Així, Tots Sants, la festa dels morts, ens arriba en un moment clau de l'any, un moment en què la mateixa natura sembla morir.

La nostra festa deriva, en concret, de la festa celta dels morts, anomenada Samain o Samhain en els llenguatges gaèlics. El culte als difunts era una part molt important de la religió dels antics celtes. Per a aquests, l'any estava dividit en dos períodes: el temps clar i el temps fosc. Els dies del Samain obrien el període d'obscuritat. Eren considerats uns "temps fora del temps", entre les dues meitats de l'any, i les terres de l'altre món estaven obertes i entraven en contacte amb el món dels humans. Malgrat la seva cristianització, la festa de Tots Sants ha conservat en el seu costumari tota una sèrie d'elements que corresponen a creences anteriors al cristianisme.

Ara bé, a principis del segle VII, el Papa Bonifaci IV, en comptes de fer enderrocar el Panteó de Roma, temple pagà dels déus que Marc Agripa havia fet construir en honor de Júpiter (en memòria de l'emperador August per haver guanyat la batalla contra Marc Antoni i Cleopatra), el va purificar i el va consagrar en honor a la Verge i a tots els Màrtirs.

Amb aquest motiu, el Papa Gregori IV va designar el dia 1 de novembre per a la seva celebració, ordenant, al mateix temps, que se la tingués com una de les festes principals de l'any litúrgic.

A les acaballes del segle X es va afegir a aquesta festa una altra dedicada a pregar pels fidels difunts, fet que ha seguit perpetuant-se, i es conserva encara. Per això, després del dia de Tots Sants, segueix immediatament el dedicat als Morts.

La nit de Tots Sants era creença comuna que les ànimes dels avantpassats retornaven a les cases i els llocs on havien viscut. Fins i tot es precisava l'hora: a partir de les dues de la tarda de la diada de Tots Sants fins a l'endemà a la mateixa hora.

Hi ha força tradició de posar aquella nit un plat més a taula; o deixar un lloc buit per als familiars difunts; o bé obrir les portes perquè passin les ànimes; també hi ha força costums relacionats amb el foc i les ànimes: es solia posar un llum a la porta de la casa per guiar-les; també es podia encendre el foc de la llar perquè s'escalfessin, o encendre espelmes a les habitacions en record seu...

Es creu que les ànimes que són al purgatori retornen a les cases i, si troben bona acollida de part dels seus familiars, van directes al cel; cas contrari, han de continuar penant.

Altres creences afecten directament els infants. Es deia als nens que no es mengessin totes les castanyes (fruits de l'època) perquè si no en deixaven alguna per a les ànimes, aquestes hi anirien a la nit a estirar-los pels peus mentre dormissin. Els nens, és clar, preferien deixar-ne alguna als peus del llit –que l'endemà trobaven canviada per un panallet-.

Però què ens porta a menjar les castanyes, els fruits de l'època, durant aquesta diada? Se suposa que tal vegada la tradició es va iniciar durant la nit que va del dia de Tots Sants al dels Morts. En temps antics els campaners, durant aquesta vetllada, no paraven de fer sonar les campanes de les esglésies parroquials i conventuals per avisar els veïns de l'oportunitat de pregar pels difunts. El cansament que això els produïa feia necessari refer forces, servint-se de la fruita del temps, que era el que més abundava. Les acompanyaven d'alguns traguets de vi blanc per fer-les més passadores.

El cas és que a les acaballes del segle XVIII el costum de menjar castanyes en aquesta diada s'havia generalitzat extraordinàriament, de tal manera que les venedores d'aquesta fruita de tardor s'esforçaven a servir-les torrades. Això va fer que apareguessin les castanyeres procedents de les poblacions veïnes per exercir llur indústria: torrar castanyes.

Les castanyeres anunciaven llur indústria amb un crit especial que deia:

- Calentes i grosses;
qui en vol ara que fumen?

La mainada, per fer-les enfadar, els cridava:

- Petites i dolentes;
de les vuit,
set les pudentes.

Les castanyes es venien torrades, ben calentes i embolicades en paper. Per mesurar la quantitat de castanyes que hom volia adquirir s'utilitzaven torretes de fang.

b. Tots Sants a l'esplai

És clar que el costum més característic de la diada de Tots Sants i que des dels centres d'esplai podem treballar força és la castanyada (nit del 31 d'octubre a l'1 de novembre).

La castanyada, festa popular derivada del cicle litúrgic dels morts, es presenta com una festa ideal per treballar la natura del temps de tardor, la història i tradició de la festa, i el sentit de la mort.

Des de fa anys se celebren castanyades populars, a l'aire lliure, amb castanyes, coques, moscatell i altres begudes organitzades per particulars, esplais, entitats i associacions. I és que ens trobem en un moment de reunió de grup. La Castanyada és una celebració col·lectiva i gastronòmica de l'època.

Ens porta al fet que tots i totes gaudim dels fruits i menjars típics de l'època. Ens porta a la tradició que ve des d'anys remots i a aquelles celebracions arrelades a la diada de Tots Sants. Aquelles celebracions de molts pobles que en comú seien al voltant de la foguera per menjar les castanyes i beure vi perdura avui dia i podem treballar-les des dels nostres esplais. La celebració pot ser un motiu per fomentar la vida de grup, els moments més quotidians.

Una de les manifestacions més importants que han tingut els esplais per fer les seves reunions durant aquesta diada ha estat la venda de castanyes al carrer: el grup seu al voltant del foc, torra castanyes, les posa en paperines i després les ven.

La Castanyada és una festa per treballar el grup, però, a la vegada, aquest darrer ha de trobar en l'entorn natural una font i un significat important per celebrar-la, ja que els grans àpats de castanyes només els trobem a la tardor!

És un moment per treballar la natura: els arbres, les fulles, els fruits, la pluja, el vent, els núvols, les aus migratòries... Cal així que desenvolupem actituds positives vers la natura a partir de l'estudi propi de la tardor i de la seva manifestació. Tingueu presents sortides al bosc, a diversos parcs naturals... Podeu fer arribar als infants el missatge de l'època, l'arribada del fred, etc.

Però cal ser conscients del significat més sincer i profund de la castanyada, de la seva història i de la seva tradició. I és que aquesta festa, que ve lligada a la diada de Tots Sants, se'ns ha de presentar com un motiu important per treballar a l'esplai una pedagogia de la mort.

Els infants es troben amb la mort a casa cada dia en els telenotícies, com un fet habitual, desgràcies, accidents, assassinats...; el cinema aborda la mort de moltes formes diferents, sovint amb frivolitat, fins i tot amb humor; els jocs d'ordinador també conviden els nens a jugar amb la mort, com un element que dóna punts...

Però què passa quan la mort sorprèn els infants de ben a prop, en un familiar, en un company de l'escola? Què senten? Plantegem-nos-ho: cal amagar la mort o cal parlar-ne de forma natural? La diada de Tots Sants es relaciona amb la resurrecció dels difunts, dels avantpassats... Com a educadors/es, potser si ens enfrontem de cop i volta amb una situació violenta i extrema com és la mort ens podem desbordar, però tothom ha de tenir clar què suposa existir, i existir suposa néixer, i per tant, l'existència humana suposa naixement, creixement, alegries, tristeses, sofriment i mort.

Què podem fer així per treballar el tema de la mort? Molt de diàleg, de comprensió, de reflexió. No cal que tanquem preguntes. Podem abordar el tema a partir del cinema, de lectures de llibres... Algunes referències podrien ser les següents:

- L'important és no mentir; si no tenim respostes concretes no hem de tenir por de reconèixer-ho.
- No hem de parlar més enllà del nivell de comprensió de l'infant.
- Hem de parlar de la mort abans que l'infant es vegi emocionalment vinculat a una situació de dol; hi ha moltes situacions que ho permeten: la visita a una església de poble on hi ha un cementiri, una flor que es marceix, etc.
- No hem de vincular la mort a una contrarietat o dificultat, ni a una malaltia lleu i passatgera, sinó que hem d'explicar als infants què produeix la mort.
- Hem d'emprar la paraula mort i eliminar eufemismes (ja descansa, se n'ha anat de viatge, està adormit...).
- Hem de donar l'oportunitat a l'infant de parlar de la persona morta i respectar el seu dolor emocional.
- S'ha de reforçar la irreversibilitat de la mort i no donar peu a falses expectatives de retorn.
- Mai no hem d'amagar el nostre propi dolor, ni tancar-nos per plorar d'amagat. És bo mostrar que els adults també som vulnerables i que volem compartir la seva tristesa.
- Hem de considerar la possibilitat de crear grups de suport per a infants: com els adults i els joves, els infants necessiten encoratjament i amiatat.

El tema de la mort representa un repte i també un tabú per a molts educadors. Malgrat això, cada vegada es veu més la necessitat de trobar instruments per abordar-lo a l'escola, a l'esplai, a casa... No podem eliminar la mort de la nostra existència, i hem d'omplir esdeveniments de sentit.

c. Recursos

taller:
fanalets de paper

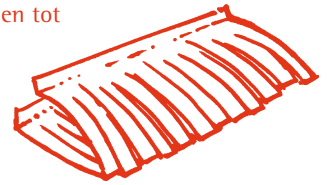
Edat dels participants	9-14
Núm. de participants	10 o més
Material	Paper de colors brillants quadrats, pega de barra, paper fi daurat, llapis i tisores
Espai	Interior

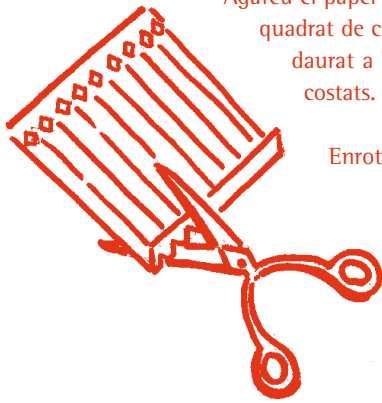
Desenvolupament

Es dobleguen els quadrats de paper per la meitat. Després, es dobleguen cap enrere els dos costats.

Feu els retalls a la mateixa distància des del doblegat central fins als costats doblegats en tot el paper. Retalleu una tira d'un final. Doblegueu el paper, però mantingueu els dos costats doblegats. Entre cada tall, feu un forat en forma de triangle, mireu el dibuix.

Agafeu el paper daurat i retalleu-ne un tros tan ample com el quadrat de color, però lleugerament més curt. Enganxeu el paper daurat a la part de darrere del quadrat de color al llarg dels dos costats.

Enrotlleu el fanal i enganxeu els dos costats junts. Assegureu-vos que el costat que heu retallat quedi a sota.

Retalleu dues tires de paper de color per fer-ne la nansa. Enganxeu-les juntes i després uniu-les a la part interior i a la part contrària del fanal.

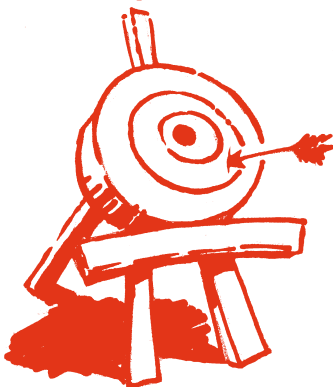

activitats per treballar el dol

Edat dels participants	6-14
Núm. de participants	10 o més
Material	Paper d'embalar, globus d'aigua o pilotes de plàstic, ceres o pintures de dits, fulls, sobres, bolígrafs i llapis de colors
Espai	Interior i exterior

Desenvolupament

La diana de la mort

Es fan grups de 5 persones. Cada grup confecciona una diana i n'escull la grandària i el color. Prèviament cal que els monitors hagin explicat que la diana simbolitza la mort.

Un cop finalitzada, es buscarà un espai a l'aire lliure. Seguidament s'ompliran globus d'aigua o s'agafaran les pilotes de plàstic. Es llançaran aquests globus o pilotes contra la diana. És important acompanyar el llançament amb un crit, ja que ajuda molt més a expressar les emocions.

Es pot finalitzar l'activitat expressant lliurement, qui ho desitgi, el seu parer sobre l'experiència viscuda.

La carta de l'adéu

Es tracta que els infants s'acomiadin d'alguna persona que els ha deixat. No cal que alguna persona del seu voltant s'hagi mort, podem fer referència a fets històrics (avantpassats familiars, personatges històrics que han mort...) als quals podem retre culte i els podem escriure una carta.

Inicialment, el monitor els proposa fer una carta amb la finalitat que expressin tot allò que pensin d'aquella persona. Cadascú ha d'expressar en forma de carta els seus sentiments, experiències viscudes, projectes o idees que vulgui compartir, desitjos o experiències que li hauria agradat compartir, etc. Tot això es pot fer a través de la paraula o bé a través d'un dibuix.

Cadascú posa en un sobre la seva carta. Un cop escrites, es busca un lloc per poder fer el ritu d'enterrar-les. En el ritual, qui ho desitgi pot llegir a la resta la seva carta. Tot seguit, s'enterraran acompanyant-les d'un poema o d'una cançó. (És important que els monitors ho pactin prèviament amb el grup).

Taller de cuina: pastís de castanyes

Edat dels participants	6-16
Núm. de participants	5 o més
Ingredients	1 kg de castanyes, 250 g de sucre, 6 ous, 1 beina de vainilla i 100 g de mantega
Espai	Cuina

Desenvolupament

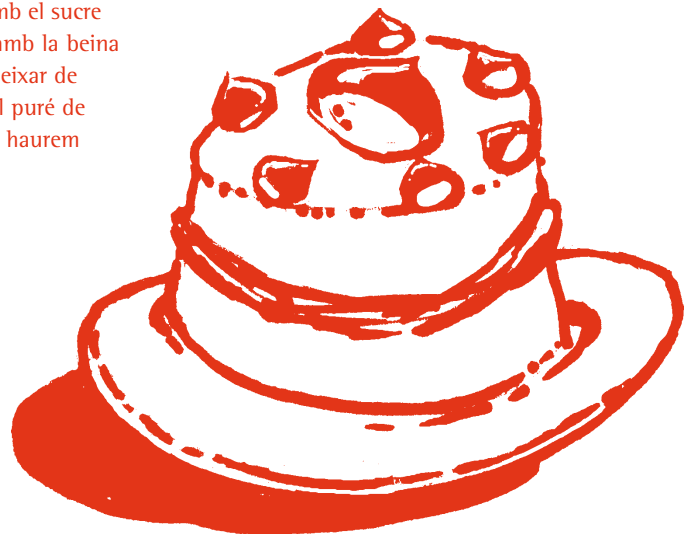
Entalleu les castanyes i poseu-les a bullir en aigua durant 5 minuts. Passat aquest temps, escorreu-les i peleu-les de la primera pell. Poseu-les amb aigua nova (abundant, ja que ha de bullir bé) i feu-les coure amb 100 grams de sucre fins que siguin toves. Aleshores, retireu-ne la pell fina i aspra que les recobreix.

Un cop pelades i seques, passeu-les pel passapurés per fer-ne una pasta.

Mentrestant, treballeu els rovells dels 6 ous amb el sucre restant i la mantega fosa i freda, juntament amb la beina de vainilla. Quan estigui tot integrat i sense deixar de remenar, afegiu-hi, de mica en mica, primer el puré de castanyes i després les clares d'ou que, a part, haurem muntat a punt de neu.

Poseu tota aquesta massa en un motlle desmuntable ben untat de mantega o margarina i col·loqueu un paper d'estrassa al fons. Poseu-lo al forn, prèviament escalfat a 220o, durant una hora ben bona.

Sigueu pacients. Aquests pastís s'ha de menjar un parell de dies després de fer-lo.

Taller de cuina: bavarsa de castanyes

Edat dels participants	6-16
Núm. de participants	5 o més
Ingredients	1/2 kg de puré de castanyes, 3 rovells d'ou, 200 cc de llet, 1 cullerada de rom, 4 fulls de gelatina, 1/2 beina de vainilla i 125 cc de nata muntada

Espai

Cuina

Desenvolupament

Feu bullir la llet amb la beina de vainilla oberta perquè n'agafi el gust. Mentrestant, bateu els rovells d'ou amb el sucre fins que canviïn de color (i blanquegin). Coleu la llet i afegiu-hi els rovells batuts. Torneu la barreja al foc, tot remenant, fins que estigui a punt d'arrencar el bull (compte, no ha de bullir). Aleshores, retireu-la del foc i continueu remenant un parell de minuts.

Incorporeu els fulls de gelatina escorreguts, que haurem tingut una bona estona en remull en aigua freda, la cullerada de rom i el puré de castanyes, i treballeu-ho fins que quedi una crema espessa. Deixeu que es vagi refredant a temperatura ambient tot remenant de tant en tant per evitar que es formin grumolls.

Un cop fred, incorporeu-hi la nata muntada i mulleu amb aigua el motlle per omplir-lo amb la crema i posar-lo a la nevera durant 24 hores.

Passat aquest temps, desemmotlleu-ho tot i poseu el motlle un moment en aigua calenta per liquar la superfície de contacte i ajudar a desenganxar-lo.

Taller de cuina: panellets

Edat dels participants	6-16
Núm. de participants	10 o més
Ingredients	250 g d'ametlles crues ratllades, 250 g de sucre, 250 g de patates, 100 g de meló confitat, 50 g de coco ratllat, 75 g de pinyons, 1 ou, 25 g d'ametlles torrades, 1 llimona, fècula, 3 cireres confitades, 25 g d'avellanes
Espai	Cuina

Desenvolupament

Bulli les patates amb pell i tot, pelev-les, feu-ne un puré sec i deixeu-lo refredar completament. Afegiu-hi, després, el sucre, les ametlles i raspadures de llimona. Barregeu bé els 3 ingredients, primer amb una forquilla, després amb una espàtula de fusta, i aixafeu la barreja, sense remenar-la, fins que quedi unida; si la treballéssiu massa, s'estovaria i us costaria més de formar i preparar els panellets; feu-los d'aquesta manera:

De pinyons

Agafeu trossets de pasta i feu-ne boletes petites; passeu-les per fècula i per clara d'ou una mica batuda, i cobriu-les amb pinyons. Aneu col·locant els panellets en una plata de forn, i pinteu-los amb rovell d'ou.

D'ametlles

Feu unes barretes petites amb una mica de pasta, passeu-ne només la part de sobre per clara d'ou, i arrebosseu aquesta part amb ametlles trinxades; la part de sota, passeu-la per fècula.

De coco

Calculeu la mateixa quantitat de pasta que de coco, en volum –no pas en pes–; barregeu-ho bé i, en fer els panellets, doneu-los forma de piràmide.

De cirera

Feu unes boletes aixafades, arrebosseu-ne la part de sobre amb sucre i, la de sota, passeu-la per fècula; poseu-hi mitja cirera al mig.

D'avellana

Barregeu les avellanes, ratllades (gardeu-ne 5 o 6), amb part de la pasta; feu-los com els de cirera, però amb una avellana al mig.

De confitura

Amb la pasta formeu una tira de quatre centímetres d'amplada; col·loqueu-hi la confitura al llarg; amb els dits, aixequiu la pasta per tal de tapar els costats de la confitura; poseu-hi més pasta a sobre (aneu-vos posant fècula a les mans mentre ho feu, per evitar que se us enganxi la pasta als dits); després tal·leu la tira formada al biaix, i passeu-ne els tres costats per sucre, i la base, per fècula.

També se'n poden fer de cafè, de grosella, etc. A més a més, també se'ls poden donar diferents formes, com ara de bolet, de triangle, etc.

A mesura que els aneu formant, poseu-vos fècula a les mans, perquè d'aquesta manera podreu dominar millor la pasta.

Finalment, fiquiu-los al forn i vigileu que no es cremin!!!

Jocs de nit: buscant la castanyera

Edat dels participants	8-14
Núm. de participants	20 o més
Material	Per a la <i>cacera nocturna</i> : disfresses de castanyera, cartolines i retoladors. I per a <i>Robant castanyes</i> : disfresses de castanyera, capses de cartró, castanyes torrades i 3 lots.
Espai	Exterior

Desenvolupament

Cacera nocturna

De cada cinc jugadors, se'n triarà un perquè faci de castanyera. La resta seran els exploradors i es distribuïran en equips amb el mateix nombre de participants. Cada castanyera escollirà un número i es farà una targeta amb aquest, la qual es penjarà del coll, i tantes targetes més com equips hi hagi en el joc. Tothom es reuneix al punt de sortida per delimitar la zona del joc i fixar-ne la durada. Les castanyeres tenen deu minuts per amagar-se al bosc.

Passat aquest temps, els equips surten a buscar les castanyeres. Quan en troben una, aquesta els dóna una targeta. Els equips dissimulen els descobriments per no revelar on s'amaguen les castanyeres trobades. Les castanyeres que es queden sense targetes i els equips que troben totes les castanyeres tornen al punt de sortida. Hi ha d'haver algú amb una lot per facilitar-ne la localització. Esgotat el temps de joc, que normalment és d'una hora, es fa un senyal perquè torni tothom. Llavors es comprova quin equip ha aconseguit més targetes i quina castanyera s'ha amagat millor.

Robant castanyes

Tres jugadors fan de castanyeres. Cadascuna tindrà una lot, mentre que la resta de participants lliuraran les seves fins al final del joc. Es lliga una corda entre quatre arbres, a un metre d'alçada, per marcar un recinte (cal fer un recinte per a cada castanyera, és a dir, tres recintes). La castanyera es col·loca a dintre i posa al mig una capsa plena de castanyes torrades.

S'espera el senyal de sortida al punt de reunió, a uns cinquanta metres dels recintes. Un monitor s'hi quedarà amb les lots.

Les castanyeres fan un senyal i els jugadors sortiran del lloc de reunió per entrar als diferents recintes. Les castanyeres, amb les lots, si descobreixen algú i diuen el seu nom, aquest jugador ha de tornar al punt de reunió. Ara, si el jugador aconsegueix entrar en un dels recintes, aquella castanyera li donarà una castanya. Un cop exhaurit el temps de joc, es fa el recompte de les cintes aconseguides per cada participant.

Les vetllades a l'espai

Edat dels participants	6-16
Núm. de participants	10 o més
Material	Depèn de la vetllada que es vulgui realitzar
Espai	Interior o exterior

Desenvolupament

La vetllada és una trobada de persones que abans d'anar a dormir tenen la necessitat de parlar, de comunicar-se, d'ésser participatives i receptives alhora. La vetllada és un intercanvi d'experiències. D'aquí se'n desprenen dues dimensions fonamentals i molt vinculades als elements educatius que podem treballar per Tots Sants: una dimensió lúdica i una altra comunitària. Lúdica perquè en una vetllada ningú no busca l'ensopiment. Si algú s'avorreix se'n va a dormir i se li acaba la festa; i comunitària perquè una persona sola no pot intercanviar, compartir, comparar...

Us proposem un seguit de vetllades perquè la diada de Tots Sants tingui un significat lúdic, però alhora comunitari:

Vetllada espontània

La motivació estaria en el desig de passar tots i totes una estona junts. No hi ha res preparat. S'acostuma a donar quan els vincles afectius del grup són forts. En aquest tipus de vetllada ens acostem més a l'essència de la vetlla, on prenen importància les dimensions lúdica i comunitària.

Vetllada de discussió

El grup té necessitat d'intercanviar opinions sobre un tema extern al grup o sobre un aspecte propi d'aquest. Aquí reforçem les dimensions educativa i comunitària:

- Intercanvis d'opinió sobre un tema.
- Fòrums a partir de pel·lícules, poesies, llibres...
- Discussió centrada en el grup (reflexió, revisió...)

Vetllada de diversió

El grup té necessitat de divertir-se, de jugar en el sentit ampli de la paraula: les dimensions lúdica i comunitària agafen força. Cal procurar de no caure en la grolleria i en la falta de respecte. S'ho ha de passar bé tot el grup. Aquí el paper de l'animador és fonamental.

- Jocs (d'interior, de nit...)
- Gresca (recrear-se, deixar-se anar...)
- Actuacions sense lligam, sense esquemes ni directrius. Quan algú vol, surt i fa alguna cosa.
- Animació amb cançons i danses.

Vetllada de creativitat

El grup s'aplega pel desig de realitzar alguna cosa conjunta a través de diferents llenguatges expressius (plàstica, teatre, música...). Es pot preparar per subgrups o conjuntament. En aquestes vetllades, les tres dimensions són importants.

Subgrups:

- Potlach. Antic ritus dels pell-roges on els participants oferien allò més valuós que tenien. Cal mantenir la regla d'or d'oferir el més bonic que coneixen: cants, històries, etc.
- Enfilall. A partir d'una idea-força (leitmotiv) que estimuli el grup, cada subgrup prepara quelcom per oferir als altres, però de manera que aquests no siguin espectadors, sinó participants.

Conjuntament:

- Muntatge escènic. Sense públic, tothom participa en les diverses tasques. La realització és més important que el resultat.
- Pub-art. És una realització artística col·lectiva.
- Happening. És una improvisació sobre un tema inicial proposat per l'equip d'animació. La intenció és fer viure un fet on l'art, la vida i el teatre es confonen. Cal estimular amb una ambientació, uns materials i una acció inicial.
- Hi hauria moltes més possibilitats (matx d'improvisació, Hootenanny...)

Vetllada espectacle

Un grup de persones ofereix a la resta un muntatge que ha estat preparat; la resta són receptors d'aquest muntatge.

- Descentralitzat. Es proposen diferents obres per grups.
- Centralitzat. Espectacle únic (preparat per un grup de nens o a càrrec de professionals).

Conte de la castanyera

Edat dels participants	6-9
Núm. de participants	20 o més
Espai	Interior

Desenvolupament

“Quan arriba el temps de collir castanyes... també arriba... la tardor... i amb aquesta... ni fred ni calor. Dalt d'una muntanya hi havia una casa i, dins la casa, hi vivia la castanyera que dormia...

La castanyera, un bon matí es va despertar. Aleshores, es va començar a vestir: primer la camisa, que li anava petita. Després la faldilla, que li feia campana. I finalment les sabates, que li feien “cloc-cloc”, i quan ballava sempre girava així...

Aquell mateix matí, la castanyera, amb un mocador al cap, va sortir de casa seva i va anar al bosc amb un cistell penjat al braç. Quan va arribar-hi, va veure castanyes pertot arreu...

La castanyera va sacsejar un arbre perquè caiguessin les castanyes... però aquest, que era molt gran i fort, no en va deixar caure cap ni una!

Molt preocupada, la castanyera va demanar ajuda al seu amic, el Gegant del Castanyer!, que, com que era un gran i enorme gegant, tenia molta molta força!

El Gegant del Castanyer va sacsejar un d'aquells arbres plens de castanyes:

- A veure qui guanya, si el gegant o la castanya – va dir el Gegant.

... I van caure: 1, 2, 3, 4 i 5 castanyes!

El Gegant del Castanyer, un altre cop, va sacsejar un altre arbre:

- A veure qui guanya, si el gegant o la castanya.

... I en van caure: 1, 2, 3, 4 i 5 més!

Finalment, el Gegant del Castanyer va sacsejar l'últim arbre:

- A veure qui guanya, si el gegant o la castanya.

... I, per acabar, en van caure: 1, 2, 3, 4 i 5 més!

Ara, la castanyera ja podia emplenar de castanyes el seu cistell i el seu davantal.

Que bé! La castanyera, ben contenta, es va posar de camí a la plaça de la ciutat, on tenia la seva paradeta, per torrar el munt de castanyes que el Gegant li havia ajudat a aconseguir.

Així, en arribar a la seva parada, es va posar a fer feina: va tallar les castanyes, les va posar a la brasa,... i mentre el foc les anava torrant, va començar a fer un munt de paperines per posar-hi les castanyes i poder vendre-les a tothom.

Però, mira per on, el primer que va anar a comprar castanyes va ser en Marrameu! Un gat molt trapella que, passant pel costat de la paradeta de la castanyera, n'hi va voler comprar...

La castanyera va anunciar la seva venda de castanyes:

- Calentes i grosses, qui en vol, ara que fumen?

I en Marrameu, per riure's d'ella, li va contestar:

- Calentes i pudentes, de les vuit, les set dolentes.

De les vuit les set dolentes, qui en vol, ara que fumen?

La castanyera es va enfadar molt, moltíssim! Però en Marrameu, que només volia riure's una mica, es va oferir a ajudar-la perquè tots els nens i nenes de la ciutat poguessin comprar les castanyes tan bones que la nostra castanyera torrava sense parar.

Excursió: fira de la castanya de Viladrau

Edat dels participants	6-16
Núm. de participants	Tot l'esplai
Espai	Exterior

Desenvolupament

A finals de la tardor, a la Conca Mediterrània es comencen a obrir els pellons per deixar caure aquest fruit ja madur, la castanya, que per segles ha estat un aliment bàsic a les terres de Viladrau, ja sigui cuïta, fresca, seca o en forma de farina.

La castanya és símbol de tardor i hivern. Abans, en els carrers de molts pobles, es trobaven les castanyeres, que, torrants les castanyes, desprenien una agradable aroma que perfumava tot el seu voltant. Amb aquests entranyables records, ja fa anys va néixer la Fira de la Castanya de Viladrau.

Viladrau, envoltat per grans castanyades, ha esdevingut el marc incomparable per celebrar aquesta fira oberta a tothom, plena d'activitats i, en definitiva, gran promoció d'un producte i d'una tradició molt arrelada: La Castanyada.

Les castanyes són les protagonistes d'aquesta festa, i les podrem conèixer de moltes maneres: crues, torrades i en el seu estat natural.

Per això, la gent de Viladrau prepara tot un seguit d'activitats:

- torrada de castanyes
- venda de castanyes
- xerrades sobre el món de la castanya
- caminades populars
- passejades comentades per les castanyedes
- concurs de fotografia «Fotofira»
- tast gastronòmic: la cuina de la castanya a Viladrau
- fira de productes artesans i naturals de Viladrau
- i cal destacar l'espectacle tradicional de participació teatral i musical al carrer: *La Càfila del Cavaller d'Espinella*.

En acabar, els firaires ens obsequien amb un tast de torrades amb all i mel, menja tardoral de terra endins.

Si voleu participar de la festa amb l'esplai, truqueu a l'Ajuntament de Viladrau: 93 884 80 04 i 93 884 80 35, on us informaran bé de la fira; i també, per a més informació de Viladrau, podeu consultar la pàgina: www.xtec.es/zerguilleries/viladraucat.htm

endevinalles

Verd al camp,
negre a la plaça
i vermell dintre de casa.

(el carbó)

Què és allò que espanta tant
que en fuig tothom a l'instant?

(la pluja)

Sempre que et toco no em veus,
volo sense tenir ales,
xisclo sense tenir boca,
i faig mal moltes vegades.

(el vent)

Cerca'm pels arbres
i pels arbrets,
per dintre els llibres,
i els ganivets.

(la fulla)

Un llençol apedaçat
punta d'agulla no hi ha tocat.

(els núvols)

Calentoneta t'agrado,
i, per fer-me passar el fred,
a les brases em condemnes
per satisfer un gust teu.

(la castanya)

Igual que una Magdalena,
ploro si em fan treballar,
i no m'asseco les llàgrimes
fins que el cel s'ha asserenat.

(el paraigua)

poemes

La tardor

Els arbres es muden
de roig i de groc,
les fulles tremolen
sota un sol de foc.
El vent les fa caure,
les duu fins al port.
Quan surtis de casa,
trepitja-les fort!
Les mosques s'amaguen,
l'hivern és a prop.
Les flors espantades,
es tanquen de cop.

Bofill, Puig, Serrat

Cançó de la mort de l'alba

Des de l'espera
De desvetllat
En més temença
D'hora foscant,
Dama de l'alba
Em ve a cercar.

Salvador Espriu

Adéu orenetes

Adéu, orenetes.
Torneu l'any que ve.
La branca florida
traurà el cirerer.
Rovell de les teules;
silenci del niu.
Sou fora vosaltres,
és fora l'estiu.

Tomàs Garcés

cançons

Per Tots Sants

Per Tots Sants, castanyes;
Per Nadal, torrons;
Per la Pasqua, mona;
I tot l'any, bombons.

(Popular Catalana)

Per Tots Sants, cas - ta - nyes; per Na - dal, tor - rons; per la

Pas - qua, mo - na, i tot l'any, bom - bons.

SWING

Mar - ra - meu tor - ra cas - ta - nyes a la vo - re - ta del

foc, ja n'hi pe - ta u - na als mor - ros, ja en te - niu mar - ra - meu

mort. Pi - ca ben fort, pi - ca ben fort, que pi - ques

fus - ta pi - ca ben fort.

Marrameu torra castanyes

Marrameu torra castanyes
a la voreta del foc,
ja n'hi peta una als morros,
ja en teniu Marrameu mort.

Pica ben fort, pica ben fort,
que piques fusta,
pica ben fort!

Marrameu i Marrameua,
s'embolica amb un llençol!
feia veure que era un home
i era una fulla de col.

Pica ben fort...

Marrameu ja no s'enfila
per terrats ni per balcons,
que té una gateta a casa
que li cus tots els mitjons.

Pica ben fort...

(Popular Catalana)

La castanyera

Quan ve el temps de menjar castanyes
la castanyera, la castanyera,
ven castanyes de la muntanya,
a la plaça de la ciutat;
la camisa li va petita,
la faldilla li fa campana,
les sabates li fan cloc-cloc
i en ballar sempre gira així.

(Popular catalana)

Quan ve el temps de menjar cas - ta - nyes, la cas - ta -

nye - ra, la cas - ta - nye - ra, ven cas - ta - nyes de la mun -

ta - nya a la pla - ça de la ciu - tat; la ca -

mi - sa li va pe - ti - ta, la fal - di - lla li fa cam -

pa - na, fes sa - ba - tes li fan cloc - cloc - cloc i al ba -

llar sem - pre gi - ra - així.

d. Bibliografia

GAIRÍN, J.; IBÁÑEZ, R.; ORTEGA, R.; PEIRON, M. LL.: *Festes i tradicions a l'escola (tardor-hivern)*. Ed. CEAC. 1985.

ALLUÉ, J. M.: *Jocs per a la tardor*. Ed. Parramón. 1999.

AA.VV. *Tradició i cultura popular catalana*. Campanya CIJAC, curs 96/97.

PUIG, T.; COLOMER, J.: *Les festes populars i l'infant- 4. Tardor*. Col·lecció Esplai, núm. 49. Hogar del libro, SA, 1977.

COLOMER, J.: *Festa i Escola. Recursos per a les Festes Populars*. Col·lecció el Llapis. Ed. Graó. 1987.

AA.VV. *Estris: Educació sexual, l'assignatura pendent. La vetllada a l'esplai*, núm. 117. Fundació Pere Tarrés. 2001.

AA.VV. *Estris: Fem pedagogia de la mort! L'esplai comunica*. núm. 115. Fundació Pere Tarrés. 2000.

LA FURA, Informatiu de l'Alt i el Baix Penedès:

<http://www.lafura.org/suplements/arxius/arxius/castanya/dossi3.htm>

ETNOCAT, un indret dedicat a oferir recursos sobre cultura popular i tradicional.

<http://www.etnocat.org/festa/totsants/index.html>

XTEC, Xarxa Telemàtica Educativa de Catalunya

<http://www.xtec.es/%7Eealtimir/totsca.htm>

http://www.edu365.com/primaria/contes/contes_spc/casta/index.htm

SOLBLAU, diari virtual de l'Ajuntament de Vilanova i la Geltrú

<http://www.solblau.net/08800/octubre99/13.htm>

Les festes a l'esplai: El cicle de Nadal

De Santa Llúcia a La Candelera

La tradició popular diu:

Si Nadal cau en dilluns o dissabte, vol dir que no es passarà fam, ja que aquests dies són beneïts per fer el pa.

Si cau en dimarts, els arbres creixeran amb més força.

Si cau en dimecres, serà bo per a la sembra.

Si cau en dijous, serà un any de molts ocells.

Si cau en divendres, serà un any bo en tots els sentits, ja que és el dia en què van ser creats Adam i Eva.

Si cau en diumenge, es tractarà d'un dia de gran felicitat, ja que és el dia en què va néixer Jesús.

La festa a l'esplai:

- Treballar els valors de Jesús de Natzaret.
- Elaborar projectes en grup: campanyes econòmiques, construcció de pessebres, etc.
- Obrir-se a la comunitat.
- Realitzar accions de solidaritat envers altres infants.
- Treballar la gastronomia que acompanya la festa.

El cicle de Nadal s'emmarca en l'anomenat solstici d'hivern. Aquest moment és especialment important per als nostres avantpassats, com una època de celebracions i cultes. Antigament es retia culte al foc, als arbres i a la natura en general, ja que el 21 de desembre simbolitzava el renaixement de la natura i l'inici dels dies llargs i de l'escalf del sol. Encara ara hi ha l'empremta d'aquestes celebracions en algunes de les nostres festes.

El cristianisme va fer coincidir aquesta peculiar situació de la natura per celebrar el naixement de Jesús de Natzaret.

Si tenim en compte la influència que en el nostre calendari ha tingut el calendari romà, i especialment les festes saturnàlies romanes, podem considerar que el cicle de Nadal s'inclou en un cicle més ampli, el de Carnestoltes, ja que per Nadal hi ha reminiscències de celebracions que tenen a veure amb les festes boges de Carnestoltes: Els Sants Innocents (28 de desembre) n'és un exemple.

Contingut:

- a. Història i Tradició
- b. El Cicle de Nadal a l'esplai
- c. Recursos
 1. Construcció de pessebres
 2. Poesies de Nadal
 3. Dites i refranys de Nadal
 4. Conte: "Explorador Celest a la deriva"
 5. Cançó de pessebre
 6. Dansa de Nadal
 7. Gimcana del pessebre
 8. Calendari d'advent
 9. Campanes penjants
 10. Boles de Nadal amb pilotes de ping-pong
 11. Els àngels voladors
 12. Construcció d'en Fumera
 13. Cuina: Torró de xocolata
 14. Cuina: Tió de Nadal
 15. Cuina: Neules
 16. Excursió a la festa del Pi de Centelles
- d. Bibliografia

a. Història i tradició

El cicle de Nadal comença amb la Fira de Santa Llúcia i s'acaba per la Candelera (2 de febrer). Actualment, a partir del 5 de desembre ja podem trobar fires de pessebres pels carrers de Catalunya. Si tenim en compte tot el cicle, trobem que inclou Santa Llúcia, el dia de Nadal, Sant Esteve, Els Sants Innocents, Any nou, el dia de Reis, Sant Antoni Abat i la Candelera.

Si tenim en compte la influència de les saturnàlies romanes en la festa de Nadal i el solstici d'hivern, també trobarem que el cicle de Nadal es superposa amb el cicle de Carnestoltes.

La festa de Nadal s'escau en el període que el sol es fa menys visible i escalfa poc. Nadal és, en el temps solar, el pol oposat a Sant Joan. Les festes giren al voltant del seu solstici: 21 de desembre. A partir d'aquesta data, la llum diürna torna altre cop a allargar-se. Antigament, la gent celebrava el *natalis (Solis) Invicti*, el naixement de l'Invicte, és a dir, del Sol, astre divinitzat que dona vida a tot ésser i el fa créixer, i que més tard es va relacionar amb la persona de l'emperador romà.

És el temps del fred i de les hores llargues a la vora del foc. És el temps del culte a l'arbre que dona escalf i alegria, i cura les malalties i allunya les tenebres i els mals esperits. El roure, sobretot, i la seva crema, simbolitzen el reconeixement del Sol com a pare de la natura. Els boscos de roure eren considerats com a temples dels déus. L'arbre de Nadal, propi dels països nòrdics, amb tota probabilitat és una resta de l'antiga crema del roure. És popular a Rússia, Anglaterra, Dinamarca, Suècia, França i diverses contrades germàniques.

El solstici d'hivern marca l'inici d'un nou cicle. És el temps en el qual disminueix considerablement l'activitat vegetal i humana. La vida al camp és com adormida, el fred omple els carrers i els pagesos fan els treballs de complement (adobar les eines...). En aquestes circumstàncies, l'home té més temps per a la vida familiar. En aquesta època, antigament es celebraven cerimònies i ritus de fertilitat, i actualment es fan cerimònies dedicades a la vegetació, perquè es revifi i doni els seus fruits.

Una d'aquestes festes, reminiscència d'aquest culte a la natura durant el solstici d'hivern, és el costum de fer cagar el tió la nit del 24 de desembre. Aquest constitueix una resta del vell culte al foc, símbol de les divinitats pairals i, alhora, de la inclemència del temps tan dur i rigorós dels països nòrdics. Al tió se li atribueixen les virtuts d'allunyar els diables i els esperits malèfics, i de portar salut i vida a persones, animals i conreus.

Hom també ha cregut que el tió pot ser d'origen germànic, ja que allí hi havia la tradició que el cap de família anés al bosc a buscar un avet.

El tió, símbol de geni boscà representat al nord per l'arbre de Nadal, és presentat a la mainada alguns dies abans perquè en tingui cura. Normalment és deixat a la vora del foc tapat amb una manta perquè no es constipi i vagi fort.

Hi ha gent que ha cregut veure en el popular costum del *tió* la celebració del naixement de l'infant Jesús que, segons vells costums de naixements, porta dolços per a la mainada, per tal que se l'estimin.

Aquest tronc, buit per dintre, és mig cobert per una flassada que oculta les llaminadures i joguines que els grans han deixat o aniran deixant caure pel forat del tronc a mesura que els petits facin "cagar el tió".

Aquest costum té moltes variants arreu de Catalunya. Mentre la mainada bastoneja el *tió* canten cançons adients. La més simple diu, senzillament:

Caga tió;
si no, et dono
un cop de bastó.

O bé:
Tió, caga turró,
d'avellana i de pinyó.

Antigament, per l'Alt Empordà i pel vessant pirinenc de tramuntana, el tió, un cop ben garrotejat, era tirat al foc, i se'l feia cremar. Per altres indrets el feien arribar fins el dia de Cap d'Any, i per altres, fins els Reis. Hom creia també que la cendra del tió augmentava la collita de patates si hom n'escampava pel camp després de sembrar-ne. És creença que qui pren una mica d'aquesta cendra durant el curs de la vida no mor en pecat i va al cel.

En els dies previs al Nadal, una imatge ens ve al cap: les fires de Santa Llúcia amb elements del pessebre. Un dels llocs més significatius és els voltants de la Catedral de Barcelona.

Tot i això, en aquesta època trobem per tot Catalunya parades amb arbres de Nadal, molsa, suros, serradures, escorça i tot el que ens cal per practicar el bricolatge del pessebre. A més, trobem parades amb els personatges que donen vida al pessebre: figures de fang, de guix, d'un estil, de l'altre, petites, grans, etc., les seves cases, els corrals i els animals; bens, porcs, vaques, rucs... I no oblidem les fonts d'aigua, els llums, els ponts, etc.

Quan les festes de Nadal s'apropen, cal fer el pessebre que, segons la tradició, durarà fins a la Candelera (2 de febrer).

El Nadal és festa de pastors. Antigament, es creu que ells eren els escollits per la Mare de Déu perquè li fessin companyia en la seva solitària cova. El dia de Nadal era un dels pocs dies a l'any en què els pastors feien festa. La festivitat del Nadal cristià és una continuació del solstici d'hivern.

És molt probable que la data escollida per celebrar el Nadal fos per relació amb el simbolisme de la llum. Els cristians de temps remots eren particularment sensibles a aquest simbolisme; per això l'Església no va tenir inconvenient a adoptar aquest dia com el de l'Aparició de Crist, "llum que il·lumina tot home que ve a aquest món", vencedor de les tenebres. Més encara: per l'atracció que ofería el culte als misteris i a la divinització del Sol, l'Església ofereix als cristians el culte a l'únic Sol realment invicte. Es pot parlar, doncs, d'una festa de cristianització del solstici d'hivern.

b. El cicle de Nadal a l'esplai

El Nadal és un bon moment de l'any per treballar una sèrie de valors amb els infants. La significació del Nadal a l'esplai és el treball del conjunt de valors de Jesús de Natzaret i el seu naixement. Els valors que van acompanyar Jesús al llarg del seu camí, entre d'altres, són els següents: el perdó, l'amor, el servei, l'austeritat, la generositat, el fet de viure prop dels pobres, etc.

Actualment, però, els nostres infants estan influenciats per una sèrie de missatges del Nadal que res no tenen a veure amb aquests valors genuïns. Es tracta dels missatges que ens arriben des dels mitjans de comunicació: el consumisme, l'abundància i la superficialitat. Ens adonem que és Nadal perquè els carrers estan guarnits amb l'enllumenat nadalenc, per les anades i vingudes de la gent pels carrers ben abrigats i pels anuncis de colònies, de cava i de joguines. Però, a l'esplai, podem recuperar molts altres valors: es tracta de valors que podem treballar dins i fora de l'esplai, com són el compartir, el treballar en grup, l'austeritat, la generositat, el servei envers els altres, la veritable amistat i solidaritat, etc.

Un altre element que ens sembla important de remarcar d'aquesta festa és el sentit educatiu del tió. El tió ha de constituir un element màgic per als infants. Es tracta d'un ritual amb un element natural (l'arbre), que ens dona els seus fruits (caramels, torrons, etc.).

Els infants l'alimenten i en tenen cura per tal que després els recompensi amb els seus regals. El tió, doncs, ha de ser únic per a l'infant. No té sentit que el nen/a cagui el tió a casa, a l'esplai, a l'escola. De tió només n'hi ha d'haver un, el que hi ha a casa seva i es caga en l'àmbit estrictament familiar. Si no, el nen/a només esperarà més regals dels diferents tiós que aniran cagant pels volts de Nadal, i aquest element simbòlic perdrà la seva màgia.

S'ha d'educar els infants perquè es facin càrrec del seu tió dies abans de la cagada. L'han de tapar bé i alimentar. Cal que es responsabilitzin de la seva cura. Si els regals són totalment gratuïts, el tió perdrà part de la seva màgia. Han de veure com el tió es va menjant el que li posem a la vora, com es va engrossint i es va preparant per al gran dia en què, amb bastons, el farem cagar dolços i torrons.

Recomanem, doncs, que el tió no es cagui a l'esplai, ja que generalment és una tradició que ha de fer-se en la intimitat del nucli familiar. Això no vol dir que no compartim amb els infants la il·lusió per al dia en què el tió hagi de cagar.

Tot i això, més endavant proposem una activitat de cuina relacionada amb el tió que podem fer amb els infants i que podem assaborir el dia de la festa de Nadal de l'esplai, o bé podem vendre'n el resultat en una paradeta de l'esplai dins d'una campanya econòmica de Nadal.

Un altre aspecte que ens pot donar molt de joc a l'hora de celebrar el Nadal a l'esplai és el de la construcció de pessebres.

El pessebrisme no és únicament una manifestació familiar. És cert que és molt important dins l'àmbit familiar, però no exclusivament. L'esplai és un espai educacional que no supleix l'escola ni la família, però es complementen. Cal saber que el fet de fer un pessebre a casa no és incompatible amb el de fer-ne un a l'esplai, o a l'escola, o a l'associació.

El pessebrisme és una tradició que ve de molt lluny, temporalment parlant. Es tracta d'una manifestació de religiositat catòlica que es remunta al segle XIII. Es considera Sant Francesc d'Assís el primer pessebrista. Arran d'aquesta llarga

tradició s'ha creat un important patrimoni cultural: artesanies, personatges, costums, dites, cançons... Avui en dia, el pessebrisme suposa un ric patrimoni etnològic que no només cal recuperar, sinó, també, conservar i difondre, posant-lo a l'abast de tothom, però especialment dels infants. El context del centre d'esplai és ideal per a aquesta finalitat.

Un altre factor a considerar és el significat del pessebre. En ell volem representar el naixement de Crist entre els homes, la seva vinguda per anunciar-nos l'Evangeli – la Bona Nova-. També els pastors van sentir la crida i van acudir-hi. A partir d'unes escenes podem donar a conèixer als infants del nostre centre el significat de la vinguda de Jesús, i promoure la inquietud, la curiositat de l'infant. Cal evangelitzar jugant, creant o treballant.

És igualment una bona eina per fomentar la creativitat, individual i de grup. El pessebre del grup el pot fer un grup determinat o tots els grups del centre. En el primer dels casos, seria recomanable que cada any el fes un grup diferent, per possibilitar que tots els infants en tinguin oportunitat. Si s'opta pel conjunt, es poden dividir les feines per grups i que sigui rotatiu: un any els grans fan les figures i, al següent, fan les muntanyes... Això permet fer tallers específics durant unes setmanes prèvies: tallers de fang, tallers per fer les cases, sortides a la muntanya a buscar matolls... No cal que sigui molsa el que s'agafa; poden ser pedres, sorra, troncs secs i matolls o arbusts. A més, es poden organitzar activitats paral·leles al voltant del pessebre: cantada de nades, representació dels pastorets, festa amb els pares perquè vegin el treball fet pels seus fills/es, participació en la comunitat, etc. També es pot participar en el concurs que es faci a la població, com una motivació, però no per l'aspecte competitiu, sinó per l'esperit de comunitat, de participar directament en un col·lectiu que cada any es troba amb l'excusa del concurs, i per donar la possibilitat que un cop l'infant hagi deixat el centre pugui continuar participant d'aquesta comunitat.

Individualment, pot ser molt útil a cada nen o nena desenvolupar la seva creativitat artística. Cal que el monitor/a ajudi a fer comprendre que fer un pessebre no és com fer cagar el tió o fer una foguera de Sant Joan. El pessebre té un valor afegit: es pot convertir en una obra d'art. És d'una riquesa infinita perquè permet emprar multiplicitat de tècniques, es pot treballar tot tipus de material i les normes les fa un mateix.

Fent el pessebre podem treballar un seguit de valors i actituds com ara els següents:

- gaudi i satisfacció amb el que es fa
- gratuïtat i voluntariat
- autonomia, capacitat crítica i responsabilitat
- reciclatge
- observació i estimació de la natura
- observació, comprensió i estimació de l'entorn, de la història, de les tradicions
- paciència i creativitat
- autoexigència i afany de superació
- treball en equip i relació interpersonal
- desenvolupament de la psicomotricitat fina
- aprenentatge de diverses tècniques
- desenvolupament de la sensibilitat i el gust estètic

El pessebre és, a més, un centre d'interès molt ric per a l'acció pastoral dels centres, la qual podem treballar a partir dels valors que suggereixen els diversos personatges del pessebre.

Àngel: ajudants de Déu, missatgers de bones noves.

Reis: generositat, constància, fidelitat. Representen tot el món.

Pastors: senzillesa, fer camí, disponibilitat, marginació.

Josep: confiança en Déu, humilitat.

Maria: a l'anunciació, escoltar, silenci, acceptació; a la visitació, lloança, compartir; al naixement, recolliment, senzillesa, admiració; a la fugida, actuar, estar a punt.

Podem escollir un personatge per a cada grup d'infants i preparar activitats de vivència, reflexió i pregària al voltant dels valors que ens aporta.

Finalment, considerem que el Nadal ha de ser un moment de conscienciació i solidaritat per part d'infants i monitors/es. És per això que creiem que, en la mesura del possible, des de l'esplai s'han d'emprendre accions que permetin als infants solidaritzar-se amb altres, la situació dels quals no sigui tan favorable.

Una possible acció a fer amb els grups de grans és col·laborar amb una entitat que faci recollida de joguines durant l'època de Nadal.

També és un bon moment per fer accions solidàries, com ara anar a cantar nadales amb els nens i nenes petits a casals d'avis, o visitar altres infants que passaran el Nadal hospitalitzats. Una possible acció a desenvolupar des de l'esplai seria elaborar productes artesans (torrons, neules, etc.) i portar-los a aquests infants.

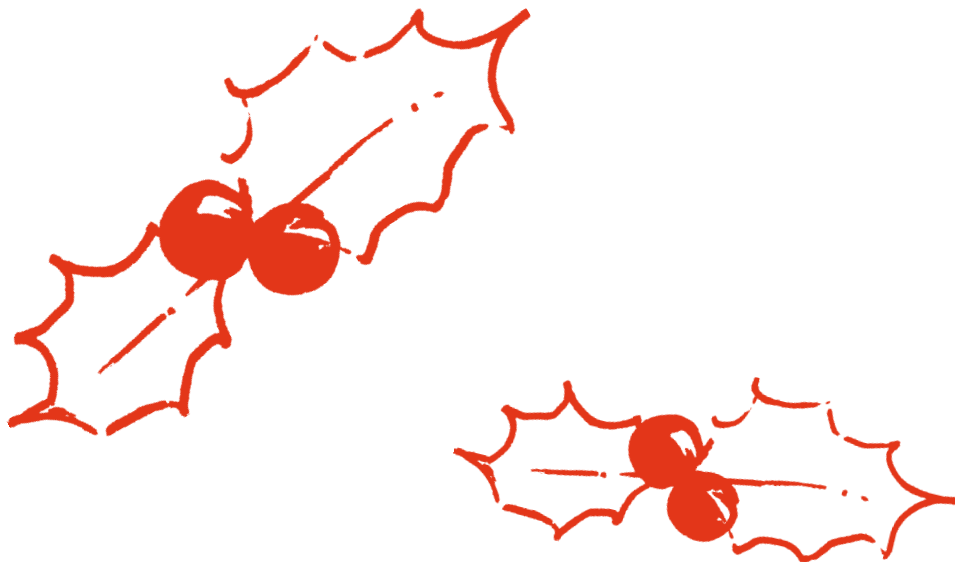
L'elaboració de productes artesans típics de les festes de Nadal també ens pot servir per realitzar una campanya econòmica fent la paradeta de l'esplai. Aquesta acció ens permetrà, a més a més, donar-nos a conèixer al barri o comunitat.

L'esplai és, en aquest sentit, un espai idoni per donar a conèixer les tradicions gastronòmiques de cada festa. Podem elaborar torrons i neules, que són les postres típiques dels àpats de Nadal, i d'aquesta manera podem explicar l'origen del torró i la tradició de menjar-ne en aquesta època.

En el cas del torró, i com passa amb infinitat de tradicions, ens trobem que el costum de menjar torrons no és exclusiu de casa nostra. De torrons, n'existeixen a França, a Itàlia i a l'Estat espanyol. Quelcom molt semblant al torró es menja a Turquia, la cèlebre mel turca.

Aquesta postra és gairebé segur que procedeix de la cuina àrab i de formes de la cuina jueva. La teoria per la qual sembla que pot ser una postra àrab és perquè ja apareix quelcom molt semblant a la novel·la de *Les mil i una nits*. A més a més, és en aquesta època quan ja s'han collit els fruits secs i s'han pogut preparar les postres.

És un bon exemple per transmetre als infants la idea que moltes de les nostres tradicions actuals ens venen heretades d'altres pobles i cultures antigues.

c. Recursos

construcció de pessebres

No és el mateix fer un pessebre comunitari que fer-lo individual. Quan s'inicia un treball comú és important un plantejament previ del que s'ha de fer i repartir les tasques que cadascú haurà de dur a terme sota les directrius d'un objectiu comú. Es pot fer un esbós determinant per escrit les característiques de cada element i saber quin és el seu lloc d'ubicació. També ens servirà per situar els punts de llum que s'hauran de preveure abans de començar... Si es treballa sol, no calen ni esbossos ni projectes, tot dependrà de la manera de treballar de cadascú.

No es pot començar un pessebre per la teulada i, per tant, el que caldrà primer de tot és assignar-li un espai determinat. Un cop hagueu decidit el lloc on anirà, cal decidir com s'haurà de veure i qui l'haurà de veure. Això condicionarà el punt de vista que ha de tenir el nostre pessebre. Les dues formes més habituals de presentar-los són: amb finestra (diorames) i oberts (populars).

Això ens condicionarà a l'hora de fer la composició:

- Alçada del pessebre: Normalment, en els diorames, el que es fa és posar els ulls de les figures a l'alçada dels nostres ulls, per aconseguir una sensació de perspectiva més gran. En el cas d'un pessebre pla, això no serà tan important, ja que el punt de vista serà variable.
- Perspectiva: Si el fem perquè es miri per una finestra, haurem de vetllar més per la perspectiva. Si el pessebre és obert, la perspectiva serà múltiple o plana, segons la composició de l'espai. Si el fem perquè es miri per un únic costat, però que sigui obert, la perspectiva es dividirà en primer, segon i darrer terme.

Sigui com sigui, ho haurem de decidir abans de començar a fer res més.

Vist això, la següent feina consistirà a posar-hi el cel, si n'hi ha d'anar. Abans de comprar cels "prefabricats" és preferible que els feu vosaltres. Els podeu fer de la manera següent:

- amb roba de color blau;
- amb paper pintat: es pot pintar tot blau o dibuixar-hi núvols. És millor no pintar muntanyes o pobles en el celatge.
- tàblex pintat: com que és fusta, té més consistència que el paper.

A continuació, donarem una mica de relleu a l'espai. Per exemple, el lloc on ha d'anar el naixement pot estar una mica elevat, es pot preveure una vall per on passaria un riu, els camps, els camins, els pobles...Tot això ho anirem marcant amb caixes i fustes, després ja ho taparem amb suro, molsa, terra i pedres.

La llum

Amb la il·luminació i amb el pintat també es defineix el caràcter que volem que tingui el nostre pessebre. És un element molt important. Per exemple, una llum escassa amb blaus i verds, enmig d'un bosc espès i dens, ens pot crear una sensació de misteri, una atmosfera llegendària. Ens pot suggerir referències mitològiques, ancestrals, rondalles, etc. Si convé, emfasitzarem el verd fullatge dels arbres amb una il·luminació verda.

Algunes recomanacions de tipus pràctic s'han de fer encara que puguin semblar òbvies. Primer de tot, no poseu bombetes de colors al voltant de la taula: no fem un arbre de Nadal, sinó un pessebre. És important que les bombetes quedin amagades a la vista; es tracta d'un detall de qualitat. Penseu de no posar-les prop de punts d'aigua o

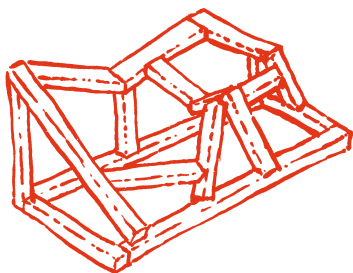
d'humitat, ni en llocs que quedin sense ventilació, i procureu que es puguin canviar fàcilment en cas de fondre's. Si feu diversos circuits és important no connectar les bombetes en sèrie, sinó en paral·lel, ja que si es fon una de les connectades en sèrie s'apagaran totes. Les ombres també s'han de vigilar, haurien d'anar totes en el mateix sentit.

Les muntanyes

Les muntanyes es poden fer de moltes maneres:

- Muntanyes de guix: cal bastir una estructura amb llistons, porexpan, paper de diari o qualsevol cosa que li doni volum i no pesi. Després s'ha de cobrir amb roba de sac o retalls de roba basta aixopada amb guix més aviat líquid. Un cop seca aquesta primera part, s'hi pot afegir més guix, i amb les eines, es poden treballar camins, barrancs, marges... Finalment, cal pintar-ho tot amb pintura plàstica o de terres, seguint els colors de la natura.
- Muntanyes de terra: seguint el procediment anterior, després de la primera capa de guix hi afegirem (en lloc de més guix) una capa de terra barrejada amb aigua (que no sigui molt líquida). Per donar-li diferents tonalitats utilitzarem terres garbellades de diferents colors: argila, sauró, sorra, etc. Ens farà el mateix servei, per donar tonalitats verdes a la muntanya, el fullam del bruc. Aquest s'ha de tallar i deixar un parell de dies perquè la fulla caigui per si mateixa.
- Muntanyes de suro: a partir de les llenques de suro tradicional, podem fer composicions unint-les amb fang o molsa. Aquest tipus de muntanya és més propici per als primers termes si es combina amb els altres dos.

Podem imaginar altres tècniques al gust de cadascú: paper maxé, paper d'embalar, porexpan pintat, fullola, etc.

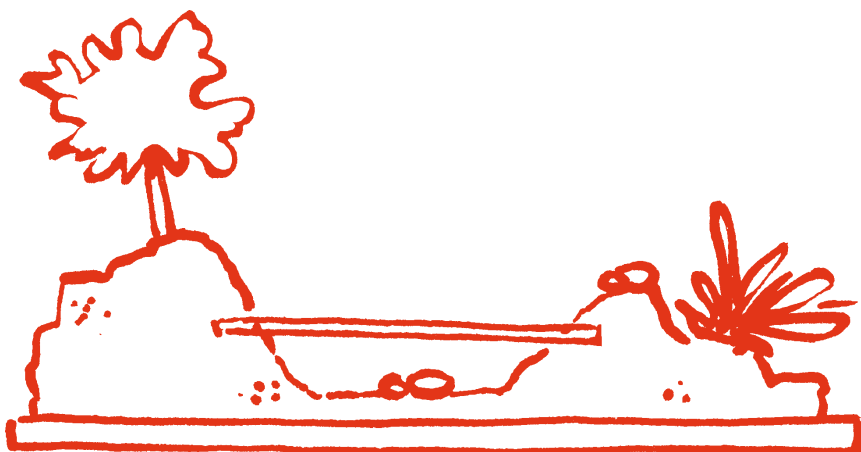

Els rius

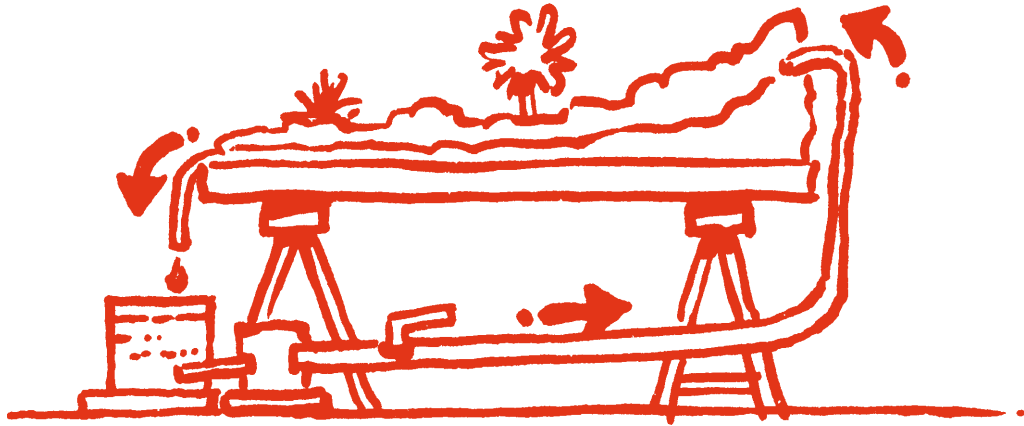
Un dels elements més característics dels pessebres és el riu, que sovint fem amb paper d'alumini. Veiem altres sistemes per fer un riu:

Amb un mirall: hem de buscar un mirall tallat de forma adient a l'espai que tenim per al riu i cobrir-ne les vores amb suro, molsa, terra, pedres, herbes...

Amb un vidre: construïm amb l'ajuda d'uns llistons de fusta i amb guix pintat – o bé amb terra i pedres- la mare del riu, de manera que després puguem posar-hi al damunt un tros de vidre transparent. Dissimulem les vores amb el sistema que ens sembli millor i, quan tinguem tot el pessebre llest i no haguem de fer més pols, deixarem lliscar per damunt del vidre una capa de vernís transparent.

Amb gelatina: preparam amb llauna o plàstic un recipient adequat a l'espai on volem ubicar el riu. Hem de procurar que no faci pendent. El cobrim amb pedres arrodonides (de jardí) de diferents mides. Desfem amb aigua, a foc lent, la gelatina (de fer pastissos), la remenem fins que agafa la consistència adequada i la deixem refredar. Finalment l'aboquem sobre el llit del riu.

Amb aigua: hem de preparar un llit de riu impermeable (amb ciment, fibra de vidre, llauna, plàstic...) i establir un circuit tancat on hi haurà una entrada i una sortida d'aigua connectada a un dipòsit ple a partir del qual instal·larem la bomba (pot ser d'una rentadora vella) que ens portarà l'aigua fins al naixement del riu o entrada.

Podeu imaginar altres tècniques per als rius o llacs: paper de cel·lofana, plàstic transparent, etc.

Els arbres

La millor manera de fer arbres és utilitzant elements naturals. Ben seleccionats, branques de roure, romaní, farigola, ginebró... (espècies que es caracteritzen per tenir les fulles petites) ens poden servir per fer els arbres que estan situats en primer terme. Per a arbres més de segon terme caldrà buscar branques més fines. Algunes arrels de plantes una mica retocades poden anar-nos molt bé.

Per fer boscos no molt llunyans podem fer servir uns trons ben ramificats al capdamunt dels quals hi posarem uns trossos de molsa, d'aquella més arissada, i la retallarem una mica per donar-li forma.

Si es vol fer un xiprer agafarem un tros de molsa ben fina, li espolsarem la terra que pugui tenir i la deixarem assecar. Quan estigui seca li donarem forma cònica amb unes tisores i la clavarem a terra amb un tronc o un escuradents.

Per fer una olivera ens anirà bé un tronc de romaní, ben recargolat, en el qual farem diversos forats per aplicar-hi branquillons de farigola. Aquests també els podem utilitzar per fer vinyes.

Per fer les palmeres buscarem troncs lleugerament corbats, en els quals embolicarem un cordill o corda de macramé, i deixarem lliures 1-2 cm a l'extrem superior. Aplicarem als troncs una capa de cola i els arrebossarem amb serradures. Els deixarem assecar. Un cop secs, s'acoleixen amb nogalina marró. Les palmes les podem fer retallant paper gruixut en el qual posarem un filferro per donar-li la forma desitjada i les pintarem. Un sistema més natural consisteix a fer el tronc de la palmera amb pinyes d'avet rossegades pels esquiroles que unirem amb cola en ordre decreixent. Les palmes es poden fer amb branques d'avet convenientment tallades.

Per fer arbres grans, de primer terme, escollirem branques ben seleccionades i les lligarem amb filferro prim. Després ho recobrirem tot amb roba enguixada que posteriorment caldrà pintar.

Normalment n'hi ha prou amb posar arbres en el primer i segon terme del pessebre. Penseu a triar ben bé les branques que utilitzareu, més grosses per als arbres del davant i més petites per als del darrere.

Compareu els arbres amb les figures que hi heu de posar a prop perquè no resultin massa desproporcionats.

Paisatge humà

Les cases

Quant més variat sigui el paisatge, millor. Pensem a construir algunes cases formant un poble en la llunyania. Recordeu que si ambienteu el paisatge en un entorn jueu no serà el mateix que si voleu fer-hi un entorn més semblant al nostre.

1. Les cases jueves d'aquella època eren majoritàriament d'una sola planta, a vegades amb un terrat al qual s'accedia per una escala exterior. El sostre es pot fer de canya o en forma de mitja esfera. Aquestes cases es poden construir fàcilment tallant trossos de porexpan en forma de cub, de diferents mides. Abans de pintar-les es pot aplicar una capa fina de guix o massilla de pintor.

Com a font d'inspiració també podem utilitzar models hel·lenístics o romans.

2. Per fer cases de tipus català només cal que us fixeu en les masies del vostre entorn i intenteu fer-les iguals. Per construir-les podeu utilitzar cartró, fusta, suro o guix, ja sigui junts o separats. Primer dibuixeu la casa al vostre gust i després tal·leu les peces segons les mides; enganxeu-les, pinteu-les i llestos! Per fer les teulades de les cases petites o allunyades podeu utilitzar cartró ondulat. Penseu de no trencar les proporcions: les cases que queden lluny han de ser petites.

Un sistema original per fer una paret de pedres (a part de fer-les amb guix rascat) és el següent: es recobreix el suport de la paret amb massilla i s'hi apliquen closques de cacauet ben distribuïdes. Un cop sec, es repassen les juntes amb més massilla o guix i es pinta.

Les eines

Va bé fer algunes eines, especialment si volem representar el taller de Sant Josep, o bé la casa d'un pagès. Utilitzarem fustes molt petites o bé troncs d'arbres per als mànecs, i amb plom fi o estany per a les fulles de l'eina, quan calgui. El plom el podeu reciclar del que porten algunes ampolles de vi o cava al capdamunt, segellant el cap.

La palla

Una mica de palla a l'establia o bé al refugi dels pastors sempre ajuda a crear un ambient molt càlid i agradable, però atenció: cal mantenir sempre les proporcions! Si agafem palla normal i la tallem petita, al costat de les figures encara semblarà gran. La millor solució és agafar espart, d'un fregall, per exemple, i tallar-lo ben petit a sobre d'un paper de diari, remenar-lo una mica amb els dits i ja tindrem a punt un munt de palla de la mida adequada per a les figures. Pel mateix procediment podeu fer bales de palla o bé un paller.

El foc

Si voleu que us quedi un foc ben real amagueu una bombeta sota el terra d'on vulgueu fer-lo, de manera que no quedi sense ventilació; al damunt poseu-hi un tros de vidre i un paper de cel·lofana vermell. Amb terra i pedres, tapeu tot el que no vulgueu que es vegi, i delimitau així l'espai de foc. Poseu pel damunt uns trossos de sal gruixuda amb una mica de cendra. Als troncs de la llenya que haureu tallat prèviament emboliqueu-los un tros de paper de seda o de fumar i, amb un retolador, pinteu-los una mica per dissimular-los. Amb el llum vermell, semblaran brases.

Si voleu que la bombeta s'encengui i s'apagui, fent pampallugues, s'ha d'instal·lar en sèrie un encebador de fluorescent.

Les figures

De figures per al pessebre, en podem trobar de moltes menes, des de les artesanals figuretes de fang de llarga tradició a Catalunya fins a les actuals figures de plàstic. Tota una gran gamma de varietats, estils i preus que ens ofereix la possibilitat de fer el pessebre d'acord amb els gustos i recursos de cadascú.

El millor que podem fer a l'espai és anar construint les nostres pròpies figures. Podem prendre com a referència els personatges del pessebre popular que varen sorgir a finals del segle XIII, en contrast amb els pessebres aristocràtics, i que pretenien apropar el misteri del Nadal a la gent del poble. Així trobem el caçador, el pescador, la bugadera, la filadora, el capellà, el llenyataire, etc.

Tradicionalment les figures es feien de fang; aquest pot ser el material que ens vagi millor per als nostres propòsits, però cal ser originals i creatius, i cercar aquella forma d'expressió que ens agradi més, com per exemple, la roba, el paper "maxé", el cartró, la fusta, les pedres del riu, el suro, els envasos reciclats, etc.

Poesies de Nadal

Les figures del pessebre

El temps sant és arribat
i amb el fred, la neu i el gebre,
les figures del pessebre,
una a una, ja han tornat.

La dona que renta, la vella que fila
i el brau caçador que sempre vigila.
La noia que porta la gerra i el pa
I aquell pescador que al riu va a pescar.
El vell que la terra remou amb catxassa
I el que es beu el vi de la carabassa.
El del feix de llenya i aquell pastoret
Que va amb la catxutxa perquè té molt fred.
La jove mestressa que duu la gallina,
La del cistell d'ous i el sac de farina.

Aquells que sonant van fent son camí;
El del flabiol i el del tamborí.
Del sac de gemecs el qui sempre plora
i el de la simbomba que ronca a tothora.
També els tres pastors que fan el sopar
i couen les sopes i llesquen el pa.
Figures eternes de vida senzilla
que eixiu de la llum que enmig del cel brilla.
Vosaltres al món porteu resplendor
Oh, fràgils figures de Nostre Senyor!

Joan Llongueres

Les figures de fang

Jo tinc un pessebre
Petit i lluent,
De suro i de molsa
Tot blanc, tants de bens.

Figures i cases
d'argila i paper,
corrals amb gallines,
de bous i un pagès.

Tres dones que renten
amb l'aigua d'un rec,
i una altra que fila
i un vell que té fred.

Pastors que es desvetllen
d'un somni serè,
i uns àngels que canten
d'un núvol encès.

Jo tinc un pessebre
bonic com cap més.

Ramon Muntanyola

dites i refranys de Nadal

La nit de Nadal, la més llarga de l'any.

Passat Nadal, surten els mals.

Nadal amb lluna, any de fortuna.

Les dolçaines de Nadal solen dur mal de queixal.

Per Nadal, ric i pobre menja gall.

La Missa de Nadal, per tot l'any val.

Qui no estrena per Nadal, persona que tant se val.

Fes sabates, sabater, que el Nadal ja ve.

Per Nadal, es dorm poc i es cus mal.

Per Nadal, Nostre Senyor fa de pastor.

Per Nadal, cada ovella al seu corral.

De Santa Llúcia a Nadal, dotze dies per igual.

Per Nadal, un pas de pardal.

Santa Llúcia treu les fires i les festes de la bústia.

Santa Llúcia la Bisbal, tretze dies per Nadal.

Santa Llúcia festes i fires ens envia, però li diu la Concepció: primer vull jo.

Per Santa Llúcia, un pas de puça.

Per Santa Llúcia s'escurça la nit i s'allarga el dia.

Per Santa Llúcia creix el dia un pas de puça, no creix ni disminueix fins que el nen Jesús no neix.

Un conte diferent sobre el pessebre: explorador celest a la deriva

Edat dels participants	10-12
Núm. de participants	10
Espai	Interior

Desenvolupament

A casa de l'Ernest hi havia sempre el problema de fer lloc. El pis era petit, i la mare de l'Ernest es queixava de la falta d'armaris i fins i tot de la falta de panys de paret per posar-hi armaris. Per aquesta causa, el pessebre que muntaven cada any tenia una forma allargada i semblava que les figures fessin cua, i les muntanyes quedaven encantades a l'horitzó, que era un paper d'embalatge amb una posta de sol pintada.

Als ulls de l'Ernest es podia comptar amb l'avantatge d'una major intimitat: tot era a mà i el petit univers quedava tot ell a l'abast, sense altres secrets que els que s'oferien a les irades infantils. Per això, el dia que el nen es va adonar que un dels pastors (a un pam escàs dels Tres Reis) es bellugava, va pensar: "Ja és atreviment, escollir un pis tan petit per a un prodigi tan gran". Va acostar-s'hi i va comprovar que el pastor, diminut, era de carn. I fins va veure que la pell amb la qual es disfressava era un retall de camussa que la mare de l'Ernest tenia a l'estoig de la manicura. El pastor, en sentir-se atrapat, va fer un gest molt expressiu amb les mans, com si volgués dir que ja en parlarien amb més calma. L'Ernest era un noi més aviat tranquil, i va esperar el vespre, quan els pares dormien. Es va acostar al pessebre, amb un llum elèctric de piles, i va veure el pastor assegut a la vora del riu, com si es mullés els peus en el paper de plata que feia d'aigua.

- Ets de debò? – va preguntar-li, mentre l'enfocava amb la llanterna.

Tot protegint-se de l'enlluernament amb el braç, l'altre respongué:

- Sóc cosmonauta i vinc d'una galàxia de prop d'aquí. Em vaig despistar i el plat volador ha quedat sota l'escriptori del teu pare. No el toquis pas!
- Et pescaran- digué l'Ernest-. El pare no, perquè sempre té el cap a la feina, però la mare és segur que et pescarà...
- T'aconsello que m'ajudis a evitar-ho, pel vostre bé. Em veuria obligat a arrasar el pis.

"Quin milhomes", pensà l'Ernest. "Amb un cop de planxa, la mare el podria aplanar com un full de calendari". Però, per educació, va desviar la conversa:

- Què menges?
- Estic servit per sis mesos.
- I no portes casc de plàstic ni vestit de l'espai?
- Són antigalles, això. Nosaltres prenem un compensador de pressions per via oral!
- I la gravetat?
- Prenem una altra mena de pastilles. Però deixa-ho aquí, que no ho entendries... El que has de fer és ajudar-me a sortir d'aquí...
- Com?
- El teu pare carrega l'encenedor amb un líquid americà "Gazonol". Ja saps què vull dir, oi?
- Sí, és un pot de llauna, aplanat, amb una mena de comptagotes en un extrem. Té una etiqueta vermella de la qual surt una G.
- Exacte. M'has d'ajudar a carregar el plat volador amb aquest líquid.

L'Ernest se'l va mirar amb aire mofeta, com si volgués dir: "I tu, que presumis d'esbotzar pisos, no et pots valer sol? L'astronauta el deuria interpretar, perquè va dir de seguida:

- Fa uns quants dies que estic empiocat. A més, tot això està fet a la vostra mida, no pas a la meva. Au, no podem perdre temps...

El viatger de l'espai va baixar àgilment, deixant-se anar per un dels farbalants que la mare de l'Ernest feia servir per dissimular la tramoia del pessebre. Mentre caminaven de puntetes cap a l'escriptori del pare, el nen va tenir un pressentiment i va preguntar:

- Com és que parles tan bé el català? No em diràs que també preneu unes pastilles?
- Doncs sí, les píndoles del català són rosades. Cada idioma té el seu color. Apa, ajuda'm a treure el plat volador.

L'Ernest es va posar de quatre grapes i, en el moment que anava a allargar el braç, l'astronauta li recomanà que primer toqués el vehicle amb la punta dels dits per si encara cremava. El metall era calent, però l'escalfor es podia aguantar. La nau brillava i emetia una fosforescència intermitent. "I tant si l'hauria trobat, la mare!", pensà el noi.

- No facis soroll – va pregar el visitant extraterrestre.
- No pateixis. Els meus pares tenen un son molt fort.

Va treure el Gazonol del calaix de l'escriptori i, guiat pel foraster, va omplir el tanc del vehicle.

- Sembla mentida que encara aneu amb benzina- comentà el nen.
- No hi anem pas, fem servir camps de força electromagnètica. Els combustibles líquids són per als reactors d'emergència.
- Ah! I tots els plats són petits com aquest?
- Nooo! El meu és com una mena de "Vespa" de les vostres. Però n'hi ha d'enormes. Ja en deus haver sentit parlar.

L'Ernest recordava algunes fotografies dels diaris, però eren borroses i poc convincents.

- D'aquella manera...- digué, evasivament.
- Passa que sempre anem esverats i de pressa. Fem de mal retratar, nosaltres – digué l'home sideral.

Abaixà la mirada, com si se'n donés una mica de vergonya, i obrí un portell que hi havia en un costat de la nau.

L'Ernest no es podia treure del cap les pastilles del català. Serien tan útils! La gent es podria desitjar les bones festes sense l'aguait de les pronunciacions i tot seria més planer i cordial.

- No ens podríeu enviar píndoles de català? – va preguntar de cop i volta- Suposant que el preu ens anés bé...
- Qui sap? Però això us ho heu de fer vosaltres.

L'homenet va entrar dintre el vehicle i, amb mig cos a fora, va mirar l'Ernest amb un posat d'agraïment. Li demanà que obrís la finestra, per no trencar els vidres, i s'acomiadà amb gentilesa:

- Gràcies! I que passeu un bon Nadal...

El plat va brunzir i fugí com una ratlla de llum.

L'Ernest es va ficar al llit, però es va desvetllar una bona estona. Dubtava de si ho explicaria als pares, i va acordar que sí, per pura lleialtat, però sense confiar-hi gaire. L'any passat, quan es va fer tan amic d'un rei de cartes, els pares no s'ho van creure i fins el van renyar. I això que era el rei d'espases i es va passar tota una nit donant-li lliçons d'esgrima. S'adormí pensant en el munt de coses que es perd la gent gran, per anar sempre tan atragafada.

Conte de Pere Calders extret del Dossier El Nadal.
Comissió d'Animació de la Fe del MCEC.

cançó
de pessebre

Farem un pessebre

Lletra i música: Rah-mon Roma

Aquest matí ens hem decidit
tots els germans junts a fer el portal.
S'acosta Nadal, s'acosta Nadal.
Farem un pessebre com cal.
Anem a La Mola a fer un xic de verd,
però sense malmetre, que el bosc se'ns perd.
Troncs, sorra i suro, de molsa un bri
a dins el cistell ho posem amb delit.
Després de dinar tornem; ai, quin fred!
Ha trucat l'hivern abans que el xiquet.
El farem a terra, hi posem el verd
Després les figures del naixement.
Diu la tradició que el dos de febrer
el nen és gran i ja pot caminar;
Se'n va de Betlem.
L'any que ve també el farem.

dansa de Nadal

Ball dels aranyons.

Popular catalana.

Es ballava al sortir de la missa del gall. Cal anar seguint allò que diu la cançó. Comencen dos ballaires que salten fins a trobar-se al centre d'una rotllana, fan una volta ràpida i piquen ben fort a terra amb el peu quan la cançó diu: "els aranyons si n'eren dos". La següent estrofa la ballen els dos ballaires agafats de la mà i fent ball rodó; primer, voltant cap a la dreta i després cap a l'esquerra. En arribar a la tornada, entren a ballar dos dansaires més, i així fins que han sortit tots.

Què farem allí a Betlem,
que si plou ens mullariem?
què farem allí a Betlem,
que si plou ens mullarem?

Els aranyons, si n'eren, n'eren,
els aranyons si n'eren dos.

Anirem cap a Betlem
tant si plou com si fa sol,
anirem cap a Betlem,
com més serem més riurem.

Tu, Bielic, li portaràs
una ovella ben lletera;
tu, Bielic, li portaràs
el cap millor que tindràs.

Tu, Jepic, que ets formatger,
li duràs un bon formatge:
tu, Jepic, que ets formatger,
ens has de fer quedar bé.

En Pauic, amb el que veig,
durà bolets i tòfones;
en Pauic, amb el que veig,
pel dia del filloleig.

La Nagna, que sap filar,
li portarà una samarra;
la Nagna, que sap filar,
perquè se'ns pugui abrigar.

Quan serem allí al portal,
ballarem i farem gresca;
quan serem allí al portal,
farem gresca sense igual.

mi Si 7 mi

Què fa-rem a-llí a Bet-lem, que si plou ens mu-lla -rí -em. Què fa-

Si 7 mi

rem a -llí, a Bet -lem que si plou ens mu -lla -rem. Els a -ra-

Si 7 mi

nyons si n'e - ren, n'e - ren, els a -ra -nyons si n'e - ren dos.

Joc: gimcana del pessebre

Edat dels participants	9-14
Núm. de participants	Més de 10
Material	Per al control 1, 3, 5, 6, 7 i 8, fulls i llapis, i per al control 2, una fotocòpia del Poema de Nadal
Espai	Interior o exterior

Desenvolupament

Es reparteixen per l'espai nou controls que relacionarem amb nou temes de l'àmbit pessebrístic. A cada control, després de realitzar una prova, s'enviarà el grup a un altre control a partir d'una elecció. Els infants participaran en grups de 5 a 12 membres. Se'ls donarà un carnet de joc on anotaran els controls que ja hagin visitat.

No es tracta d'un joc competitiu; per tant, no cal valorar la realització de les proves. La finalitat del joc és fer un recorregut per diversos aspectes de l'art pessebrístic.

Els controls els podem relacionar amb diversos aspectes: escenes del misteri de Nadal, figures de pessebre popular, elements per a la construcció del pessebre... Us oferim un exemple de com desenvolupar el joc a partir d'un d'aquests àmbits. Tant aquests com les proves a realitzar s'han d'adaptar a les necessitats de cada centre.

Escenes del Misteri de Nadal

■ Control 1: L'Anunciació.

Un Àngel li diu a Maria que Déu l'ha escollida per ser la mare de Jesús.

Prova: Escriviu una poesia sobre el vostre centre d'esplai.

Què voleu?

- Fer una visita: Maria va a visitar Elisabet. Aneu al control 2.
- Rebre moltes visites: si feu un pessebre bonic, el vindrà a veure molta gent. Aneu al control 9.

■ Control 2: La Visitació.

Maria visita la seva cosina Elisabet, i, en veure-la, li recita una poesia: Poema de Nadal.

Prova: Heu de dir de memòria el Poema de Nadal.

POEMA DE NADAL

Amb la taula ben parada,
plena de neules i torrons,
cantarem una nadala
a la vora del tió.
Hem sentit molta gatzara!
Serà que arriben els Reis?
Abrigats sortirem ara
i escolteu què els cantarem:
"Els Reis se'n vénen,
els Reis se'n van,
el plat, a la finestra,
l'esclop, vora del foc.
Els nens van molt de pressa
i els Reis a poc a poc.

Què voleu?

- Anar de vacances a la costa: per l'afluència de turistes, no trobeu allotjament. Aneu al control 3.
- Passejar per la muntanya: si feu un pessebre bonic haureu d'anar a la muntanya a buscar molsa i arbres. Aneu al control 9.

■ **Control 3: Buscant hostal**

August ordena censar els habitants de l'imperi. Maria i Josep van a Betlem i no troben hostal.

Prova: Feu el cens complet (amb el màxim de dades) de tots els components del vostre grup.

Què voleu?

- Veure la tele: quedareu tips d'anuncis, però cap d'ells no serà com el que va rebre Maria. Aneu al control 1.
- Aprendre molt: per aprendre s'ha d'escoltar, com ho feien els escribes. Aneu al control 8.

■ **Control 4: Anunciata**

L'Àngel va dir als pastors que havia nascut Jesús.

Prova: Canteu una nadala on surtin àngels i pastors.

Què voleu?

- Fer una visita: Maria va a visitar Elisabet. Aneu al control 2.
- Aprendre molt: per aprendre s'ha d'escoltar, com ho feien els escribes. Aneu al control 8.

■ **Control 5: Naixement**

"Ella l'embolcallà i el posà en una menjadora" (Lc 2,7)

Prova: Feu una llista de 10 coses que s'utilitzen per tenir cura d'un nadó.

Què voleu?

- Anar de vacances a la costa: per l'afluència de turistes, no trobeu allotjament. Aneu al control 3.
- Anar de vacances a l'estranger: Josep i Maria van haver d'anar a l'estranger, i no de vacances. Aneu al control 7.

■ **Control 6: Adoració dels reis**

Aquests homes que cerquen la veritat i vénen d'Orient, és a dir, d'altres cultures, són el símbol de tots els homes.

Prova: Relacioneu els reis amb els seus països (Isabel II, Hassan II, Beatriu, Gustau, Harald, Joan Carles, Hussein) (Espanya, Jordània, Suècia, Noruega, Holanda, Marroc, Gran Bretanya).

Què voleu?

- Veure la televisió: quedareu tips d'anuncis, però cap d'ells no serà com el que va rebre Maria. Aneu al control 1.
- Fer un regal: els pastors van anar corrents a veure Jesús i li van portar regals. Aneu al control 4.

■ **Control 7: Fugida a Egipte**

Com que Herodes volia matar Jesús, van haver de refugiar-se a Egipte.

Prova: Escriviu un missatge de Nadal en jeroglífic (combinant paraules i dibuixos).

Què voleu?

- Escriure una carta: els reis van visitar Jesús, tot i que Ell no els va escriure la carta. Aneu al control 6.
- Fer un regal: els pastors van anar corrents a veure Jesús i li van portar regals. Aneu al control 4.

■ **Control 8: Jesús davant els doctors de la Llei**

El trobaren assegut entre els mestres de la Llei, escoltant-los i fent-los preguntes.

Prova: Dibuixeu un croquis de la vostra església, indicant l'advocació a la qual està dedicat cada altar.

Què voleu?

- Engagar la calefacció: Josep i Maria feien servir una calefacció molt especial. Aneu al control 5.
- Fer un viatge: Josep, Maria i Jesús van haver de fer les maletes de pressa. Aneu al control 7.

■ **Control 9: El pessebre**

Fer el pessebre és una tradició molt arrelada a Catalunya.

Prova: Imitau el so de cinc animals que sempre surtin en els pessebres.

Què voleu?

- Engagar la calefacció: Josep i Maria feien servir una calefacció molt especial. Aneu al control 5.
- Escriure una carta: els reis van visitar Jesús, tot i que Ell no els va escriure la carta. Aneu al control 6.

Taller: calendari d'advent

Edat dels participants	6-12
Núm. de participants	Tants com vulguin
Material	Suport de cartró daurat de 46 X 40 cm, 24 caps de llumins buides, paper d'alumini de colors, llapis de purpurina, oripell fi i cinta de paper, pega d'utilitats diferents, 24 llaminadures, petits regals o missatges.
Espai	Interior

Per treballar els valors del Nadal amb els infants, podem elaborar entre tot el grup un calendari d'advent, en el qual cada dia obrirem una finestreta on trobarem un missatge escrit amb un valor que ens farà reflexionar, discutir, obrir un debat.

Desenvolupament:

Es talla paper d'alumini en tires d'una amplada igual a la de les caps de llumins. Es posa pega per tot el paper d'alumini i s'emboquen les caps de llumins. S'enganxa oripell (garlandes) a cada extrem de la caps d'alumini.

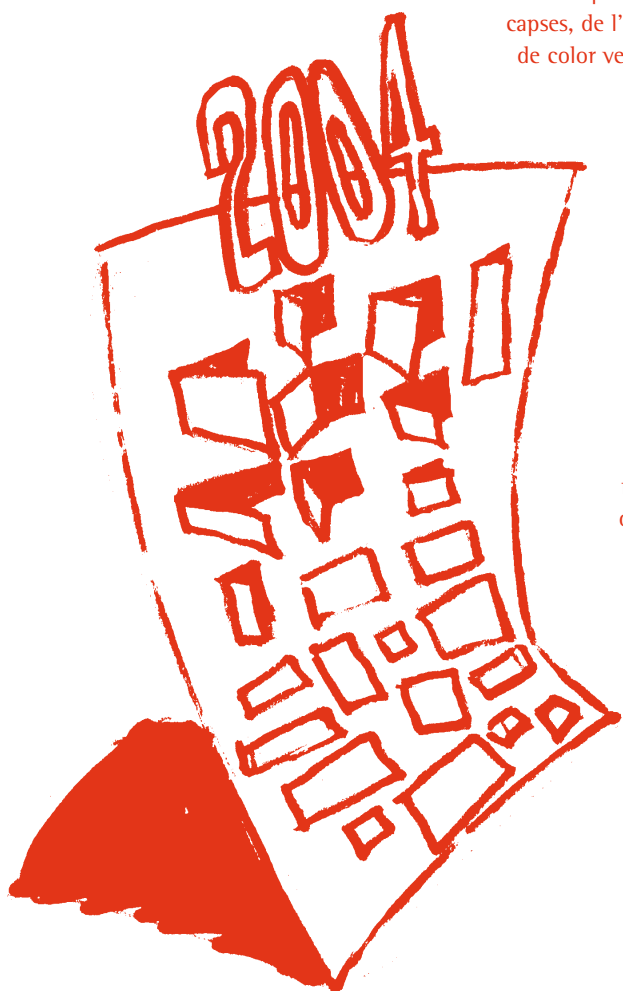
Es col·loquen les caps de llumins a la cartolina daurada, de manera que es formi sis fileres. S'enganxen al seu lloc. Es posen alguns llibres damunt les caps de llumins per tal de fer pressió. Ho deixem assecar.

Amb el llapis de purpurina, escriurem un número damunt de cadascuna de les caps, de l'1 al 24. Retallarem dues fulles de boix grèvol en paper d'alumini de color verd i baies en paper d'alumini de color vermell i les enganxarem a la part superior del calendari.

Enganxarem una mica de cinta de paper a la vora de la cartolina daurada i un llaç d'oripell al damunt. A l'interior de cada caps, hi posarem un missatge escrit en un paper. L'última finestreta pot portar un missatge que condueixi el grup a un petit tresor: una bossa de llaminadures, per exemple, per celebrar l'arribada del Nadal i el naixement de Crist la Santa Nit.

Observacions

A partir dels 24 dies abans de Nadal, cada dia hauran d'obrir una finestreta. Això vol dir que hauran de començar a fer el calendari d'advent abans que comencin aquests 24 dies del calendari.

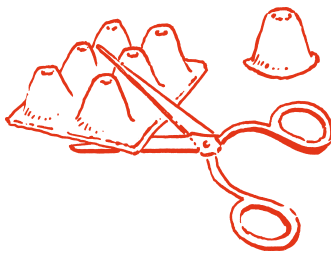
Taller: campanes penjants

Edat dels participants	6-14
Núm. de participants	Tants com vulguin
Material	Oueres de plastic Paper d'alumini daurat o platejat Oripell molt fi Cascavells Cartolina Fil de sargir Tisores Cinta adhesiva
Espai	Interior

Nadal és un bon moment per ornamentar els espais. És època de festes, així que podem mirar de deixar el nostre esplai ben bonic tot aprofitant alguns materials de reciclatge. Aquests ornaments també ens serveixen per treballar la cura del medi amb els infants, ja que es tracta de materials reutilitzats, i també ens poden servir per vendre'ls a la paradeta de l'esplai, per tal de fer campanya econòmica.

Desenvolupament:

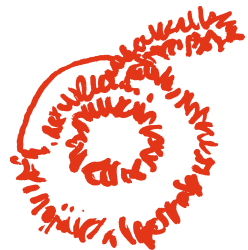
Amb les tisores, tal·leu amb cura separant les parts en relleu de l'ouera.

Cobriu els trossos retallats amb paper d'alumini daurat o platejat. Alliseu bé el paper d'alumini i plegueu-ne els extrems vers l'interior de les figures. Si cal, amb cinta adhesiva, enganxeu a l'interior les vores soltes. No ho feu amb pega.

Enfileu l'agulla amb oripell. Passeu-la des de dalt fins a baix del tros retallat, tot procurant de no estripar el paper d'alumini. Poseu un cascavell a l'oripell. Després, torneu a posar l'oripell pel forat superior. Nueu, l'un amb l'altre, els extrems de l'oripell dins la figura a uns 2'5 cm per damunt de la campana. Feu el mateix per obtenir tres campanes.

Per fer l'anella, dibuixeu dos cercles, l'un dins de l'altre, a la cartolina. Retalleu l'anella i emboliqueu-la amb oripell, tal com faríeu per obtenir uns pompons.

Pengeu la campana a l'anella passant l'oripell que penja per les capes que envolten l'anella. Procureu que cada campana pengi a una altura lleugerament diferent. Retalleu els extrems que restin solts.

Taller: boles de Nadal amb pilotes de ping-pong

Edat dels participants	6-14
Núm. de participants	Tants com vulguin
Material	Pilotes de ping-pong Agulla de sargir Punxons de fusta Pintures a l'aquarel·la Pega d'utilitats diverses Purpurina Ornaments i orles Fil a joc Pinzell
Espai	Interior

Desenvolupament

Amb l'agulla de sargir, feu un forat tot travessant la pilota de ping-pong. Per fer això, demaneu a una persona gran que us ajudi. Introduïu un punxó de fusta a través dels forats a fi que la pilota no es mogui mentre l'ornamenteu.

Pinteu les pilotes de ping-pong amb colors brillants. Deixeu que s'assequin. Si la primera capa de pintura queda una mica desigual, doneu-hi una altra capa. Deixeu que la pintura s'assequi totalment.

Poseu una orla pel centre de la pilota o de dalt a baix. Amb pega, enganxeu-ne els extrems. Per posar-hi purpurina, poseu una mica de pega a la pilota i empolvoreu-la amb purpurina. Deixeu-la assecar.

Quan la bola estigui decorada, traieu amb cura el punxó de fusta. Enfileu l'agulla amb un fil bastant gruixut i passeu-lo pels dos forats de baix a dalt. Després, cap a sota una altra vegada, per tal de poder formar un llaç i poder penjar la bola. Per acabar, lligueu els extrems del fil.

Taller: els àngels voladors

Edat dels participants	6-14
Núm. de participants	Tants com vulguin
Material	Paper pinotxo, 3 boles blanques grosses (porexpan), 6 boles blanques petites, 3 bastonets netejadors de pipa, fil de llana de color daurat i agulla, cartolina daurada, pal de 30 cm de llarg, 1 m de cinta, 1'5 m de cordó daurat, pega d'utilitats diverses i tisores, pintures a l'aquarel·la i pinzell, llapis
Espai	Interior

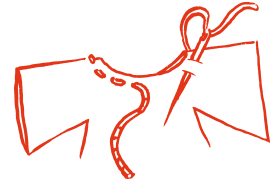

Desenvolupament

Amb llapis, feu un patró del vestit de la mida que vulgueu, seguint la forma del dibuix. Talleu-lo i subjecteu-lo amb agulles al paper pinotxo. Talleu el vestit amb el paper de pinotxo i després doblegueu-lo pel mig i feu-li el forat del coll. Doblegueu les llengüetes cap enrere i enganxeu-les. Enganxeu, una amb l'altra, les vores de les mànigues.

Enfileu l'agulla amb el fil de llana daurada i cosiu resseguint la vora de l'obertura del coll, tot deixant llargs els extrems del fil.

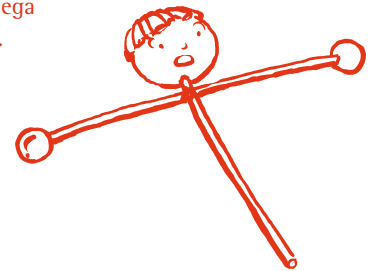

Pinteu una cara a una bola grossa.

Talleu el fil de llana daurada en trossets d'uns 2 cm de llarg i enganxeu-los al cap per simular els cabells.

Per al cos, talleu un bastonet per la meitat i uniu els dos trossos en forma de creu. Poseu una mica de pega als extrems dels braços i col·loqueu-hi les boles petites. Poseu una mica de pega al coll i col·loqueu-hi el cap.

Poseu el vestit damunt del cos. Estireu els extrems del fil de llana daurada de manera que se canyeixin al coll i lligueu-los formant unllaç.

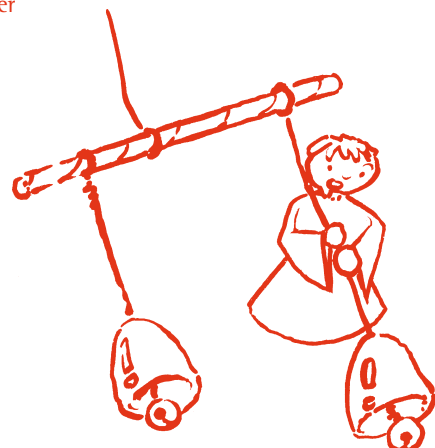

Amb un llapis, dibuixeu una ala d'àngel.

Poseu el patró sobre la cartolina daurada i resseguiu-ne ben fort el contorn. El patró restarà marcat a la cartolina. Retalleu una ala i, després, l'altra. Enganxeu les dues ales i després enganxeu-les a l'esquena de l'àngel.

D'aquesta manera, haureu de fer tres àngels per cada mòbil.

Cobriu el pal amb la cinta i enganxeu-ne els extrems. Talleu el cordó daurat en quatre trossos. Lligueu el mateix tros a cada extrem del pal per tal que el mòbil pugui ésser penjat. Feu tres campanes daurades seguint les instruccions del taller de campanes penjants. Lligueu cada campana als trossos del cordó que us restin i, després, els cordons al pal. Pengeu els àngels doblegant el bastonet netejador de les mans damunt el cordó.

Taller:
construcció d'en
Fumera

Edat dels participants	6-10
Núm. de participants	Grup d'edat
Material	Cartolina, fil de pescar, pega, paper de diari, cinta adhesiva, botons, trossos de roba, llana, tisores, retoladors i grapadora.
Espai	Interior
Disposició inicial	Asseguts al voltant d'una taula

En Fumera figura ésser un home amb set ulls, quatre al davant i tres al darrere, penjat a l'estil dels mòbils. Antigament, s'acostumava a penjar en algun indret de la casa, i la seva feina consistia a vigilar la mainada durant les vacances i passar la informació als Reis. És parent de l'home dels nassos i de les llufes, i s'anomena fumera perquè abans arribava i se n'anava de les cases per la xemeneia.

Es pot dibuixar el ninot amb cartolina i penjar-lo d'un fil o bé es pot fer més elaborat amb paper de diari i folrat amb trossos de tela. Els ulls poden ser botons cosits o enganxats, i el cabell poden ser llanes.

A l'esplai podem fer aquest ninot amb els grups d'edat de 6 a 10 anys i que cada nen/a se'l pugui emportar a casa per penjar-lo en un racó.

Taller de cuina: torró de xocolata

Edat dels participants	11-13
Núm. de participants	Grups de 5
Ingredients	250 g de mantega, 250 g de melindros, 100 g de nous pelades, 100 g d'avellanes, 8 cullerades de sucre, 1 rajola de xocolata sense llet, aigua
Material	Cuina, olla, cullera, culleres de fusta per remenar, safates, morter, ganivets
Espai	Interior, al voltant de la taula i a la cuina

Desenvolupament

Ens podem posar en petits grups i que cada grup faci una safata de torró. Aquest torró després el podem vendre en una paradeta de l'esplai per treure diners, o bé ens el podem menjar a la festa de Nadal que fem a l'esplai.

Per fer el torró:

Cal fondre la xocolata trossejada, al bany maria, amb cinc cullerades d'aigua.

S'ha de barrejar la mantega amb el sucre fins que estigui ben cremosa. A continuació, hem d'afegir-hi la xocolata tèbia, els melindros ben trossejats i els fruits secs triturats, i barrejar-ho bé.

Després cal posar tota la barreja en un motlle rectangular, untat prèviament amb mantega, i deixar-la reposar durant 24 hores amb un pes a sobre.

Finalment, s'ha de desemmotllar i reservar fins a servir.

Advertència: la manipulació de la xocolata al foc l'haurém de fer els monitors/es.

Taller de cuina: tió de Nadal

Edat dels participants	7-13
Núm. de participants	8-12 persones
Material	<p>Ingredients per a 4 persones:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 24 melindros o pa de pessic - mermelada de gerds <p>Per a la mousse de xocolata:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 4 rovells d'ou - 250 g de xocolata de cobertura - 80 g de xarop de sucre - 75 g de nata líquida - 400 g de nata muntada
Espai	Cuina

Desenvolupament:

- 1- Comenceu preparant la mousse. Poseu en un bol la xocolata de cobertura trencada a trossos ben petits i foneu-la al bany maria. Retireu-la del foc, afegiu-hi el xarop i la nata líquida i barregeu-ho fins que us quedi una pasta fina i homogènia. Barregeu els rovells i tireu-los a la pasta, remeneu-ho tot; després, incorporeu-hi la nata muntada, primer una part i després l'altra, i acabeu-ho de barrejar fins que us quedi uniforme.
- 2- Ompliu una mànega pastissera amb la mousse i una altra amb la confitura de gerds. En cas de no tenir mànegues, podeu fer-ho amb una cullera.
- 3- Comenceu a muntar el motlle, que ha de ser de mitja canya, i folreu-lo amb un plàstic perquè no se us enganxi. Ompliu-lo amb una capa de mousse, una tira de pa de pessic o melindros i confitura de gerds. Afegiu-hi mousse de xocolata i, per acabar, tapeu-lo amb el pa de pessic. Finalment, poseu-lo al congelador 1 hora aproximadament.
- 4- Abans de servir-lo, deixeu-lo reposar una estona a fora. Desemmotlleu-lo, traieu-ne el plàstic i decoreu-lo amb merengues, gerds, encenalls de xocolata i sucre glaç.

Taller de cuina: neules

Edat dels participants	7-10
Núm. de participants	8-12 persones
Ingredients	150 g de sucre, 1 clara d'ou a temperatura ambient, 50 g de mantega a temperatura ambient, 100 g de farina, 1 cullerada de pell de taronja ratllada, 1 cullerada d'essència de vainilla, mantega per untar la safata i farina per espolvorejar la plata.
Material	1 bol gran, batedora, espàtula per barrejar, safata gran, ganivet filós, espàtula ampla de metall, cullera.
Espai	Interior, al voltant de la taula. Necessitarem un forn.

Preparació:

Engegueu el forn, a temperatura màxima (només manipuleu i obriu el forn els monitors/es).

En el bol, bateu la clara a punt de neu amb el sucre. Afegiu-hi la mantega i continueu batent fins a tenir una pasta homogènia.

Llavors, amb moviments de baix a dalt, incorporeu-hi la farina, la pell de taronja i l'essència de vainilla. Barregeu-ho molt bé.

Després, enfarineu i poseu mantega a la safata.

Distribuïu la pasta a la safata, amb gruix poc espès, d'uns 2 mm.

Una vegada estigui escampada i allisada la pasta, poseu-la al forn (els monitors/es) fins que estigui lleugerament daurada, d'uns 5 a 7 minuts. Talleu rectangles de pasta amb molt de compte i enrotlleu-los amb cura. Deixeu-la refredar a la nevera.

Excursió: la festa del pi de Centelles

Edat dels participants	12-16
Núm. de participants	Grup de grans
Espai	Exterior

The map shows the Eix Transversal C-25 running north-south. Key locations marked include Ripoll to the north, Lleida to the west, Girona to the east, and Barcelona to the south. Other locations shown are Vic, Tona, and Centelles. A road labeled C-17 is also indicated.

Anem a conèixer La Festa del Pi!!!

A Centelles (Osona) es celebra la festa del Pi des de ja fa molts anys.

Aquesta festa (el 30 de desembre) es realitza durant la festa major d'hivern. A les 7 del matí es fa la missa de galejadors. Sortint de missa, els galejadors es dirigeixen al bosc a esmorzar pa amb botifarra. Quan estan ben tips van a tallar el pi escollit. Quan ja el tenen tallat, el carreguen en un carro, que va tirat per bous. Es passen pel mig del poble fins arribar a la Plaça Major. Quan hi arriben, agafen els seus trabucs i fan una forta traca que se sent des de molts racons del poble. Més tard, porten el pi davant de l'església, on fan un ball en honor de Santa Coloma (patrona de Centelles). Es canta la tonada "Ara balla el Pi".

Dins de l'església pengen el pi cap per avall amb cinc penjolls de pomes i neules, amb una garlanda ornamental. Quan han penjat el pi canten l'himne de Santa Coloma. Durant el dia encara se sentiran alguns trets dels galejadors que encara no han acabat la pólvora.

El símbol principal és el de l'arbre. La imatge de l'arbre invertit és, sens dubte, tan antiga com l'home, i encara és més, representa l'home com a imatge de Déu.

Actualment, aquesta festa constitueix una mostra prou significativa del culte a l'arbre que es dona durant el solstici d'hivern, quan els dies comencen a allargar-se i la natura es regenera i reneix. El fet de tallar l'arbre i portar-lo a l'església representa també un símbol d'agraïment per part dels homes a la natura, que mostren davant de Déu l'arbre amb els seus fruits (pomes). El fet de tallar l'arbre simbolitza el començament d'un altre cicle de la natura (morir per tornar a néixer amb més força).

Si marxem a visitar Centelles amb motiu de la Festa del Pi, també podem aprofitar per veure altres llocs d'interès del poble.

■ **Església Parroquial de Sant Martí de Centelles**

És un edifici renovat entre el 1666 i el 1669, amb una capella moderna annexa (1895-1897) i amb el panteó de la família comtal de Centelles.

■ **Castell de Sant Martí de Centelles**

És un dels més notables de la comarca, que conserva un bon conjunt d'altres muralles, una capella romànica (segles XII-XIII) i restes d'edificacions en dos plans diferents: el castell superior i el castell inferior. La imatge de la Mare de Déu del Castell d'origen romànic, molt mutilada, ara es guarda a Centelles.

■ **Església de Sant Pere de Valldeu**

D'estil romànic. El temple conserva l'absis romànic, que va ser molt modificat al segle XVII. Un detall és que a uns metres de l'església s'hi ha construït un cementiri nou, i no obstant això, davant de la façana principal del temple s'han mantingut unes tombes antigues, col·locades a l'estil dels cementiris que encara veiem enganxats a l'església.

■ **Església de Sant Miquel de Sesperxes**

Citada al segle XII, encara a finals del segle XVII i principis del XVIII es va aixecar un temple nou, que és l'actual, amb una esvelta nau amb voltes i cúpula d'obra cuita, acabada amb un presbiteri rectangular i amb una capella per banda.

d. Bibliografia

CENTRE DE PROMOCIÓ DE LA CULTURA POPULAR I TRADICIONAL CATALANA: *Quaderns de cultura popular*. Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura. El Periódico de Catalunya. Barcelona, 2000.

SOLER, RICARD. *Tradicions de Catalunya*. Generalitat de Catalunya. Departament de Benestar Social. Direcció General d'Acció Cívica, abril de 1992.

MARTÍNEZ, PEP; PUIG, ERNEST. *Nadal: història i sentit d'unes tradicions*. Ed. Claret. Barcelona, 1983.

GAIRÍN, R.; IBÁÑEZ, R. ; ORTEGA, R; PEIRON, M. LLUM. *Festes i tradicions a l'escola (tardor- hivern)*. Escola Catalana. Ed. CEAC. Barcelona, 1985.

MURRIA, ANNA; WATTS, LINDA. *Jugar i crear per Nadal*. Ed. Parramón. Barcelona, 1993.

WETZEL- MAESMANS, SIGRID. *Trabajos manuales para Navidad*. Ed. CEAC. Barcelona, 1994.

PUIG, TONI ; COLOMER, JAUME. *Les festes populars i l'infant-1 Hivern*. Hogar del libro. Barcelona, 1973.

CAMPANYA CIJAC, CURS 1996/97. *Tradicions i cultura popular catalana*.

COMISSIÓ DE LLENGUA I CULTURA CATALANES: *El pessebre a l'esplai*. Dossier 6. MCEC. Barcelona, 1994.

AMADES, JOAN. *Costumari català. El curs de l'any*. Volum I, II, III, IV i V. Edicions 62. Barcelona, 1982.

ALLUÉ, J. M. *Jocs per a l'hivern*. Ed. Parramón, 1999.

VALERI, EULÀLIA. *Les festes de tot l'any*. L'Esparver. Poesia 4. Ed. La Magrana. Barcelona, 1996.

Pàgina amb molta informació nadalenca:
<http://teranyina.net/nadal.ct/tradicions.html>

Les festes a l'esplai: Sant Antoni Abat: els Tres Tombs

17 de gener

(...) Sant Antoni havia estat una festa molt arrelada en una societat en què tot girava entorn de l'agricultura. Aquest dia es considerava la festa dels animals, per la qual cosa no se'ls feia treballar i se'ls donava de menjar en abundància. La benedicció dels animals era i és l'acte més típic de la festa, i probablement, el més maco (...)

La festa a l'esplai:

- Treballar el contacte amb l'entorn natural.
- Fomentar la sensibilització envers els animals.
- Conèixer la festa dels Tres Tombs.

La festa de Sant Antoni constitueix, amb un seguit de celebracions que tenen lloc a la segona quinzena de gener, l'anomenada setmana dels barbuts, de la qual formen part també les festes de Sant Pau ermità (15 de gener) o Sant Vicenç màrtir (22 de gener).

Contingut:

- a. Història i tradició
- b. Sant Antoni Abat a l'esplai
- c. Recursos
 1. Jocs d'animals
 2. Joc de rol: Protegim els animals
 3. Conte "Et diré el meu Tótem..."
 4. Construcció d'un terrari
 5. Màscara de gos
 6. Màscara de burro
 7. Dues excursions per Sant Antoni Abat
 8. Poemes
 9. Endevinalles
 10. Embarbussaments
 11. Algunes històries i llegendes al voltant de la figura del sant
- d. Bibliografia

a. Història i tradició

El Sant

Conegut popularment com Sant Antoni dels rucs o del porquet, se'l considera patró dels animals domèstics i, sobretot, dels ases, cavalls i mules, és a dir, dels animals de treball, així com dels de companyia.

Sant Antoni va viure entre els segles III i IV. La seva vida, contada per Sant Anastasi, explica que el Sant era un noi de bona família. Quan tenia vint anys va escoltar, a l'església, el passatge on es diu: "Si vols ser perfecte, vés, ven el que tens i dona-ho als pobres, i tindràs un tresor al cel; després vine, segueix-me".

Tot seguit, va vendre la seva hisenda, va distribuir els diners entre els necessitats i es va retirar a fer oració al desert. La llegenda explica també que, en el transcurs de la seva vida, va haver de suportar innumerables temptacions dels dimonis que, a més, el van castigar durament.

A la narració de Sant Anastasi s'hi afegeixen nombrosos components llegendaris. Una de les llegendes més conegudes explica com, després de retornar miraculosament la salut a la filla del governador d'una ciutat prospera, el sant va guarir també un porquet que era esguerrat. D'ençà d'aquell dia, l'animalet el va seguir. Aquesta és la raó per la qual, segons la veu popular, es representa el sant amb un garrinet als peus.

La celebració dels tres tombs

A la Catalunya Nova, Sant Antoni havia estat la gran festa dels pagesos, del món rural. A les ciutats, el tenien com a patró aquells oficis que utilitzaven animals de càrrega. A les comarques pirinenques, era invocat també com a protector dels ramats.

El foc

L'aspecte purificador de la festa de Sant Antoni queda acomplert amb les fogueres que sovint són preparades i enceses pels joves fadrins, avui els "quintos".

El foc, símbol de purificació i de renovació de la vida, pren un significat important amb les fogueres de Sant Antoni: fer passar els animals de tir o els ramats entre focs és un antic ritus de purificació/protecció (el foc purifica, venç el mal i l'infern i afavoreix la fertilitat dels animals domèstics).

El dimoni

La foguera és centralitzada per un arbre que simbolitza l'arbre de la vida, l'eix del món, que també s'ha enlairat en moltes poblacions en la festa del primer de maig. Les fogueres hivernals constitueixen un ritual de renovació, per propiciar el pas de l'hivern a la primavera, i de purificació, cremant el mal, representat pel dimoni o per un ninot.

A la nostra tradició popular, i especialment a les festes, hi ha tot un seguit de diables que tenen més de representació de genis de la natura (domini del subsòl, creixement de la vegetació, regulació de la meteorologia...) que del dimoni cristià essencialment maligne (que provoca riuades, ventades, terratrèmols, incendis...). Sant Antoni és així el sant per excel·lència que representa el triomf del cristianisme sobre els antics déus pagans assimilats al dimoni.

La benedicció dels animals

L'antiga tradició de fer la benedicció dels animals consisteix a portar, de bon matí, la imatge del sant a la plaça, al costat de la foguera. Els animals eren conduïts fins aquest indret i els feien donar tres tombs al voltant de la imatge del sant. També havien de passar per davant de la foguera, per acabar fent una ofrena al sant. Els millors, per agraïment i exhibició, feien alçar la cavalcadura sobre les potes del darrere i li feien fer tres tombs; després, un cop beneïts tots, en feien tres més al voltant de l'església.

Aquesta cavalcada evolucionà en una cercavila pels carrers més importants. La gent, agafada de les mans, els acompanyava i formava llargues files que es bellugaven al so de l'orquestra.

b. Sant Antoni Abat a l'esplai

La diada de Sant Antoni compta arreu amb un munt d'actes lúdics que caracteritzen aquestes celebracions comunitàries. Des dels nostres esplais podem fer varies sortides, trobades... als diferents pobles on actualment es realitzen aquestes festes, en què els animals són l'eix principal.

És un moment idoni perquè des dels nostres esplais realitzem activitats per valorar els animals com a criatures creades i estimades, que han de ser objecte del nostre respecte, afecte i defensa.

El sentit propi de la festa ens porta a tot un treball entorn del contacte amb la natura. Podeu aprofitar les sortides de cap de setmana per incloure algun element que permeti entrar en contacte als infants i joves amb el medi on habiten els animals.

Per altra banda, la pròpia celebració dels Tres Tombs ens porta a treballar tot un conjunt d'elements que en formen part:

- La gastronomia de la festa, que inclou un seguit de menjars dolços (panets, pastissos, casquetes, rosques...), que es reparteixen als participants en la benedicció dels animals.
- La música: les tonades característiques que acompanyen les curses d'animals, rondes nocturnes, tocs de cercavila i processó o, sobretot, en les dansades o balls rodats que es fan tan tradicionalment a la plaça o a l'entorn de la foguera.
- La literatura popular: versos dedicats al sant que els pagesos solien improvisar. S'acostumaven a dir en el moment de la benedicció dels animals, sempre al davant del sant.

La diada de Sant Antoni ha estat considerada com l'inici del cicle festiu del Carnaval. A partir d'aquesta data, sobretot els dijous i els diumenges, començaven a sortir màscares pels carrers fins a la celebració dels tres darrers dies. Avui trobem desfilades de carrosses, amb personatges disfressats i al·lusions crítiques als esdeveniments locals o del país en més d'un indret.

Des dels esplais podem aprofitar la celebració de Sant Antoni Abat per anar construint disfresses, sortir al carrer engalanats o gaudir del treball de preparació del Carnestoltes.

c. Recursos

Jocs d'animals

Edat dels participants	8-12
Núm. de participants	10 o més
Material	Barrets, picarols i fulards per a cada infant; fotocòpies de les vinyetes
Espai	Exterior

Desenvolupament

El canari, el cangur i el camell

Els jugadors es divideixen en dos grups iguals i han de formar dues files, l'una d'esquena a l'altra, separades per una ratlla. Un és el grup dels canaris i l'altre, el dels cangurs. Darrere de cada equip, a una distància de vint metres, es dibuixa una línia per delimitar el seu refugi.

El monitor se situa al cap de les dues files i crida, per exemple "Ca...naris". Aleshores, aquests s'han de girar ràpidament i intentar atrapar els cangurs, els quals, al seu torn, han de procurar arribar al seu refugi sense ser atrapats. Si crida "Ca...ngurs", el procés és invers. També pot cridar "Ca...mells", i aleshores tots els jugadors s'han de quedar immòbils. Cada cangur o canari atrapat passa a formar part de l'altre equip. Guanya l'equip que hagi aconseguit agafar tots els jugadors de l'equip contrari.

Els barrets de les cabretes

Es delimita un terreny de joc amb objectes voluminosos. Els jugadors es distribueixen per aquest espai, es col·loquen a quatre potes, es posen un barret al cap i un picarol penjat al coll i es tapen els ulls. Quan es fa el senyal, les cabretes han d'intentar prendre el barret de les seves companyes i col·locar-se'l a sobre del seu, amb els ulls tapats, sense aixecar-se i guiant-se només pel soroll del picarol. Les cabretes no es poden agafar el barret amb les mans per evitar que se l'emportin ni agafar-se el picarol per evitar que faci soroll.

Els conills als seus caus

Els jugadors s'agrupen de tres en tres. Cada grup forma un cau quan dos dels jugadors es donen les mans i el tercer es col·loca dins de l'espai que delimiten. Un dels jugadors es queda sol, sense cau.

Quan es fa un senyal, tots els conills surten dels caus i van a saltironar amb el conillet solitari, o bé els caus giravolten sense moure's del lloc i sense desfer-se. Després, es fa un altre senyal i els conillets s'afanyen a ficar-se dins del cau; el que no en tenia ha d'intentar trobar-ne un. Si ho aconsegueix, serà un altre jugador qui es trobarà sol.

Els pollets i la guineu

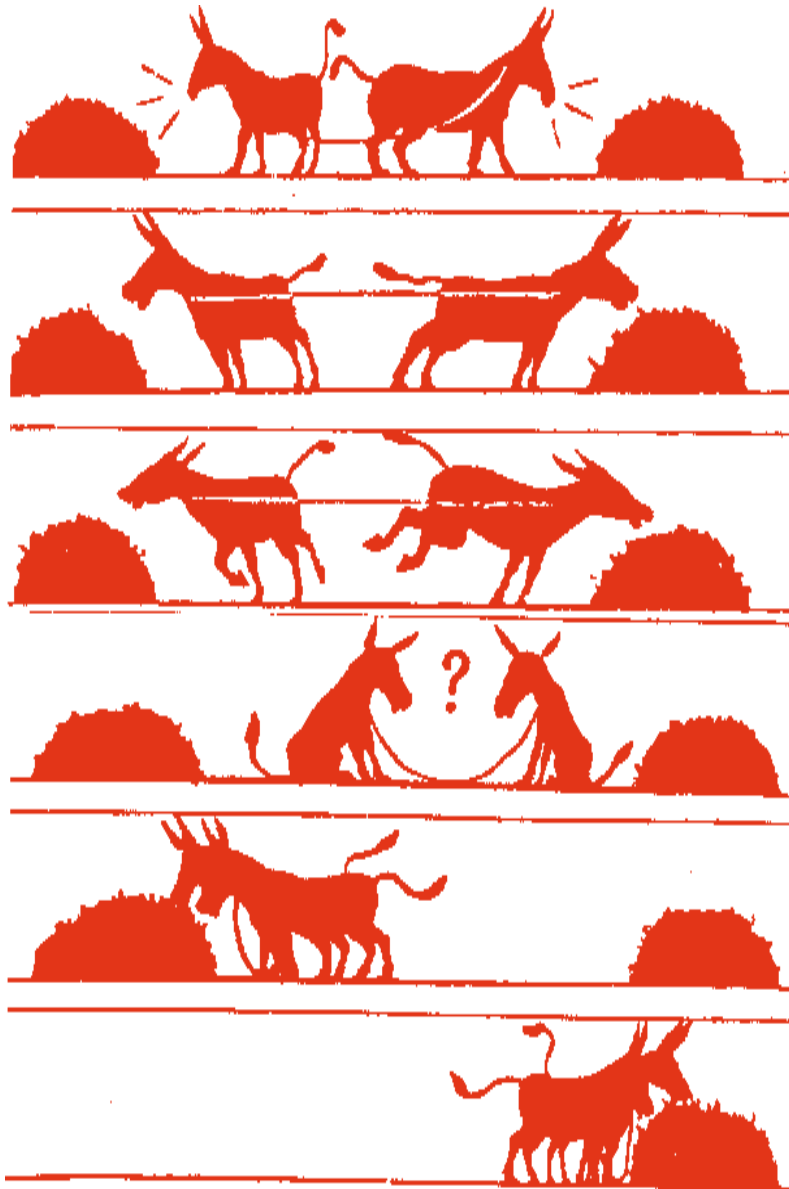
Els jugadors, agafats per la cintura, es distribueixen en files de quatre. El primer de cada fila fa de gallina, que defensa els pollets que té darrere, i enfront de les files s'hi col·loca un jugador que fa de guineu. Aquest intenta tocar l'últim pollet d'alguna fila mentre la gallina li impedeix que el toqui obrint els braços i no deixant-lo passar. Els pollets no es poden desenganxar de la cintura del de davant. Si la guineu toca l'últim pollet de la fila, la guineu passa a ser-ne l'últim pollet. La gallina corresponent fa de guineu i el pollet que hi havia darrere la gallina fa de gallina.

La sardina

Es determina un camp d'acció. Una persona voluntària s'amaga. La resta del grup, després d'una estona, surt a buscar-la. Qui la troba s'amaga amb ella, així fins acabar totes juntes, com sardines en la llauna, amagades en el mateix lloc. Es continua amb una altra persona que s'amaga.

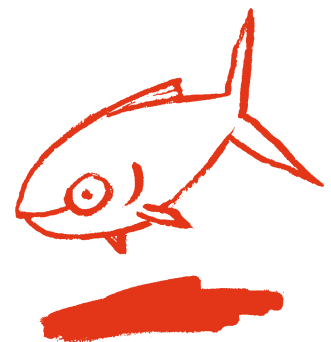
Història de xais

Es fan petits grups (de 2 o 3 infants). A cada grup se li donen unes vinyetes, on han d'escriure allò que els suggereixen els dibuixos. Un cop fet això es tracta de reunir-se tot el grup i treure conclusions en comú.

Pesca submarina

Es divideixen dos camps. Un és la platja i l'altre el mar. La meitat del grup ocupa el camp de la platja (seran els pescadors) i l'altra meitat el mar (seran els peixos). Els pescadors poden enviar fins a tres jugadors cada vegada al mar. Aquests poden anar tocant peixos mentre tinguin aire, és a dir, mentre estiguin cridant "Aaaaaa..." sense parar. Els peixos tocats pels pescadors passaran al camp de la platja (i es convertiran en pescadors) si el pescador aconsegueix tornar abans de perdre l'aire. Si, pel contrari, s'ofega, aquest passa a ser un peix. L'objectiu és que tots acabin en el mateix camp.

Joc de rol: protegim els animals

Edat dels participants	12-14
Núm. de participants	10
Material	Papers amb els rols
Espai	Interior

Desenvolupament

Es presenta la situació següent:

“Ha aparegut un gosset a la porta de l'esplai. En Xavi i l'Anna, que són dos monitors del centre, l'han vist ja diversos dies passejant per la porta. Creuen que està abandonat perquè està bastant brut i prim (pot ser perquè ningú no li dóna de menjar?). Cal trobar una solució, cal fer alguna cosa amb aquest gos...”

Per trobar solució a aquest problema es fa una reunió a l'esplai amb diversos personatges, cadascun dels quals serà un infant del grup. Així hauran de decidir què cal fer amb aquest animal.

Es reparteixen aleshores els rols dels personatges i cal que deixem 10 minuts a cada infant perquè es prepari les seves argumentacions.

La reunió estarà guiada pel monitor/a, que realitzarà la funció del responsable de l'esplai. En aquesta reunió, primer de tot, cadascú es presentarà (només dirà el seu nom i si treballa, estudia, o què fa...), i després, caldrà que cada personatge digui què és el que creu que cal fer amb el gos. Un cop feta l'aportació de cada personatge, tots i totes hauran de trobar una solució.

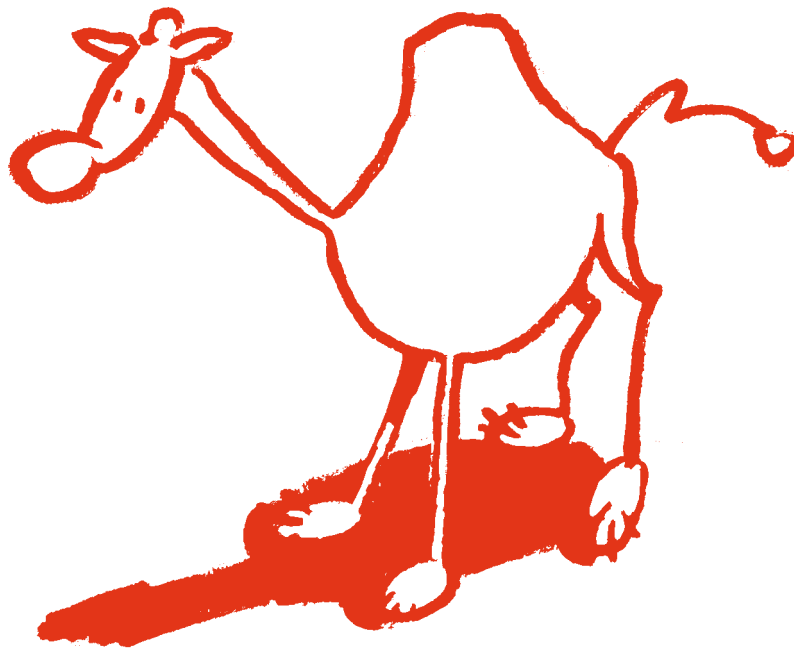
Els rols dels personatges són els següents:

1. **Albert** (serà el monitor/a que guiarà la reunió) responsable del centre d'esplai.
2. **Xavi**: Ets el monitor de l'esplai que, junt amb l'Anna, has trobat el gos a la porta. A tu t'agraden molt els animals. Quan eres petit en tenies un a casa teva, però es va morir. No consentiràs que el gos quedi al carrer.
3. **Anna**: Ets la monitora de l'esplai que va trobar el gos amb el Xavi. A tu no t'agraden gens els animals, però això és així perquè, fa un parell d'anys, et va mossegar la cama el gos del teu tiet. Avui en dia, si veus un gos pel carrer, acostumes a separar-te'n molt. Tot i així, no t'agrada pensar que els gossos es quedin al carrer tots sols.
4. **Joan**: Ets el policia del barri. A tu no t'importen els animals, ni t'importa que la gent discuteixi... El que t'importa és que hi hagi ordre en el barri. Si es mata el gos, que es mati, si el vol algú, que l'agafi, però que la solució sigui ràpida i que hi hagi ordre.
5. **Marta**: Ets una botiguera del barri. Tu ja et vas trobar el gos abans que el Xavi i l'Anna, ja que li donaves dinar junt amb els gatets que hi ha al carrer de la teva botiga. T'agrada que hi hagi animals al carrer perquè sempre t'has estimat més atendre'ls a ells que als teus clients.
6. **Josep**: Ets un noi que treballa matant els animals que ningú no vol. A tu no t'importaria matar aquell animal perquè... tant se val! Un animal més mort, una preocupació menys.
7. **Miquel**: Ets amo d'una protectora d'animals. T'estimes molt i molt els animals i no vols que ningú els maltracti ni els deixi als carrers. Estàs molt preocupat per aquest animal i has de defensar plenament el millor per a ell.
8. **Isa**: Ets una noia que treballa al zoològic des de ja fa molts anys. T'agraden molt els animals i no vols que pateixin per res del món. Et mostraràs molt preocupada per aquest gos i defensaràs plenament el millor per a ell.
9. **Lluís**: Ets un noi que ven abrics de pell d'animals. T'agraden molt les pells i agafaries tants animals com fos possible per fer nous abrics, noves pells, noves joies d'abric per a la gent! Aquest gos ha de ser teu! Li has de treure la pell perquè és d'un color increïble! Segur que tindràs molt d'èxit!

10. **Josefina:** A tu et fan molta por els animals. Mai no t'han agradat ni els gossos, ni els gats, ni les cabres, ni res... Els animals s'han de morir tots perquè són horribles: són inútils i no pensen! A tu no t'importa el que passi amb aquest gos.
11. **Francesc:** Ets un veterinari. Sempre t'has preocupat pels animals, i en casos d'abandonament, has intentat buscar algú perquè tingui cura d'aquell animal. Ara per ara, no saps de ningú que vulgui aquest gos.

La discussió i el debat a partir d'aquests rols són una oportunitat per treballar la sensibilització amb els animals. Un cop acabada la discussió podeu reflexionar a partir de les qüestions següents:

- Quins rols creieu que eren els bons? I els dolents?
- Us trobàveu identificats amb el vostre rol?
- Com us heu sentit?
- A quina conclusió arribaríeu si a l'espai es presentés la mateixa situació?
- Creieu que els animals són importants? Què penseu d'ells?
- Creieu que és important protegir els animals? Per què?
- Coneixeu alguna protectora d'animals?

Conte: «Et diré el meu tòtem...»

Edat dels participants	6-11
Núm. de participants	10 o més
Material	Cartolina, goma elàstica, tisores, colors i el material que creieu convenient
Espai	Interior

Desenvolupament

Per animar el conte, l'animador ha de fer la veu característica de l'animal que representa:

- Grill: veu aguda.
- Gosseta d'atura: veu molt fina.
- Porquet: veu nasal.
- Xai: veu amb moltes "eeeees".
- Eскурçó: parlar amb la "s".

Cada vegada que l'animador digui el nom d'un animal, els infants hauran de respondre:

- Grill: s'han d'estirar al terra a dormir.
- Gosseta d'atura: s'han de pentinar, posar "guapos"... els uns als altres.
- Porquet: han de tocar-se el seu cul.
- Xai: han de creuar els braços.
- Eскурçó: han de pujar a sobre d'una cadira.

Conte:

Arreu del camp, els animals fan vida i molts conviuen conjuntament perquè són amics. És el cas d'aquests cinc animals: la gosseta d'atura, el porquet, el grill, l'escurçó i el xai. Tots cinc són tan bons companys que resulten inseparables. Tot ho fan plegats: canten plegats, van junts de campaments... L'amistat que els uneix, doncs, és molt forta.

Tanmateix, de tant en tant, com ens passa als homes i a les dones, es barallen. I aquests mulladers passen perquè no es coneixen els principis els uns als altres.

Però... sabeu què és un principi? Doncs bé; un principi és un precepte, un fet que si algú no respecta ofèn l'animal que el té. D'això també se'n diu tòtem. I com que aquests animals no es coneixien en els seus preceptes, sempre hi havia trifulgues entre ells, es barallaven continuament.

Un dia els cinc animals es van reunir per intentar aclarir el motiu de tantes baralles. Parlant i parlant, varen quedar que a partir d'aquell dia no es barallarien més. I perquè això fos així calia que cadascú expliqués un principi.

- Si un explica el seu principi - digué el xai - els altres l'haurém de respectar, i si jo dic el meu, vosaltres també ho haurém de fer. Els altres quatre han de respectar el tòtem del cinquè.

Així varen quedar. I tan bon punt ho hagueren decidit, el Grill, l'únic insecte, començà a parlar:

- Mireu; us dic el meu tòtem. A mi m'agrada jugar amb vosaltres, anar a nedar a la raconada del riu, fer els àpats plegats, estar junts, divertir-nos, treballar i menjar conjuntament... Però així que el sol es pon, el meu tòtem em prohibeix de parlar amb ningú. Em mana d'anar a dormir. I per anar a dormir tinc el meu forat, i m'hi fico. No em quedo sobre la terra com vosaltres, sinó que m'hi enterro.

Tots se l'escoltaren molt atentament i, després, parlà la Gosseta d'atura amb veu decidida, potent i profunda:

- Us dic el meu tòtem. A mi la sorra no em pot tocar, la terra no em pot fregar la pell. Ningú no ha de llançar-me la sorra al damunt. La gosseta d'atura és l'animal més net i, per tant, no se la pot embrutar amb sorra ni amb fang.

Havent escoltat la gosseta, hi hagué un gran silenci.

Els cinc animals s'adonaven que estaven descobrint l'únic gran secret que cadascú tenia, i sabien que ho feien perquè s'estimaven de debò. Llavors, fou el Porquet qui parlà amb la seva veu cridanera:

- Ningú no ha d'agafar la meua cueta. Si ho fas, no hauràs respectat el meu tòtem.

Llavors, el Xai, que havia estat callat, parlà seriosament:

- El meu tòtem és molt senzill, però tothom l'ha de respectar, i és que ningú no es pot barallar davant meu.

Quedava encara l'Escrucó, que, amb la seva veu suau i subtil, els explicà el seu secret:

- Us dic que podeu caminar per sobre meu, podeu ballar damunt meu, podeu jugar damunt meu, i fins i tot, menjar. Podeu fer tot el que vulgueu damunt meu excepte una cosa. Aquell qui salti el meu cos transgredirà el meu tòtem.

Tots cinc varen dir-hi la seva i tots cinc escoltaren amb atenció els tòtems dels altres. I tots cinc varen estar d'acord que no hi hauria més baralles entre ells.

- Ens respectarem i, d'aquesta manera, no hi hauran més raons entre nosaltres –va concloure l'Escrucó.

I així ho van fer el primer dia, i arribà la nit. I així ho van fer el segon dia, i arribà la nit. Vingué el tercer dia i també es respectaren els tòtems. Però s'apropava la foscor de la nit del tercer dia mentre jugaven els cinc animals, i el Grill es deixà enxampar per la posta de sol. Quan se'n va adonar, tot seguit va dir als altres animals:

- Ei! El sol es pon, i cal que em fiqui sota la terra pel meu forat. M'heu de perdonar però us deixo.

Així doncs, el Grill es girà vers el seu cau i s'hi començà a entaforar. Era petit, i de dia sempre hi queia sorra. El Grill s'ajupí, i agafà la sorra que li impedia entrar-hi; en va treure una mica. La va llançar enrere, amb tanta mala sort que va caure damunt de la Gosseta d'atura que jeia allí.

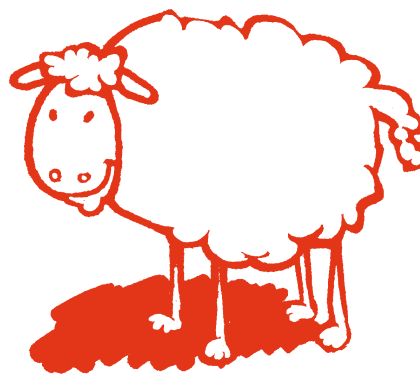
I ja sabem que el tòtem de la Gosseta és que no se li pot posar sorra al damunt! Quan la sorra li va caure a sobre, la Gosseta s'enfurismà, i s'aixecà amb la intenció de mossegar i matar el Grill per haver violat el seu tòtem. Sense adonar-se'n, les seves potes van estirar la cueta del porquet.

I ja sabem que ningú pot estirar la cua del porquet! Aquest és el seu tòtem. El porquet, amb un reflex impulsiu, va començar a perseguir la Gosseta i es tornaren a barallar.

I ja sabem que ningú no es pot barallar davant del Xai, aquest és el seu tòtem. Per tant, el Porquet i la Gosseta no respectaven el principi del Xai que, excitat, es llançà veloç cap a ells. La Gosseta, que se n'adonà, el va voler fer caure fent-li la traveta davant de l'Escrucó. El Xai va caure, i per no aixafar l'Escrucó, va saltar damunt d'ell.

I ja sabem que ningú no pot saltar per sobre de l'Escrucó. Aquest és el seu tòtem. El Xai va saltar per sobre de l'Escrucó, que, sense pensar-s'hi, li clavà les dents punxegudes plenes de verí. El Xai caigué quasi mort. Per això, des de llavors, ningú no pot saltar per sobre de l'Escrucó. Si ho fas, et mossegarà i cauràs. I és un problema, de ben segur.

Quan tens amics o companys amb els quals feu coses junts i un diu que no li agrada això o allò, cal que reconeguem que cadascú és diferent, cadascú té un caràcter únic, i cal que el respectem. Cal que siguem tolerants entre els amics i els companys. Si no ho som no podrem tenir amics ni fer coses plegats.

Taller: construcció d'un terrari

Edat dels participants	13-16
Núm. de participants	5 o més
Material	Especificat més abaix
Espai	Interior

Material

Una capa de 3-4 cm de boletes d'argila expandida (es ven en centres de jardineria), cosa que constituirà un bon drenatge; per sobre, hi posarem turba, fulles, molsa, etc., una o més planxes de suro presat on podran créixer plantes epífites directament, 3-4 cm de grava de riu amb una petita bomba d'aigua protegida per crear cascades, petits llacs i corrent d'aigua que humidificarà, al mateix temps, el terrari...

Vidres: 65 x 40 cm, gruix de 6 mm per a la "base" (amb una de les cantonades tallada, 4 cm, per posar-hi un tub de drenatge)

65 x 54 cm, gruix 5 mm per al "fons"

54 x 39'4 cm, gruix 5 mm per als "2 laterals"

63'8 x 20 cm, gruix 10 mm per al "frontal"

65 x 6 cm, gruix 4 mm per a la "tapa superior"

65 x 30 cm, gruix 4 mm per a la "tapa superior"

A més: 65 cm de guia alta (10 mm) doble per a vidre de 4 mm de gruix; 65 cm de guia baixa (7 mm) doble per a vidre de 4 mm de gruix; 7 metres cantonera de plàstic negre de 2 cm (per millorar l'aspecte final del terrari); 65 cm de reixeta de ventilació o xarxa metàl·lica fina; silicona transparent per a vidres

Desenvolupament

L'espai també pot ser un espai per acollir algun animal i perquè els infants, els joves i els monitors en tinguin cura i l'estimin. deixem per a vosaltres la tria de l'animal i nosaltres us presentem com fer un terrari.

Descrivim pas a pas la construcció d'un terrari de 65 x 40 cm de base i 55 cm d'alçada (143 litres) amb obertura frontal de portes corredisses. Tot s'ha d'enganxar amb silicona transparent.

Enganxant els vidres

S'aplica un cordó de silicona al darrere i als costats per enganxar el "fons" i els "laterals".

El primer vidre a enganxar és el "fons". Un cop enganxat, s'ha d'aguantar (i seguir aguantant mentre s'enganxen els "laterals"). S'ha d'aplicar als costats del "fons" un cordó de silicona, que és on reposaran els vidres "laterals". (La part retallada de la base ha de quedar al davant del terrari).

S'enganxen els "laterals" i s'aguanta tot uns minuts.

S'enganxa el vidre "frontal" i les "tapes superiors", la més petita de les quals se situa a la part del darrere i, la més grossa, al davant, deixant lloc a la reixeta de ventilació que enganxarem posteriorment. Aquesta reixeta es col·locarà a la part posterior per ventilar correctament tot el terrari.

Ara el terrari ja està acabat; li donarem el toc final aplicant un cordó de silicona a la part interior de totes les cantonades entre vidres i passant el dit índex per sobre, lentament, amb la finalitat d'aixafar el cordó (és millor mullar el dit amb sabó i aigua perquè la silicona no se'ns enganxi). Si fem això, els vidres quedaran més ben enganxats i no perdran aigua.

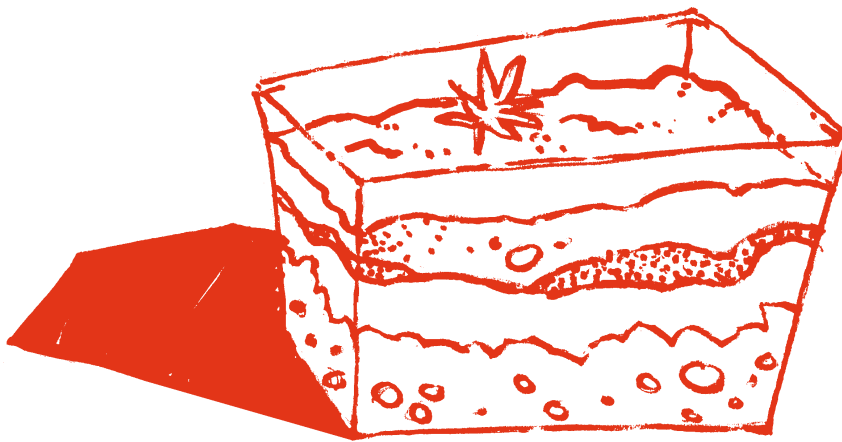
Guies i portes

S'enganxa la guia baixa sobre el vidre "frontal" (que és de 10 mm de gruix per aguantar-la perfectament, ja que fa 12 mm d'amplada). Aquesta guia serà la guia inferior de les portes frontals.

Es dona la volta al terrari després d'esperar que la silicona quedi forta (2 h aproximadament) i s'enganxa la guia alta a la "tapa superior". (Les dues guies han d'estar ben col·locades perquè les portes estiguin rectes, i això s'aconsegueix molt fàcilment enrasant-les amb els vidres "laterals"). Encara serà la guia superior de les portes frontals.

Per les portes un cop s'han col·locat les guies és fàcil: l'amplada serà aproximadament la meitat de la del terrari més 1 cm, i l'alçada serà la distància que hi ha entre les guies més 0'7 cm (sempre i quan les guies que empreu siguin de 7 mm i 10 mm d'alçada. Cas contrari, haureu de fer els vostres càlculs).

Com a pom per a les portes, nosaltres utilitzem 5 cm de cantonera enganxada amb silicona. En el nostre cas, les portes són de 33'5 x 32'7 cm i 4 mm de gruix.

Drenatges i cantoneres

Enganxem el tub de drenatge, en tapem la resta amb plàstic dur i ho segellem tot amb silicona per evitar pèrdues d'aigua.

Ara enganxem les cantoneres (aquí veiem la silicona just abans d'enganxar-les). Les cantoneres no són necessàries, però donen al terrari un acabat perfecte). Recordeu que cal retallar una mica la guia a la zona del drenatge.

Aquest serà el lloc on podreu tenir la vostra "mascota" de l'esplai. Ara bé, com que la majoria d'esplais només funcionen els caps de setmana, us proposem que sigui algun infant, jove o monitor el responsable de l'animal durant una setmana, fins al cap de setmana; així, tothom es farà responsable d'ell i haurà de tenir-ne cura durant un temps determinat i acordat pel grup.

Taller: màscara de gos

Edat dels participants	6-12
Núm. de participants	10 o més
Material	Pega de barra, tisores, cinta de goma, llapis, clips d'oficina, pinzell, anelles de reforç, perforador de paper, paper de carbó, cartolina negra i marró clara, paper de calc blanc i tèmperes.
Espai	Interior

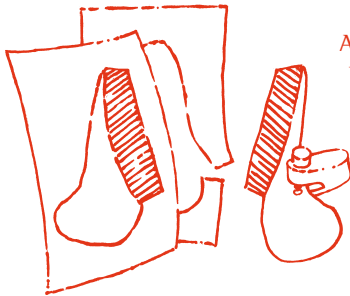

Desenvolupament

Feu la cara del gos en paper de carbó. Passeu-la de la fulla de patrons a la cartolina marró clar. Marqueu-ne les orelles amb paper de calc blanc sobre la cartolina negra.

Retalleu els forats dels ulls i feu els retalls per al nas. Retalleu aleshores el contorn de la cara. I, finalment, retalleu les dues orelles.

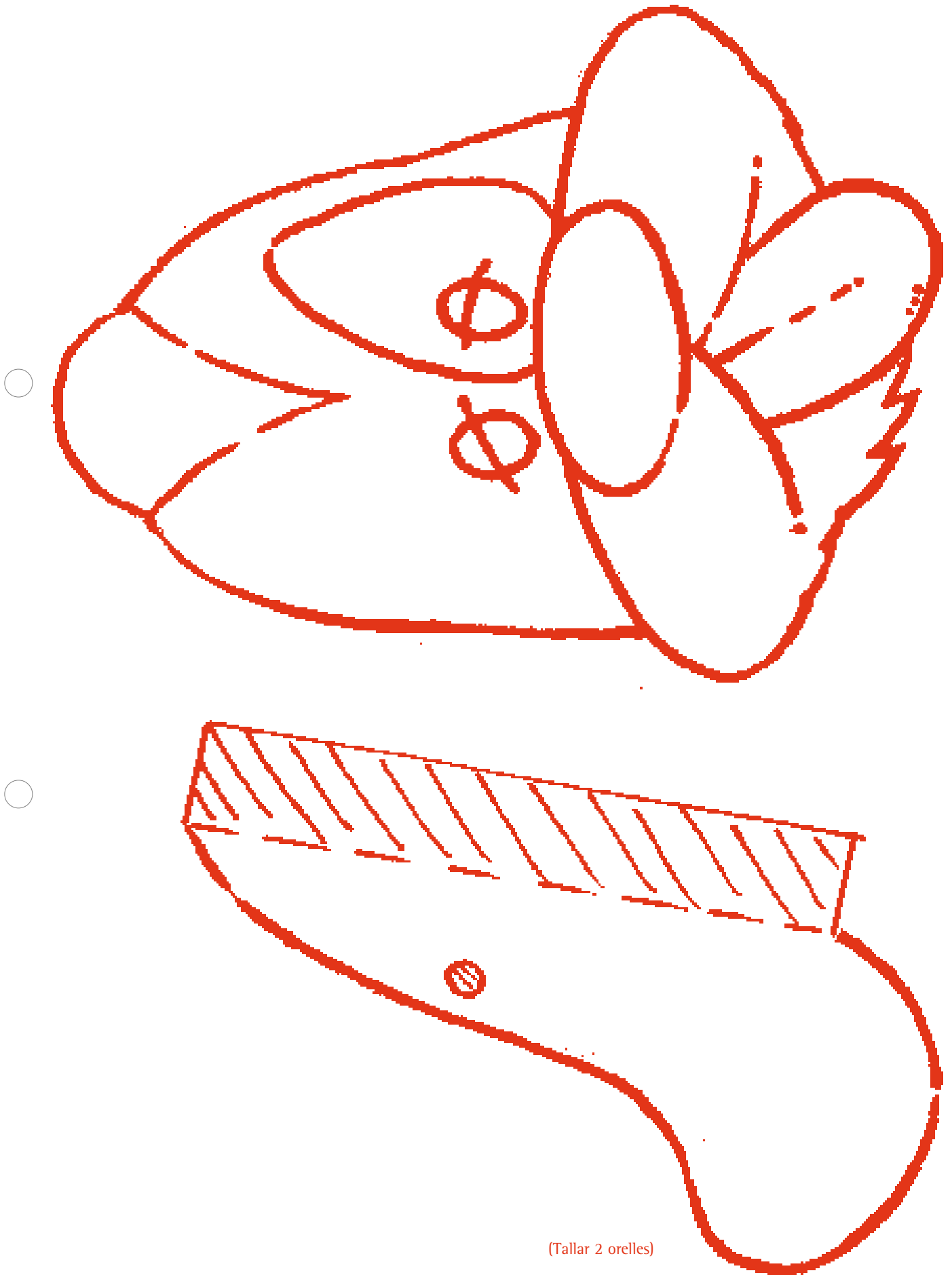
A continuació, perforeu dos forats en les marques de les dues orelles. Perquè no es trenquin, enganxeu anelles de reforç per la part del darrere.

Apliqueu pega a les tires marcades de les orelles. Presioneu sobre aquestes, des de dalt, la peça de la cara.

Per últim, pinteu la cara amb les pintures. Ara cal tenir una mica de paciència, perquè la màscara ha de quedar ben seca. Introduïu dues cintes de goma de 30 cm aproximadament pels dos forats laterals i subjecteu cada cinta amb un nus.

(Tallar 2 orelles)

Taller: màscara de burro

Edat dels participants

6-12

Núm. de participants

10 o més

Material

Pega de barra, cinta de goma, pinzell, anelles, llapis, clips d'oficina, perforador de paper, tisores, llana grisa, cartolina, paper de carbó, vernís transparent, tèmpera blanca, tovallons de paper de color plata i paper de seda negra, marró i blanc.

Espai

Interior

Desenvolupament

Passau la màscara de burro amb paper carbó de la fulla de patrons a la cartolina. Retalleu els forats dels ulls i feu retall pel nas al llarg de les línies de traços. Retalleu aleshores la màscara.

Trenqueu en trossets petits el paper de seda negra, marró i blanc.

Apliqueu una capa fina de pega primer a les orelles i finestres del nas. Cobriu aquestes superfícies amb retalls de paper de seda blanc, fins que ja no es vegi el color de la cartolina. Pegueu en el nas del burro una tira de retalls de paper marró.

A les altres superfícies de la màscara s'enganxen trossets de paper negre. Per a l'última capa, utilitzeu els retalls d'un tovalló de paper platejat. Pegueu els trossets de tovalló de forma que es vegi el paper de seda negra. Deixeu lliures les orelles i les ales del nas.

Pinteu amb tèmpera uns traços blancs sobre els forats dels ulls. Perquè no caiguin els retalls de paper, apliqueu barnís transparent a la màscara. Heu de tenir una mica de paciència perquè s'assequi molt bé.

Retalleu amb llana grisa un bon floc de cabells i enganxeu-los al damunt de la cara, entre les orelles.

Per acabar, perforeu dos forats en els llocs marcats i reforceu-los amb anelles. Passeu pels dos forats 2 cintes de goma d'uns 30 cm de longitud, i subjecteu-les amb un nus.

Visita a la protectora d'animals d'Osona

Edat dels participants	6-12
Núm. de participants	Tot l'esplai
Espai	Exterior

Desenvolupament

Fa més de 10 anys que es va fundar la protectora d'animals d'Osona. Es manté gràcies als socis i als convenis amb els ajuntaments de la comarca, conjuntament amb les ajudes esporàdiques de la Generalitat de Catalunya.

Té contacte amb protectores de Suïssa, Alemanya, Àustria, Bèlgica i Anglaterra, que han buscat espònsors que ajuden a finançar les operacions dels animals i participen en l'enviament de diferent material sanitari.

En la protectora viuen persones que a canvi del seu treball tenen casa i manutenció gratuïta. També hi treballen voluntaris i alguns veterinaris. Aquestes persones treballen diàriament i lluiten per tirar endavant aquesta entitat.

Duen a terme un munt d'activitats: neteja del recinte, alimentació dels animals, millores de les instal·lacions, acondicionament d'aquestes, i intenten oferir la millor hospitalitat als animals que hi resideixen, sense oblidar-se de les condicions higièniques dels equipaments i procurant de reduir al mínim els riscos d'epidèmia.

També s'ocupen de la cerca i recollida d'animals abandonats, maltractats o en condicions inhumanes. Aquesta informació els arriba per via dels socis que, situats als pobles de la comarca, davant d'una situació anòmla, els avisen. De totes maneres, i gràcies a la lenta però ascendent conscienciació de la gent pel que fa als animals, cada vegada reben denúncies més orientades per part dels particulars enfront de situacions d'irregularitat en el tracte d'un animal.

Després de rebre aquestes denúncies, el següent pas consisteix a tractar de posar fi a la situació denunciada, ja sigui per via judicial o mitjançant l'acolliment de l'animal en el recinte.

Posteriorment, fan les cures pertinents (desparasitació, vacunació, etc.) i per últim, busquen una persona responsable que adopti l'animal.

Dit això, és millor que aquesta protectora d'animals ens expliqui més àmpliament el seu treball. Hi podeu fer una visita perquè els professionals que hi treballen diàriament us expliquin bé el seu funcionament. Amb aquesta finalitat, podeu trucar a la Protectora directament: 93 889 23 08 o a l'administració: 93 888 75 87. També us hi podeu adreçar via correu: Defensa dels animals d'Osona, c/Fusina, 9, 08550 Vic.

Dues excursions per Sant Antoni Abat

Edat dels participants	6-16
Núm. de participants	Tot l'espai
Espai	Exterior

Desenvolupament

Festa de Sant Antoni a Corbera de Llobregat

L'espectacle de St. Antoni és un muntatge piromusical que munta la colla de diables cada any (des del gener de 1994) i que se celebra amb motiu de la Festa Major d'hivern de Corbera, que és el 17 de gener.

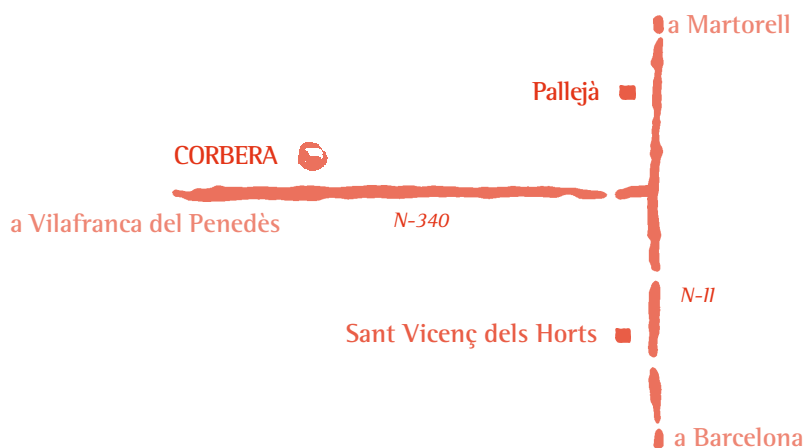
El lloc de representació és a la Plaça de Sant Antoni.

En aquests espectacles s'intenten reunir diferents factors, com ara efectes de llum o de pirotècnia, música que s'adigui a cada escena que es representa, escenografia, teatre, etc. El conjunt de tots aquests factors forma una autèntica obra de teatre al carrer, gratuïta per a tothom i subvencionada per l'ajuntament i la pròpia colla de diables.

És difícil explicar els set espectacles que s'han muntat. Cada any és diferent i el nivell ha anat pujant any rere any. El de 1997 va sortir a TVE. Cada espectacle ha tingut el seu guió i ha anat incorporant efectes nous, per exemple, els últims han incorporat imatges en forma de diapositiva sobre la creació del món i l'efecte que ha tingut l'home en la seva destrucció. La malesa entre els homes ha fet que els diables sorgeixin de les tenebres per envair i destruir la terra. Cada any s'acaba amb un petit castell de focs. Petit perquè Corbera és un poble petit i no ens podem permetre grans luxes.

L'única manera d'observar la grandesa d'aquests espectacles és venint a Corbera!

Per a més informació i per saber el programa oficial de la festa podeu trucar a l'Ajuntament de Corbera: 93 650 02 11, i també podeu consultar la pàgina web: <http://www.corberadelllobregat.org/>

L'Encamisada de Falset

Una de les celebracions més singulars que trobem a Catalunya, entre les corresponents a sant Antoni, és l'Encamisada de Falset. La vetlla de la diada del sant al vespre i el mateix dia al matí (en l'actualitat, el dissabte i el diumenge més propers) els falsetans es vesteixen amb calça curta, camisa blanca de fil, faixa, barretina i espardenyes per sortir, amb els animals i els carros, a tombar per la vila.

L'origen de l'encamisada s'atribueix popularment a la commemoració d'una victòria dels falsetans sobre tropes enemigues franceses que havien assetjat la població. Els falsetans es van vestir amb camisa blanca per diferenciar-se de l'enemic i encobrir-se, ja que era un dia boirós. Això els va permetre guanyar la lluita.

Al segle XIX, l'Encamisada era un acte més dins la celebració de la festa de sant Antoni: el seguici solemne dels majorals de la confraria de Sant Antoni, a cavall i amb atxes enceses a la mà, cap a l'església.

En l'actualitat, ja no hi ha pràcticament animals de treball emprats per a les tasques agrícoles. L'Encamisada dona nom a la festa, i els referents llegendaris i d'identitat local predominen sobre el component religiós de devoció al sant patró dels animals.

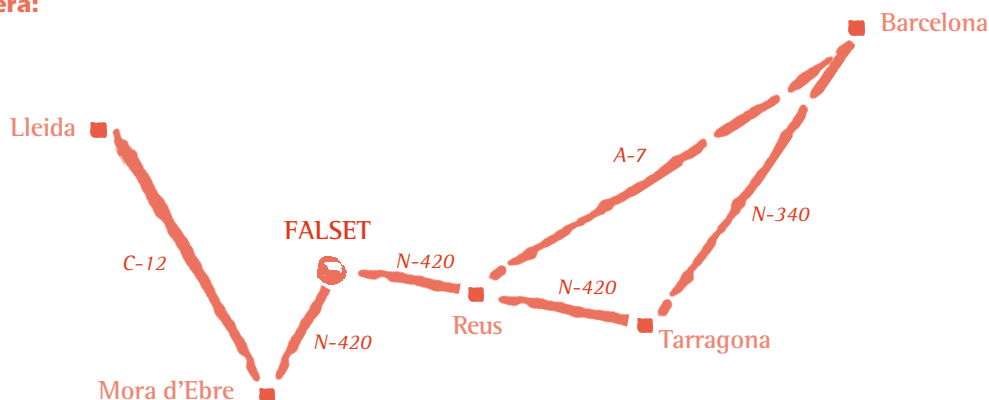
L'Encamisada comença el dissabte al migdia amb un repic de campanes. A la nit, els participants es reuneixen davant del celler de la Cooperativa. D'allí, la desfilada va cap a l'església, encapçalada pels diables.

El diumenge al matí es fa la benedicció dels animals a la plaça de l'Església, on arriben carruatges i cavalleries procedents del mateix punt de concentració que el dia abans. Després de la missa es balla la jota i, a l'exterior, es venen el panets de Sant Antoni. Tot seguit, cavalleries i carruatges continuen desfilant per la població.

Els actes finalitzen amb la pujada de la imatge del sant a l'ermita de Sant Gregori, on resta durant tot l'any.

Per a més informació i per saber el programa oficial de la festa podeu trucar a l'ajuntament de Falset: 977 830 057 i consultar la pàgina web: <http://www.falset.net/>

Per carretera:

Amb tren:

Estació de Marça-Falset.

Per consultar horaris mireu pàgina: www.renfe.es

Els Tres Tombs

Per Sant Antoni
el de gener
com que és festa
dels carreters,
a primera hora
ja són tots ells
a guarnir l'euga
que estimen més.

Allí li posen
els cascavells;
l'airós plomer;
bridó lluent;
la manta amb borles;
els flocs vermells,
i sella nova
de molt de preu.

De prop seguint-los
tots els vailets
muntats a l'euga
surten contents
a lluir el garbo
pels carrers,
amb la música
de regiment.

L'abanderado
va entremig d'ells:
amb gec de panyo,
calçons estrets,
camisa amb ondes,
faixa i barret
i la corbata del carreter.

Davant l'església
l'escolanet
alegre a rebre'ls
surt amb la creu,
que a beneir-los
va diligent
el rector amb l'alba
i el salpasser.

A la safata
cauen els diners
per Sant Antoni
el patró seu,
quan el vicari
dóna els tortells
els carquinyolis
i els borreguets.

Després, a córrer
van pels carrers,
que guanya el premi
qui corri més;
i allà a les dotze
se'n van contents
tots cap a casa
per fer el refresc.

Allà, a la taula
els presideix
la santa imatge
del patró seu,
en la capella
que li van fer
els vells, al nínxol
de la paret.

Després, airosos,
van al cafè;
i al vespre ballen
alegrement,
convidant sempre
tots els parents
i les veïnes
del seu carrer.

Així disfruten
honestament
amb la família
joves i vells,
la seva festa
els carreters,
per Sant Antoni,
el de gener.

(A. Bori Fontestà)

La vaca cega

Topant de cap en una i altra soca,
avançant d'esma pel camí de l'aigua,
se'n ve la vaca tota sola. És cega.
D'un cop de roc llançat amb massa traça
el vailet va buidar-li un ull, i en l'altre
se li ha posat un tel: la vaca és cega.
Va a abeurar-se a la font com ans solia,
més no amb el ferm posat d'altres vegades
ni amb ses companyes, no: ve tota sola.
Ses companyes, pels cingles, per les comes,
pel silenci dels prats i en la ribera
fan dringar l'esquellat, mentre pasturen
l'herba fresca a l'atzar... Ella cauria.
Topa de morro en l'esmolada pica
i recula afrontada... però torna,
i abaixa el cap a l'aigua, i beu calmosa.
Beu poc, sens gaire set. Després aixeca
al cel, enorme, l'embanyada testa
amb un gran gest tràgic; parpelleja
damunt les mortes nines, i se'n torna
orfe de llum sota del sol que crema
vacil·lant pels camins inoblidables,
brandant llànguidament la llarga cua.

(Joan Maragall)

endevinalles i embarbussaments

Vénen d'ací, vénen d'allà
i no es cansen de tirar.

(el bou)

Camino com un lladret
i proclamo ma riquesa;
sóc molt amic dels vaillets
però més de les mestresses.

(el gat)

Ben alt i gran el voldria
i a sobre jo hi pujaria;
Ben dret voldria que anés
mentre a terra no em tirés.

(el cavall)

Tinc cor i no sóc persona
sóc ric, puix que no tinc un ral,
i guardo cosa ben bona
enmig de palla i de fanal.

(el corral)

En lloc alt estic
i sempre esperant
el que sol·liciti
la meva carn.

(el carnisser)

Embarbussaments

Per la carretera un carreter
porta un carro amb quatre rodes
Per la carretera un carreter
porta un carro i passi-ho bé.

Ferran ferrer feia fum i foc
ferrant ferro fort.

algunes històries i llegendes al voltant de la figura del Sant

El curiós guariment de la filla del governador

Segons diu una vella tradició, Sant Antoni va visitar Barcelona. Conten que, mentre el sant obrava nombrosos miracles a la Tebaida, va caure malalta la filla del governador de Barcelona. La noia, víctima dels mals esperits, no es posava bona de cap manera, i el seu pare, desesperat, va decidir recórrer al sant turista, la fama del qual havia arribat a la ciutat. El governador va enviar emissaris per informar el sant del problema que afectava la seva filla. Aquest, en saber-ho, va pujar dalt d'un núvol, talment com si es tractés de la catifa d'Al-ladí. Aquest núvol va transportar-lo a la ciutat comtal en un obrir i tancar d'ulls. En arribar, va visitar la filla del governador, la va beneir i la noia va trobar-se bé al moment.

La truja de Sant Antoni

Als pocs dies de ser a la ciutat, es va acostar a Sant Antoni una truja amb un garrinet agafat amb la boca. La berra va deixar el garrí malalt als peus del sant, com demanant-li que també li guarís el fillet. Davant d'aquest fet, el sant va beneir el garrí, i a l'instant, es va posar a caminar perfectament. Agraïda, la truja, des d'aquell dia no es va separar de Sant Antoni. D'aquí li ve el nom popular de "Sant Antoni del porquet" i per això se'l representa acompanyat d'un porc.

Sant Antoni dels ases

Sense ànim de fer mofa dels noms populars atribuïts a Sant Antoni Abat, cal dir que també se'l coneix popularment com a "Sant Antoni dels ases". Aquest altre sobrenom es basa en la següent llegenda: hi havia una vegada un ric cavaller que tenia un ase tan malalt i atroïnat que no es podia aguantar dret. Un bon dia, el ric senyor va manar al seu criat que portés l'ase a l'escorxador. L'ase, que havia escoltat les paraules del seu amo, abans que el vinguessin a buscar per sacrificar-lo, va fugir i va anar ranquejant fins una ermita de Sant Antoni que hi havia fora de la ciutat. Quan el criat se'n va adonar, va sortir a cercar l'animal i el va trobar agenollat davant la imatge del sant. En apropar-s'hi, armat d'una corda, l'ase es va aixecar amb una gran agilitat i va fugir de l'ermita corrent com mai a la seva vida no ho havia fet.

Davant d'aquest miracle, la gent va posar des d'aquell moment el bestiar sota la protecció de Sant Antoni.

Els patrocinis de Sant Antoni

Sant Antoni abat és el patró dels animals que conviuen amb l'home, especialment dels de peu rodó: cavalls, mules i ases. Antigament, aquesta festa havia tingut una gran importància i, a més de la benedicció dels animals, es feien diversos actes, entre els quals destacaven les representacions de balls dialogats. A l'actualitat, tot i que els nous sistemes de transport i la motorització del camp han acabat amb el bestiar de tir, la festa de Sant Antoni es continua celebrant a nombrosos pobles de Catalunya.

A més dels qui es dedicaven al tràgic del transport, tenien Sant Antoni per patró els pagesos i la gent de camp, sobretot els porquers. De la gent d'ofici, el veneraven els cerers i els cistellers, ja que, segons la llegenda, Sant Antoni va dedicar el temps que no ocupava amb l'oració i la penitència a teixir joncs i vímetes. Sant Antoni Abat també és el patró dels gitanos.

El tortell de Sant Antoni

És costum, el dia d'avui, menjar un tortell farcit de massapà i amb sorpresa. El tortell és semblant al del dia de Reis, però en aquest cas la sorpresa no és una fava seca, sinó una figueta de porcellana que representa un animal casolà. A molts llocs, aquests tortells, després de beneir-los, es reparteixen entre els participants de la cavalcada dels Tres Tombs.

d. Bibliografia

COLOMER, J. *Festa i Escola. Recursos per a les Festes Populars*. Col·lecció el Llapis. Ed. Graó. 1987.

GAIRÍN, J.; IBÁÑEZ, R.; ORTEGA, R.; PEIRON, M. LL. *Festes i tradicions a l'escola (tardor-hivern)*. Ed. CEAC. 1985.

AA.VV. *Sant Antoni. La Candelera*. Moviment de Centres d'Esplais Cristians. Comissió de Llengua i Cultura Catalana.

ALLUÉ, J.M. *Jocs per a l'hivern*. Ed. Parramón. 1999.

ALLUÉ, J. M. *Jocs d'exterior*. Ed. Parramón. 1999.

PUIG, T.; COLOMER, J.: *Les festes populars i l'infant – 1. Hivern*. Col·lecció Esplai núm. 46. Hogar del libro, SA, 1977.

AA.VV. *Tradició i cultura popular catalana*. Campanya CIJAC, curs 96/97.

ETNOCAT, pàgina de consulta de cultura popular i tradicional catalana

<http://etnocat.readysoft.es/stantoni/>

<http://etnocat.readysoft.es/carrutxa/biblioteca/97001.html>

Pàgina d'informació de Lleida

<http://www.virtual-lleida.com/centreveterinari/info.htm>

Pàgina personal

<http://www.terra.es/personal/angerod/abad2.htm>

Centre d'Estudis Falsetans: L'Encamisada

<http://www.fut.es/%7ecefalset/encamisa.html>

Les festes a l'esplai: Dissabte de Carnestoltes

Setè dissabte abans del diumenge de Pasqua

De Carnavals, al nostre país, en tenim per triar i remenar. Uns giren al voltant d'àpats comunitaris, greixosos, on el porc és el protagonista. En d'altres, les rues de carrosses i les disfresses són el canal per transgredir l'ordre establert durant la resta de l'any i preludien l'arribada de les llargues setmanes de quaresma. De les moltes maneres que les poblacions tenen de celebrar el Carnaval, n'hi ha que han assolit un renom considerable, cosa que fa que avui siguin considerats com uns clàssics d'aquestes dates determinats Carnestoltes, com els de Sitges, Vilanova o els de Solsona, entre d'altres.

La festa a l'esplai:

- Ocasíó d'excepció per llançar-se al carrer i tenir presència al barri.
- Treballar la modificació de la presència física.
- Gaudir del capgirament de l'ordre de les coses.
- Ocasíó per treure a la llum els motius de queixa col·lectiva i exposar-los públicament.
- Obrir-se al barri/comunitat

El Dissabte de Carnestoltes forma part del cicle de Carnestoltes que comença a les èpoques de Nadal. La celebració del Carnestoltes ja ens ve de l'època romana, però el cristianisme el va adaptar perquè resultés la festa prèvia al temps de Quaresma.

Contingut:

- a. Història i tradició
- b. Dissabte de Carnestoltes a l'esplai
- c. Recursos
 1. Construcció de Carnestoltes
 2. Màscara de guix
 3. Màscara de cartolina
 4. Màscara de fang
 5. Xiulets, maraques i timbals
 6. Maquillatge: El Gat
 7. Maquillatge: El Pallasso Rodamon
 8. Coca amb tallades
 9. Joc: El Maniquí
 10. Joc dels personatges
 11. Jocs de paraules, enganyifes i endevinalles
 12. Cançons
- d. Bibliografia

a. Història i tradició

El Carnestoltes ocupa tot un cicle festiu sencer, que precedeix al de la Quaresma i que es celebra tres dies abans del dimecres de cendra.

Un dels fets més enigmàtics és l'origen de la paraula Carnaval. S'hi veu implícita la necessitat de celebrar la proximitat de la primavera mitjançant ritus de transformació en els quals l'alegria i la disfressa són una rèplica de l'imminent despertar de la natura. Sembla ser que el Carnestoltes guarda una estreta relació amb els antics costums de la cultura Mediterrània. Tant jueus com grecs o egipcis celebraven festes amb aquestes connotacions.

El nostre carnaval, però, entronca directament amb les festes saturnals romanes i agafa elements de les festes lupercals i matronals que els romans celebraven a l'hivern.

En aquestes festes trobem elements rituals típics d'inversió dels papers, que implicaven un trasbalsament en l'ordre de la vida i que perduren en el nostre Carnaval actual.

• Les saturnals romanes, Saturnalia, eren les festes dels esclaus i de les classes socials econòmicament dèbils. Durant els dies de festa, els esclaus prenen les prerrogatives dels amos, els papers s'invertien i hi havia permissibilitat en qüestions d'ordre social jeràrquic, impensables durant l'any. Un element típic d'aquestes festes era l'elecció del rei Saturnalici. Es tractava de l'elecció d'un individu, entre joves i soldats, com més còmic millor, a qui proclamaven rei, que manava i havia de ser obeït mentre durés la festa.

Les festes lupercals, les lupercalies, consistien fonamentalment, en un ritual de fecundació i protecció dels ramats. La disfressa hi jugava un paper important.

Les festes matronals, Matronalia, eren les festes de les dones i una commemoració del rapt de les sàbines per part dels primers romans. Durant aquestes festes les dones gaudien de plena llibertat. Tenien els propis festeigs, dels quals els homes quedaven exclosos.

La inversió simbòlica de prerrogatives culturals implícita en aquestes festes la trobem en el Carnaval actual, en la inversió de sexes mitjançant la disfressa.

Aquests continguts originals del Carnaval han anat evolucionant constantment en funció de les diferents situacions i esdeveniments de la societat. L'evolució temporal i cultural ha configurat un Carnaval típic, amb elements inalterables i fonamentals (disfresses, inversió de papers, etc.).

Les festes de Carnestoltes tenen llur pròpia periodització, amb les fases següents:

- L'arribada d'en Carnestoltes, que obre les festes un cop llegit el seu pregó.
- El seu triomf o regnat.
- Judici i mort d'en Carnestoltes, seguit del seu enterrament, que marca el final d'aquestes festes.

Cal afegir que el Carnaval precedeix la Quaresma, període de dejuni, penitència i contenció per als cristians (similar al Ramadà musulmà, tot i que d'origen ben diferent). Antigament, la Quaresma era religiosament respectada i el Carnaval era un conjunt de celebracions i d'excessos abans de la penitència. Probablement per allò d' "aprofita, ara que pots".

Avui en dia vivim un procés de recuperació d'aquestes festes, que esdevenen actes multitudinaris on, per sobre de tot, prima el sentit col·lectiu de crítica de la realitat actual, que es veu caricaturitzada en els diferents aspectes.

b. Dissabte de Carnestoltes a l'espai

El Carnaval s'inclou dins del marc de la Festa Popular. Ha esdevingut una de les manifestacions més festejades pel poble. Cal partir, però, de tres premisses prèvies que determinen, en certa manera, el tarannà del nostre carnaval.

- D'una banda, el Carnaval no és una celebració d'exclusivitat catalana, ja que té un abast molt més ampli a totes les terres d'arrels llatines.
- El Carnaval és tot un cicle festiu que comprèn diverses celebracions. A cada territori pot tenir un temps de celebració diferent.
- D'altra banda, la festa carnestoltenca és de substrat pagà. Sovint costa esforç d'integrar-la dins la nostra realitat cristiana. Durant molts anys, tant les institucions polítiques com religioses han prohibit i condemnat la seva celebració, ja que convida al desordre social.

Malgrat que el Carnaval no sigui autòcton i les arrels hagin estat, en un principi, paganes, és una festa que ha arrelat fortament a la nostra cultura. I pel que fa als seus continguts i a les seves possibilitats educatives, pot inserir-se i tenir ple sentit dins les nostres institucions d'arrel cristiana.

Un dels factors que intervenen en el Carnaval i que determinen la seva essència és la consciència de col·lectivitat, i és que el Carnaval, i sobretot, el Dissabte, és fonamentalment una festa comunitària.

Reprement el fil d'un dels discursos anteriors, aquest constitueix un aspecte certament controvertit, especialment per als que provenen d'un àmbit urbà.

Quina és la nostra comunitat més immediata? És la ciutat, o aquesta esdevé massa gran i heterogènia? És el barri? Tenim consciència de barri quan majoritàriament només hi anem a dormir? Estem convençuts que el barri és la cèl·lula nexa per a sentir-nos ciutat?...

A l'hora de depositar la nostra realitat, el nostre entorn més immediat, en un ambient fonamentalment urbà, costa de trobar-hi un marc que ens situï com a col·lectivitat. En qualsevol cas, el Dissabte de Carnaval és una ocasió d'excepció per a llançar-se al carrer mitjançant la rua, la desfilada, la comparsa, la cercavila...

La rua, com a element que han incorporat molts districtes al seu carnaval, és un bon recurs per conèixer i donar-se a conèixer. És una mena d'aparador d'entitats que permet assabentar-se de la presència de les diferents institucions al barri.

I això enllaça amb l'aspecte integrador i socialitzador del Carnaval.

El Carnaval, com a festa col·lectiva, no té cap sentit que el celebrem a porta tancada. L'espai, com a entitat que ha de tenir una presència en el barri, ha d'estar vinculat a la festa col·lectiva.

D'una banda, l'espai ha de ser present en els òrgans de participació del barri, ha de participar en l'organització de la festa del Dissabte de Carnaval mitjançant la seva presència activa a la comissió de festes o a la coordinadora d'entitats, etc.

Ha de participar en l'execució de la festa, per exemple, pot col·laborar en el servei d'ordre de la rua, en la senyalització, en la confecció de pancartes... i aquests aspectes són tan educatius per a l'infant (ja que se li atorga protagonisme i alhora responsabilitat) com per a l'equip de monitors/es.

D'altra banda, l'espai ha d'actuar com a plataforma de la festa col·lectiva. Hem dit abans que no té sentit de muntar-nos un Dissabte de Carnaval per a nosaltres sols. L'espai ha de ser un espai de motivació i preparació del Carnaval per celebrar-lo després al barri. En qualsevol cas, ha d'esdevenir un element de dinamització social.

També el Carnaval ofereix una ocasió per treure a la llum els motius de queixa de la col·lectivitat i exposar-los públicament, i aquí pren el seu caire reivindicatiu, que pot esdevenir un valor educatiu: la denúncia d'allò que no és just i l'exigència de compromís davant d'una responsabilitat.

El Dissabte de Carnaval, amb caire de festa, de burla, i davant la rialla més o menys complaguda de l'autoritat, és ocasió de donar sortida explícita a tots aquells fets que han anat carregant la comunitat. I això passa per diferents nivells d'integració:

- Sentir-se part d'un col·lectiu.
- Conèixer la realitat.
- Ser conscient de les necessitats.
- Ser capaç d'expressar-ho.

Quan s'inverteix l'ordre establert es cau en l'absurd i aleshores esdevé un blanc fàcil d'escarni. El capgirament de l'ordre de les coses provoca la rialla, però es tracta d'una rialla a mitges i d'un joc de símbols, ja que l'home sap que difícilment podrà trastocar l'ordre establert dels fonaments de l'estructura social.

Aquesta rialla a mitges, aquest jugar a ser sense ser, es concreta en la disfressa, la imitació i la paraula.

La modificació de la presència física, la disfressa, consisteix a emmascarar-se, a escapar d'un mateix per esdevenir un altre, des de l'anonimat.

La paraula esdevé mordaç. Envoltada de disfressa i gresca, dóna forma als pensaments que es tenen, però que no es formulen.

Així els orígens, la tradició i altres aspectes que la quotidianitat ha anat afegint han configurat el nostre Carnaval, i malgrat que la seva essència no ens sigui pròpia, sí que l'hem integrada a la nostra identitat, i li hem atorgat un sentit especial, i una manera de celebrar concreta. Agullana, Albons, Cadaqués, Capmany, Barcelona, Olot, Platja d'Aro, Sant Feliu de Guixols, Sitges, Tortellà, Vilanova i la Geltrú, Verges i Vidreres són exemples de les moltes poblacions que d'una forma o altra celebren el Carnaval.

Desenvolupament de la festa

La festa en la intimitat del grup petit

Sense perdre el seu sentit, podem aprofitar la festa de Carnaval per celebrar-la en la intimitat del grup petit. L'evolució grupal o d'altres circumstàncies –especialment en grups d'adolescents i joves– ens poden aconsellar que celebrem el Carnaval entre cometes a porta tancada, sense oblidar, però, el seu sentit universal: se celebra en molts altres indrets del poble, ciutat, país, món. És una ocasió formidable de promoció relacional per al grup. Uns tocs d'animació programada –un senzill concurs de disfresses, unes danses prèviament assajades, una guitarra no gaire lluny, unes cintes de música adequades, etc. poden ser un bon i necessari complement per assolir l'èxit d'una festa que necessita, sobretot, a part d'unes bones disfresses, una bona dosi d'espontaneïtat.

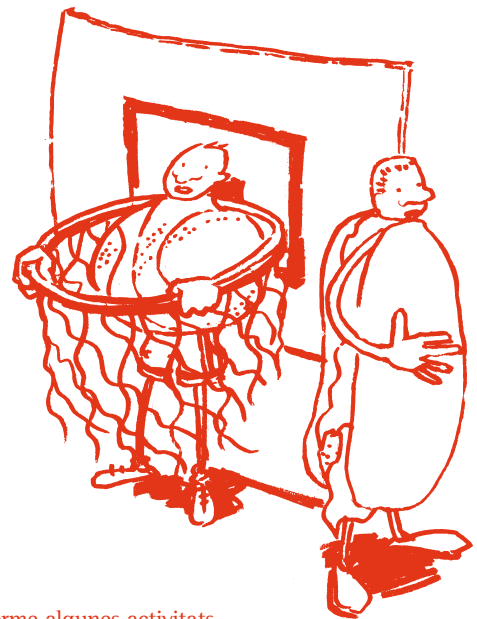
La festa de barri

Potser el Carnaval és una de les festes que més tradicionalment s'aprofita per ser celebrada en el barri/poble. Seria bo poder dir, per exemple, a través del Consell de la Joventut Local –o en d'altres instàncies coordinadores cíviques o eclesials– que ens hem posat d'acord amb l'espai de la parròquia veïna, els escoltes de l'Escola, els grups d'Hora-3 i els de la JARC. Entre tots i amb l'ajut de l'Ajuntament hem llogat un petit grup d'animació musical i de danses populars. Aquell monitor tan divertit s'ha ofert per fer de rei Carnestoltes i portarà el fil conductor dels concursos de rues i disfresses, així com dels d'embarbussaments i refranys. Entre la Caixa d'Estalvis i els botiguers ens paguen els trofeus i ens fan difusió dels cartells per convidar d'altres infants i joves no associats. Només amb això hem fet barri, hem fet cultura i llengua catalana i hem promocionat l'associacionisme. De fet, hem animat socioculturalment d'una forma molt intensa en una sola tarda.

La festa de centre

Hi ha d'altres ocasions en què, abans de fer barri, ens convé de dur a terme algunes activitats com a centre o institució, ja que hem de refermar la nostra pròpia identitat grupal. El motiu d'això pot ser perquè encara ens coneixem poc, perquè fa poc temps que ha nascut el centre, o bé perquè altres circumstàncies ho recomanen.

L'estructura pot ser similar a la que fèiem amb el barri. Cada grup prepara les seves disfresses i rues. Hi ha el rei Carnestoltes i es fan els concursos pertinents. Cal dir que la festa de centre és una ocasió idònia per convidar els pares

dels nois i noies. Així aquests ens podran conèixer –a l'equip de monitors/es- i podran observar com treballem amb els seus fills. A banda de com a mers espectadors, fóra bo que féssim participar els pares en la preparació i organització de la festa, o per què no, com un grup més que participa i viu de la festa, la qual gaudiria d'un molt interessant to familiar.

El rei Carnestoltes

Quan parlem del rei Carnestoltes com a personatge, ens referim a algú que fa de rei, a diferència del Carnestoltes com a ninot o gegant.

El rei, com a personatge, ens permet:

- Que sigui el conductor–animador de la festa–espectacle, si fem concursos, presentem rues, llegim pregons, etc.
- Que vagi dient refranys, embarbussaments, endevinalles, dites populars, acudits, etc. (treballem la llengua i la cultura).
- Que ensenyi cançons, danses, etc. (també ho poden fer, però, els seus patges).
- Sempre impressiona més un personatge viu que no pas un ninot.

El rei, com a personatge, ens demana:

- Algú amb capacitat i voluntat per fer el seu paper.
- Que aquest algú es prepari: el pregó, alguns embarbussaments, dites populars, endevinalles, etc., així com alguna activitat de xerinola ben oportuna, si cal.
- L'ideal seria un bon equip de treball que ajudés el rei a preparar-ho tot, i a més s'encarregués de disfressar-lo i maquillar-lo adequadament.

També, com a ninot, ens ofereix altres oportunitats i alternatives:

- Preparar el rei serà una molt interessant activitat plàstica.
- Un patge oficial pot ser l'encarregat de llegir el pregó. També és possible que aquest pregó hagi arribat per correu certificat, i el llegeixi el responsable del centre, o algun infant.
- En la paròdia de l'enterrament, el rei ninot pot ser cremat. Els nens/es no poden manipular el foc. És preferible que deixem aquesta activitat a l'àmbit comunitari, (si per exemple en el nostre barri o poble es fa la crema del Carnestoltes).
- En alguns llocs es combina el rei personatge per a les paròdies de benvinguda i el rei ninot per a les de l'enterrament.

Ara bé, no hi ha festa de Carnaval amb un nivell de qualitat de disbauxa suficient sense un bon pregó que convidi i inciti a la xerinola i la tabola. Llegit en directe, en diferit o en play-back per l'autoritat competent, per un patge o pel mateix rei, recitat de memòria, amb música de fons, manuscrit o amb lletra d'ordinador. D'una o altra manera, ha d'haver-hi un pregó que presenti i doni la benvinguda a la nova festa de Carnaval.

El ball de disfresses

Evidentment, el ball de disfresses i la seva organització sempre estaran determinats i condicionats pel tipus de festa que realitzem: de grup, de centre, de barri...

Un element motivacional important pot ser el concurs de disfresses i comparses. Com en qualsevol concurs, aquest haurà de venir definit per unes bases en les quals es determinin els aspectes següents:

- Qui hi pot participar i quines categories determinem. Hem de tenir clar si l'obrim a d'altres grups o infants i joves no associats; hem d'establir les categories per edats, les classes de concurs, individuals, comparses, etc.
- Tipus de material: roba o només paper; confecció casolana i original; pressupost màxim en material, etc.
- Quines persones formaran el jurat.
- Quins criteris principals utilitzarà el jurat en la valoració: originalitat, confecció, elements ambientals complementaris en la presentació de ball (música, danses, etc.).
- Quins premis s'atorgaran segons categories i classificacions.
- Hora i lloc on cal inscriure's el mateix dia i moment del ball de disfresses; nom/pseudònim i títol de la disfressa/comparsa.

Per altra banda, trobem les rues. La rua és un element cabdal per donar un sentit universal a la festa de carnaval. La nostra comunitat (grup, centre, barri) decideix mostrar la seva màscara a la resta de conciudadans, és a dir, a la resta del món que té a l'abast. Alhora, mostrem la nostra capacitat de disbauxa i xerinola. Deixem anar la nostra alegria per celebrar el Carnaval amb la societat.

El rei Carnestoltes, els seus patges i el seguici marquen el pas i l'itinerari pels carrers del barri/poble. La rua acaba en el lloc on es celebrarà el ball de disfresses. Abans d'iniciar el ball el rei –o qui el representi- llegirà el seu pregó, que inaugura les noves festes de Carnaval.

Pregó d'en Carnestoltes

Si Carnestoltes murietur
tutis anis renacietur.
Paraulas són de un profeta
que me apar és Mojamet.
Escritas a la paret
ab lo dit de la secreta.
Ya que vas a fer un sermó
qu'és de tanta consecüència,
vos demano la paciència
y que tingau atenció,
y os encarrego de pas
que si os dona pena'l vent,
lo estranyeu tots quietament
perquè no pasia del nas.
Mireulo resucitat
y encara que ara és petit
poch a poch pendrà esperit
y creixerà molt habiat.
Oh ! cosas veureu
en tot lo temps que viurà !
Perquè veure os farà
lo blanch negre a tot arreu.
Os farà veure famella
lo mascle més acabat,
y mascle a lo que no ha nat
ab tanta dicha y estrella.
De dia no estarà quiet,
de nit no tindrà repòs,
y tenint un treball gros
semblarà que res no ha fet.
Dóna forses al caigut
tira per terra'l valent
fa perdre l'enteniment
al home qu'és més astut.
Fa senyora a la criada
y criada a la mestressa.
Y a vegades, sense fresa,
fa obrir la porta tancada.
Lo seus remeis són molt grans
per curar les malatias,

però les hidropesias
no las cura fens tots Sants.
En fi, jo no puch aquí
referirvos tan breument
lo que vostre enteniment
suplirà'l que no pot dir.
Sols puch afirmar que són
no menos grans que increibles,
per no dir casi imposibles
los serveis que fa a tot hom.
Ultimament vos puch di
que'l Carnestoltes nos proba
l'amor que té a Vilanova
volent renaiixer aquí.
No hu creyeu tots així ?
Pues may més pugui'l dolent
que turbia aquesta alegria
ni veure estrelles de dia
ni de nit lo sol lluent.
Perturbareu la unió
que tots deveu conservar
per poderlo celebrar
en aquesta ocasió ?
Brameu tots, no tingueu po.
Pues ja que os veig disposats
a celebrá ab unió,
aquesta gran funció,
canteu ab mi tots plegats:

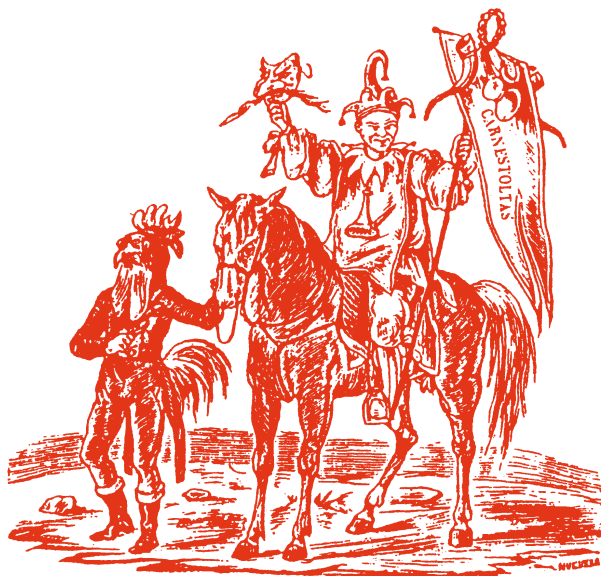
Cant:

Viva Carnestoltas,
Viva ab alegria,
que a coneixe as dóna,
en aquesta vila.
Viva, viva, viva,
viva, viva, viva.

Ilustres vilanovins
vosaltres teniu la glòria
de que os tingui a la memòria
primé que a tots los veins.

Discurs d'en Carnestoltes pronunciat per Joan Sieyes a Vilanova i la Geltrú l'any 1851.

GARCIA, X. Vilanova i la Geltrú i el seu gran Carnaval. Barcelona. Pòrtic, 1972

EMBAIXADA DEL MOLT GRAN Y MOLT PODERÓS CARNESTOLTAS

la cual remet desde la China, per un personatge de confiança,
anunciánt la seva vinguda y decorós festeitx, que vol que
se li fasi al seu arribo en la ciutat de Barcelona

*Anllustrats barcelonins,
vosaltres que ab nobles fins
segons la fama pregona
sou tots fills de Barcelona;
sens contá los forastés,
(que aixó ja està dit de mes)
vosaltres que tinch entés
esperau lo que ha promés
sense faltá tantas voltas
lo mi Senyó CARNESTOLTAS,
vosaltres pues sapiguéu
que ja ha arribát lo correu;
y detrás del correu Jó
que so lo embaixadó.
Y pues que desde la China
á bordo de una petxina
só pasát tota la mar
ab cosa poch mes de un quart,
advertin, per millós senyas
que no portaba espardeñas;
y que tot determinat,
dich CARNESTOLTAS vos quart.
Vos llegiré ma embaixada
desde'l pla de la Esplanada
arribánt fins al Padró,
ab un caball de cartró;
donant la volta per dal*

*del carrer del Hospital,
tot fen sals y piruetas
arribaré a Canaletas,
y si no tinc cap desgracia
potsé arribi fins a Gracia.*

*Axis mascles y famellas
axampleu un pam les orelles
que ja casi estich á punt
de da la embaixada á llum.*

*Já es notori a tothom,
que en lo seu palau del Born
te lo seu allotxament
ab son ministre potent,
y que desde allí es clá
que'l que no es cégu'l veurá,
ab sa llustrosa presencia
que ha tothom dará audiencia.*

*Mes antes advertesch jó
que pasará a Mataró
ahont las autoritáts
de vilas, pobles, ciutáts;
ab carnabalesch content
y ab molt acompanyament
de gent de broma y de gresca
lo rebrán tots á la fresca,
y sent la hora rodona.*

c. Recursos

Taller: construcció de Carnestoltes

Edat dels participants	9-14
Núm. de participants	5 o més
Material	Paper de diari o palla, pantalons, camisa, guants, mitjons, retalls de roba, cartolina, tisores, pega, caramels, corda, salsitxes o botifarres i capa
Espai	Interior
Disposició inicial	Es tractarà de donar-li forma mitjançant la col·locació de robes, papers de diari...

Desenvolupament

La base del ninot la constitueixen uns pantalons farcits amb paper de diari o palla, als quals cosirem una camisa per tal que, farcida de la mateixa forma que els pantalons, doni forma al tronc del ninot.

Per donar-li forma a les mans i als peus, ho farem a partir dels guants i uns mitjons cosits a la camisa i als pantalons, respectivament.

El coll i el cap es poden fer també mitjançant retalls de roba farcits, per donar-los forma.

Una vegada tenim elaborat ja el ninot, ve la part de la decoració, de disfressar-lo. Aquí, hi entra la imaginació de cadascú, però en principi cal pensar en un Carnestoltes de camí entre un noble i un burgès, i un personatge de tipus popular ben alimentat, i, per tant, gras.

Afegirem al nostre ninot una corona feta amb cartolina i amb caramels penjats de la seva part superior, un collar de botifarres o salsitxes i una llarga capa.

Taller: màscara de guix

Edat dels participants	9-14
Núm. de participants	6 o més
Material	Bena de guix de la mida més gran (calcular, aproximadament, un rotllo per nen, com a molt), palangana amb aigua, tisoires, vaselina, filferro, paper de diari, paper higiènic, paper de seda, pintura plàstica, pinzells, cola d'empaperar i cordill
Espai	Interior

Desenvolupament

Ens posarem per parelles, de manera que un infant realitzarà sobre l'altre la màscara, i viceversa.

Cal que l'infant que servirà el motlle (sobre el qual treballarà l'altre noi amb les benes de guix) estigui assegut, amb el cap repenjat cap enrere (cabells recollits) i molt quiet, ulls tancats i sense fer ganyotes, ja que podria deformar la màscara.

Prenem la bena de guix i la tallem en tires aproximades de 20 x 2 cm i 10 x 2 cm.

Preparem una palangana amb aigua i li posem força quantitat de vaselina pel rostre, sobretot a les celles i el bigotí.

Ara, prenem les tires de bena de guix i les introduïm, una a una, en l'aigua, tenint cura que no se'ns cargolin. Per això les prendrem per un extrem i ens ajudarem amb l'altra mà. Li traurem l'aigua que sobri (dibuix 1).

D'una a una (mullar i col·locar) anirem distribuint les benes de guix per la cara de la manera següent:

- 1) Col·locar bena de guix llarga en el front (dibuix 2).
- 2) Col·locar bena de guix en el nas (dibuix 3).
- 3) Col·locar bena de guix llarga en els laterals i el bigotí.
- 4) Farcir amb trossos més petits les parts que resten fins a tancar tota la cara excepte els ulls i els forats del nas. Per a la boca, també podeu procedir igual, si voleu (dibuix 4).

2

3

4

(També es pot cobrir la cara amb un plàstic –deixant forats de respiració– i es procedeix de la mateixa manera que he explicat, però tapant els ulls i la boca, sense perill).

Es recomana donar dues o tres capes de benes de guix per reforçar bé la màscara, ja que en treure-la es podria trencar. No us excediu, però, amb les capes, ja que aleshores no hi haurà qui pugui aguantar la màscara de tant com pesarà. Cal col·locar, també, punts de reforç (amb trossets de bena) en els laterals, aproximadament en el lloc on posarem els cordills o les gomes.

Un cop veieu que la màscara ja comença a tenir consistència i que ja està seca (aproximadament 1 o 2 minuts, com a molt, després de col·locar l'última capa), cal que l'infant que fa de motlle faci ganyotes, mogui les faccions del rostre i es tregui, amb molta cura, la màscara.

Ara ja la teniu, i amb la mateixa bena de guix farem els acabats: polirem els cantons i, si volem, taparem els ulls, la boca i el nas.

Però si sou una mica més ambiciosos i teniu ganes de ser més creatius, no us hauríeu de donar per satisfets amb el treball aconseguit. Ara es tractaria d'imaginar en què voleu convertir la màscara: en una cabra, potser? Un dimoni? Un vaixell? Voleu que prengui forma de sol, de lluna, d'arc de Sant Martí...?

5

Doncs, posem-nos a treballar: agafem filferro, tenalles, paper de diari, cinta adhesiva i la mateixa bena de guix.

I, com sempre, us recomanem un petit esbós de com volem que sigui la nostra màscara. Nosaltres hem recollit: un dimoni (dibuix 5).

Per tant, primer agafarem el filferro i el posarem en les zones de les banyes i el nas, travessarem la màscara i hi clavarem el filferro. Donem-li una bona base. Cas contrari, no aguantarà el pes (dibuix 6).

6

A les parts que vulguem créixer el volum (celles, cabells...) afegim paper de diari (o paper higiènic). L'enrotllem al voltant amb l'ajut de la cinta adhesiva (dibuix 7) i quan el tinguem preparat li donem una capa de bena de guix. Penseu que ara la bena no té perquè ser col·locada sense doblegar. Podem arrugar-la, cargolar-la, i aconseguirem textures noves.

Abans de pintar la màscara, amb un punxó farem els forats per posar el cordill o la goma amb la qual ens la posarem a la cara. (Penseu que, com que és de guix, no és tan apropiada per posar-nos-la com una altra feta amb material més lleuger: cartró, cartolina, plàstic, roba...).

Per pintar-la podem utilitzar pintura plàstica o bé proveu de fer-ho amb retalls de paper de seda mullats amb cola d'empaperar. Donen qualitats molt maques.

7

Taller: màscares de cartolina

Edat dels participants	6-11
Núm. de participants	5 o més
Material	Cartolina, goma elàstica, tisores, colors i el material que creieu convenient
Espai	Interior

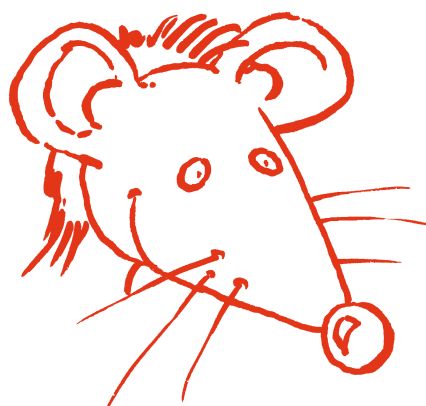

Desenvolupament

Per a aquest tipus de màscares us aconsellem que feu la presa de mides d'un infant a l'altre. Evidentment, us proposem que, abans, us feu un disseny previ de com voleu la màscara. (No us quedeu amb els típics models que es venen a les botigues. Feu servir la vostra creativitat).

Per pintar-les millor, utilitzeu colors, ceres, pastels, retoladors, etc., és a dir, tècniques seques que no deformin el suport. Només utilitzarem tèmperes o pintura plàstica si treballem sobre cartolina molt forta o cartró del més gruixut. Però pensem que quan més gruixut sigui el suport més difícil serà de donar-li forma.

Podeu decorar la màscara fent un collage de material divers: cartolina, roba, sorra enganxada, trencadís de rajola, fulles seques d'arbre, paper de vàter... Inventeu!

Taller: màscares de fang

Edat dels participants	6-11
Núm. de participants	5 o més
Material	Fang, un corró, estris de fang, plàstics, benes de guix, plastelina o paper de vàter i pintura plàstica

Espai	Interior
--------------	----------

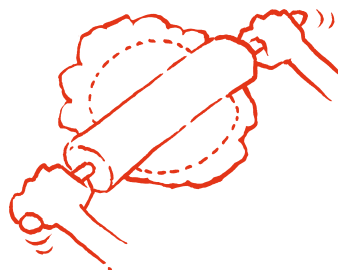
Desenvolupament

En les màscares anteriors el motlle era la nostra pròpia cara. Ara es tracta que el fang ens serveixi com a motlle. En ell modelarem la forma i els trets que vulguem que tingui la nostra màscara. El procés és el següent:

Prenem fang, l'aplanem i tracem una circumferència, aproximadament, equivalent a la nostra cara.

Si ens observem de perfil podem comprovar que no som plans, sinó que tenim volum. Això és important tenir-ho en compte a l'hora de fer la màscara. Aquesta no pot ser plana, sinó que ha de ser suficientment fonda perquè pugui recollir-nos el rostre (com a mínim d'orella a orella).

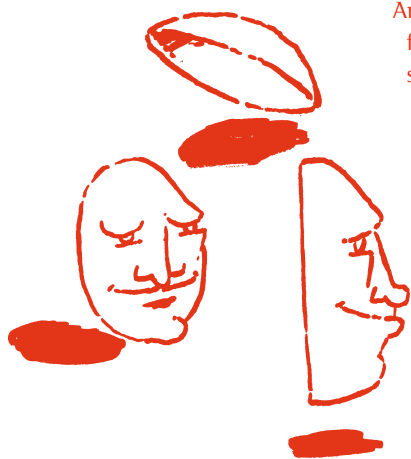
Per això, si el fang és el motlle de la màscara, vol dir que haurem d'amuntegar sobre aquesta base circular un gruix considerable de fang fins aconseguir una alçada i una forma corresponents al nostre perfil.

Ara ja podem començar a modelar, si convé, les faccions, amb l'ajut d'estrils de fang. (No cal que siguin excessivament complicades, més endavant veurem que són provisionals).

Quan tinguem més o menys llest el motlle el cobrirem amb un plàstic més gran que aquest i intentarem d'adaptar el plàstic, el màxim possible, a les faccions dibuixades en el fang. Amb benes de guix anirem cobrint el motlle.

Quan tinguem tres capes (com a mínim) de guix deixarem que s'assequi bé (uns 15 minuts aproximadament) i, amb molta cura, estirarem el plàstic que haurem deixat sobresortir pels cantons. (En comptes d'utilitzar bena de guix també ho podem fer amb paper de diari mullat amb cola d'empaperar).

Un cop separat el plàstic de la màscara, dediquem-nos a fer els detalls conuenients amb la mateixa bena de guix. Perquè no ens pesi tant, podem treballar-los amb plastilina o paper de vàter mullat sobre la mateixa màscara, i després els podem donar una capa de bena de guix.

Per a pintar-la utilitzarem pintura plàstica, i intentarem fer les màximes barreges de color possibles. Recordeu, també, que podeu fer collages amb diversos materials, com ara roba, paper de seda i cel·lofana, rajoles trencades, sorra, branques i fulles seques, plàstics, papers de diari, filferro i moltes altres coses que se'ns ocorraran.

Taller: xiulets, maraques i timbals

Edat dels participants	6-14
Núm. de participants	10 o més
Material	<p><i>Per als xiulets:</i> rodets de fil buits, trossos de globus o qualsevol altre tipus de goma fina i cordill.</p> <p><i>Per a les maraques:</i> llaunes de conserva (o millor, pots de diferents materials: vidre, cartró, plàstic...), sorra o lleties i llistons.</p> <p><i>Per als timbals:</i> cos cilíndric (preferentment de fusta o d'algun material resistent), tira de pell, trossos de corda, molles de llibreta i claus petits.</p>
Espai	Interior

Desenvolupament

Xiulets

Es tracta de tapar parcialment un dels forats del rodet amb dues tires de goma (o trossos de globus) que subjectarem amb cordill. A l'hora d'utilitzar-lo, cal bufar pel forat contrari i, d'aquesta manera, aconseguirem la sonoritat adequada, a la qual s'ha de marcar el ritme desitjat.

Maraques

Es tracta únicament i exclusivament de col·locar dins dels recipients la sorra o les lleties i tapar-los correctament. Per aconseguir un millor resultat es poden afegir uns llistons que enganxarem als pots, dels quals taparem la part superior amb lona, trossos de pell, etc. Així, d'aquesta manera, l'instrument queda més complet.

Timbals

Agafarem el cos cilíndric i col·locarem a cada un dels extrems una tira de pell lligada amb una corda. Per aconseguir so de la Caixa de percussió, una senzilla forma consisteix a col·locar diametralment i per sota de la pell unes molles de llibreta subjectes a cada extrem amb claus. Per colpejar utilitzarem pals que haurem allistat i als quals podrem posar en un dels extrems una bola folrada amb roba o pell que lligarem al pa amb un cordill.

Maquillatge: el gat

Edat dels participants	6-14
Núm. de participants	5 o més
Material	Plastilina, llapis, pinzells, maquillatge blanc, marró, negre, del núm. 29 i vermell
Espai	Interior

Desenvolupament

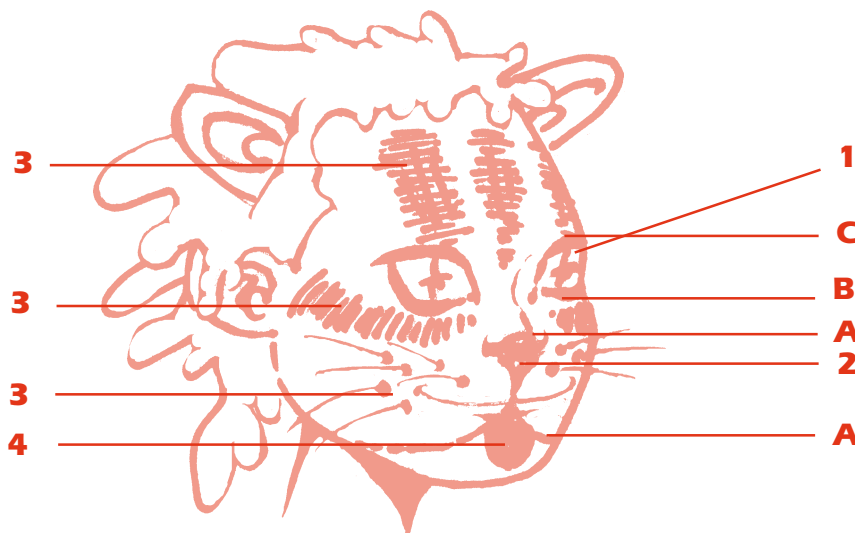
En aquest maquillatge s'han de tancar les cel·les amb plastilina: poseu-vos-en un tros al dit i passeu-la, apretant, en la direcció de les cel·les fins que no es vegin.

El morro: la línia A passa per la punta del nas, parteix de gairell el llavi i segueix pujant seguint la corba de la galta. A partir del llavi superior feu el que serà la llengua.

Els ulls: la línia de sota els ulls (B) passa entre el final del pòmul i la parpella inferior. La de sobre passa entre la cella i la parpella superior.

Pintura:

- Poseu maquillatge blanc als ulls (sector A).
- Feu una barreja amb maquillatge de fons núm. 29, barra marró i barra negra (ha de predominar el maquillatge de fons), fins aconseguir un color que ens agradi. Llavors el poseu a tota la cara respectant la línia A i els sectors 1 i 2.
- Matisau.
- A tots els sectors ratllats del dibuix (3), poseu-hi, difuminant, color blanc.
- En tots els sectors 3 menys en el marró s'hi dibuixen, amb el pinzell i amb el color marró, unes línies curtes com si fossin pèls. Sempre han d'estar dirigides amunt.
- Poseu color marró al sector 2.
- Poseu color vermell al sector 4.
- Perfileu, amb el negre, els ulls (línies B i C) i el morro (línia A).
- En el sector 3 del morro, amb el pinzell i el color negre, pinteuhí unes pigues i, sortint de tres pigues d'aquestes, tres pèls llargs, rectes, que seran el bigotis.
- L'efecte serà òptim posant unes orelletes al cap.

Maquillatge: el pallasso Rodamón

Edat dels participants	6-14
Núm. de participants	5 o més
Material	Llapis, cartró o pilota de ping-pong o plastilina, maquillatge clar núm. 24, fosc núm. 29, blanc, vermell núm. 5, vermell clar, marró i negre.
Espai	Interior

Desenvolupament

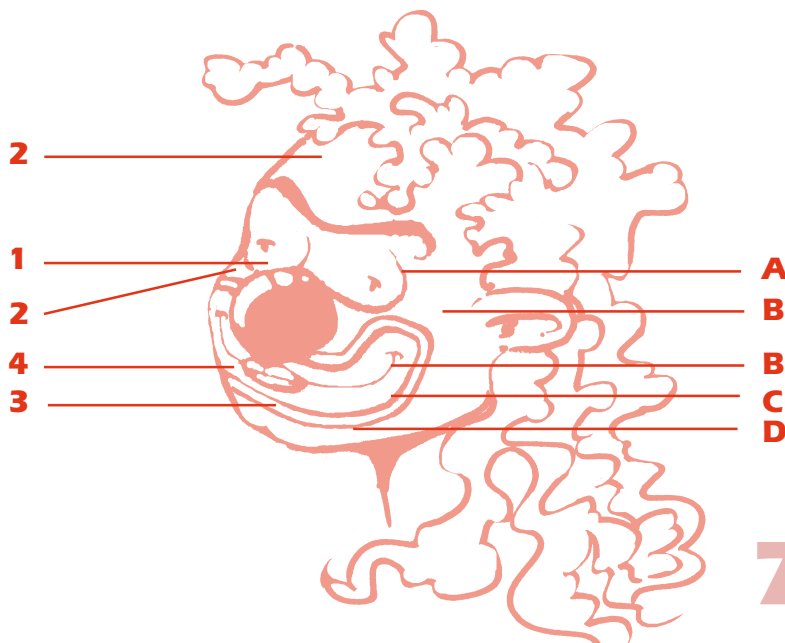
Els ulls: fem una línia (A) puntejada al voltant dels ulls que divideixi la cella en dues parts i arribem fins al pòmul.

La boca: sempre és molt important la boca dels pallassos. Ja sigui rient o plorant, ha de donar un efecte real. Per dibuixar aquesta boca (de riure), hem de començar fent un somriure i, amb el llapis, hem de dibuixar una línia que l'allargui seguint la direcció que prenen els llavis. És la direcció del muscle irrisori. Fem, després, una línia paral·lela a la línia B començant pel llavi superior. Quan arriba al llavi inferior es fa paral·lela a ell (línia C). Finalment, fem una línia paral·lela a la C, a una distància de 5 cm aproximadament (línia D).

El nas: el nas es pot posar de cartró o pot ser una pilota de ping-pong. També podeu fer-lo amb plastilina: agafeu un tros de plastilina de la mida d'una nou i el pasteu fins que se us desfaci als dits; li doneu llavors la forma que vulgueu, la poseu al nas i aneu estirant sobre la pell els costats de la plastilina fins que no es noti cap arruga entre aquesta i la pell. Vigileu de no tapar els forats del nas. Dibuixeu-vos una barba.

Pintura:

- Poseu maquillatge de fons clar núm. 24 al voltant dels ulls (sector 1).
- A la resta de la cara (sector 2) poseu-hi maquillatge de fons fosc núm. 29.
- Matischeu.
- Color blanc al sector 3.
- Maquillatge vermell núm. 5 al sector 4.
- Una mica de vermell clar a la punta del nas i als pòmuls.
- Pinteu de marró la barba.
- Amb el pinzell prim i el color negre: 1) feu unes ratlles, com si fossin pèls, a la barba; 2) pinteu-vos unes pigues a la punta del nas i al vermell dels pòmuls; 3) pinteu-vos unes celles exagerades per sobre de les vostres; 4) feu una línia allargant el vostre somriure; 5) perfileu-vos els ulls.

Taller de cuina:
coca amb
tallades

Edat dels participants	6-14
Núm. de participants	5 o més
Ingredients	500 g de farina de força, 200 g de sucre, 200 g de saïm o mantega, 3 o 4 ous, un tassó (125g) de llet, 20 o 25 g de llevat i un ditet d'aigua, una llonganissa o sobrassada primeta
Espai	Cuina

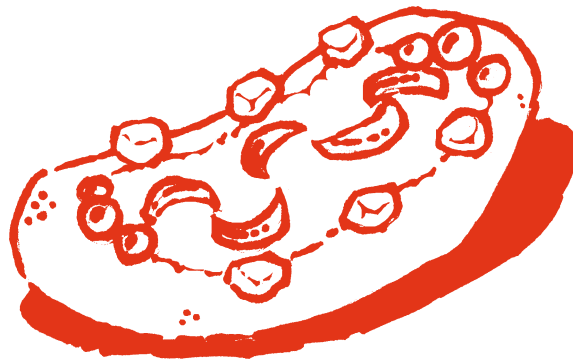

Desenvolupament

Es fon el llevat amb un ditet d'aigua; s'hi mesclen la llet, els ous, la mantega una mica desfeta, el sucre i, per últim, la farina; es pasta ben pastat, tapant la pasta fins que bufi; es compon la pasta dins el ribell, es tapa amb un pedaç i es deixa estovar.

Quan la pasta és tova, es torna a pastar i s'escampa damunt una llauna, procurant que quedi de devers un dit de gruix; es talla la llonganissa en tallades primes i s'escampen damunt la coca; es deixa estovar la coca, tapada i procurant que no li toqui el corrent d'aire.

Quan la coca s'ha estovat, s'enforna; passats els primers 5 o 7 minuts, es baixa el forn a temperatura mitjana, i quan està dauradeta, es treu del forn, s'ensucra amb sucre en pols i es menja freda.

Joc: el maniquí

Edat dels participants	6-8
Núm. de participants	20
Material	2 maniquís i 3 o 4 peces de roba
Espai	Exterior
Disposició inicial	Dos equips en fila

Desenvolupament

Els nens fan dos equips, i cada equip es col·loca en una fila (un darrere de l'altre). Cada fila escull un maniquí que es col·locarà davant de l'altre grup. El primer membre de la fila correrà cap al maniquí, li posarà una peça de roba i tornarà al seu lloc; després, el segon de la fila anirà cap al maniquí, li traurà la peça de roba i la portarà al següent membre de la fila. Aquest recorregut l'ha de fer tot el grup.

L'últim de la fila deixa la peça de roba posada al maniquí, i el primer torna a començar el mateix procés amb una altra peça.

En total, podem tenir tres o quatre peces de roba per disfressar el maniquí, depenent de l'estona que destinem per jugar.

El maniquí no ha de deixar que el disfressin amb facilitat: és un maniquí i, per tant, no es mou...

Acaba el joc quan un dels dos grups ha aconseguit disfressar amb tota la roba el maniquí.

Observacions

Si el grup és més nombros de 20 infants, es poden fer més files i tenir un maniquí més.

Joc dels personatges

Edat dels participants	6-11
Núm. de participants	més de 12
Espai	Exterior

Desenvolupament

Es fan 4 grups i s'asseuen a terra en fila, formant una creu. Cada grup representa un personatge de conte, de còmic o de carnestoltes (el geni, el Carnestoltes, la sardina, etc.).

Hi ha una persona que no té grup i comença a explicar una història (que pot ser inventada o no) en la qual intervindrà un dels personatges que representin els grups.

Quan el narrador digui el nom del personatge tot el grup que el representi s'aixecarà i corrent donarà la volta a la creu per tornar al seu lloc.

El narrador seurà amb el grup que ha corregut i l'últim a arribar serà qui explicarà una altra història.

Es pot fer intervenir més d'un grup a la vegada.

Jocs de paraules, enganyifes i endevinalles

Dotze germans som,
el segon, vaig néixer jo,
i sóc el més petit.
com pot ser això?

(el mes de febrer)

Què fan pel febrer,
sis gats dalt d'una teulada?

(mitja dotzena)

On és que bategen les criatures
amb aigua de colònia?

(a Colònia)

Per què sempre que un rellotge
cau a terra es para?

(perquè no pot passar més avall)

Per què no parlen els peixos?

(perquè se'ls ompliria la boca d'aigua)

Quin és el moment
que el bou és més rodó?

(quan es llepa la cua)

Quin és l'animal més valent?

(el peix, perquè té agalles)

Un joier i un pagès,
en què s'assemblen?

(en el fet que tots dos treballen l'hort)

Quina paraula és aquella
que tothom, fins els més il·lustrats,
escriuen malament?

(malament)

CARNESTOLTES (popular catalana)

Carnestoltes quinze voltes,
i Nadal de mes en mes,
cada dia fossin festes,
la Quaresma mai vingués!

Carnestoltes en són fredes
i són de poca virtut
quantes n'hi ha que ballen, ballen,
amb el ventre sempre buit!

Carnestoltes quan arriba
no són festes de pietat,
llicencioses i profanes
ocasió de fer pecat.

Ai mares, a les canalles,
poseu-los un bon vestit
per anar a veure en Carnestoltes
que és un home divertit.

Perquè n'és la llur diada
que poden anar a triar
totes diuen: -Ara passa,
n'és hora d'aprofitar.

Tramuntana s'és girada
per amunt i per avall.
per les dones xocolata
i pels homes un boscall!

Els dilluns de les comares,
ai quin dia n'és aquest!
Noies, viudes i casades
totes tenen grans tropells.

La Quaresma és arribada
ja ho podeu considerar
no podem menjar costelles
sinó ous i bacallà.

Sol Re Sol Re

Car - nes - tol - tes quin - ze vol - tes i Na - dal de mes en

Sol Re Sol

mes, ca - da di - a fos - sin fes - ta, la Qua - res - ma mai vin - gués!

EL POBRE CARNESTOLTES

A setze, a setze,
a setze el vi,
el pobre Carnestoltes
s'acaba de morir.

Musical notation for the song 'EL POBRE CARNESTOLTES'. It consists of two staves of music in G major (one sharp). The first staff has notes corresponding to the lyrics 'A set - ze, a set - ze, a set - ze el vi, el' with chords Sol, Re, Sol, Re, Sol, Re7, Sol above. The second staff has notes corresponding to 'po - bre Car - nes - tol - tes s'a - ca - ba de mo - rir.' with chords La, Re, Sol above.

ARA ARRIBA EN CARNESTOLTES (Popular Catalana)

Ara arriba en Carnestoltes,
tots sortim a passejar,
ens posem una disfressa
per saltar, cantar i ballar.

Tiro-liro, tiro-liro,
tiro-liro, tiro-la.
Quan arriba en Carnestoltes
tots sortim a passejar.
Tiro-liro, tiro-liro,
tiro-liro, tiro-la.

Musical notation for the song 'ARA ARRIBA EN CARNESTOLTES'. It consists of five staves of music in G major. The first staff has notes for 'A - ra ar - ri - bael car - nes - tol - tes, tots sor - tim a pas - se' with chords Sol, Do, Re, Sol, Do, Re above. The second staff has notes for 'jar, ens po - sem u - na dis - fres - sa per sal - tar, can - tar i ba - llar. Ti - ro' with chords Sol, Re, Sol, Re, Sol above. The third staff has notes for 'li - ro, ti - ro - li - ro, ti - ro - li - ro ti - ro - là. Quan ar -' with chords Re, Sol, Re, Sol above. The fourth staff has notes for 'ri - bael Car - nes - tol - tes tots sor - tim a pas - se - jar. Ti - ro' with chords La 6, Re, Sol, La 7, Re, Sol above. The fifth staff has notes for 'li - ro, ti - ro - li - ro, ti - ro - li - ro, ti - ro - là.' with chords La 6, Re, Sol, La 7, Re 7, Sol above.

d. Bibliografia

- AA.VV. *Carnestoltes*. Moviment de Centres d'Esplais Cristians, Comissió de Llengua i Cultura Catalana.
- COLOMER, J. *Festa i escola. Recursos per a les Festes Populars*. Col. El Llapis. Ed. Graó. 1987.
- COLOMER, J.; PUIG, T. *Carnestoltes a l'Escola i al Carrer*. Col. Bitlles de Tramvia núm. 1. Ed. Àrea de Joventut. Ajuntament de Barcelona. 1979.
- COMISSIÓ CÍVICA DEL CARNAVAL: *El Carnaval de Barcelona*. Quaderns de Divulgació Cultural. Sèrie Festes i Tradicions. Ed. Ajuntament de Barcelona. 1980.
- FUNDACIÓ SERVEIS DE CULTURA POPULAR: *Calendari de Festes de Catalunya, Andorra i la Franja*. Col. Cultura Popular núm. 6. Ed. Alta Fulla. 1989.
- GARÍN, J.; IBÁÑEZ, R.; ORTEGA, R.; PEIRON, M. L. *Festes i Tradicions a l'Escola (tardor-hivern)*. Col. Escola Catalana. Ed. CEAC. 1985.
- PUIG, T.; COLOMER, J. *Les festes populars i l'Infant. 1. Hivern*. Col. Esplai, núm. 46. Hogar del Libro. 1973.
- SALA-VALLDAURA, J. M. *Disfresses*. Ed. La Galera. 2001.
- AA.VV. *Cómo hacer y manejar Marionetas*. Ed. Plesa. 1975.
- ROBSON, D. *Manos mágicas. Antifaces y caretas*. Ed. Edelvives. 1991.
- LANDA, T. *Juguemos a disfrazarnos. Iniciación al teatro infantil*. Ed. Parramón. 1997.
- AA.VV. *Tradició i cultura popular catalana*. Campanya CIJAC, CURS 96/97.
- DICKINSON, G. *Disfraces para fiestas*. Ed. Hyma. 1993.
- WILKES, A. *El fantástico libro de los disfraces*. Ed. Timun Mas. 1997.
- GONZÁLEZ, J. M.; PASSANS, J. *28 Màscares, caretas, carotes i antifaços*. Núm. 3. Instruments Guix. Ed. Graó. 1986.
- HEZTEL, G. *Máscaras, Construcción y Decoración*
- GARONUNA, El Portal de la Festa
<http://www.garonuna.com/docs/carnaval.asp>
- TVC
<http://www.tvc.es/cuines/carnaval.htm>
- Revista de la Cerdanya
<http://www.cerdanya.net/revista/coneixer.htm>
- La festa per municipis
<http://canaltarrega.com/carnestoltes/>
<http://www.carnavaltarragona.com/>
<http://www.baixpenedes.net/carnavalcunit/>
<http://www.sitges.com/carnaval/>
<http://pratsdemollolapreste.free.fr/carnaval01.htm>
<http://www.vvirtual.es/carnaval/>
<http://www.carnavalsolsona.com/>
<http://www.etnocat.org/festareus/carnaval/index.html>
<http://www.citolot.com/cat/carnaval.htm>